

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Våldsutsatta kvinnor - gömda och glömda?

Ett synliggörande av vilket rättsligt skydd som finns att tillgå när en kvinna utsätts/utsatts för våld i nära relation, samt en genusrättsvetenskaplig utredning av om, och hur samma skydd skulle kunna förändras genom användande av rätten som verktyg i syfte att uppnå jämställdhet.

Författare: Sandra Lundin

Examensarbete, HR800, 30 hp

Juridiska institutionen, Höstterminen 2020

Handledare: Wanna Svedberg, Göteborg

Examinator: Moa Bladini

Innehållsförteckning

FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
BEGREPP	7
1. INLEDANDE ORD	9
1.1 Presentation av ämnet	9
1.2 Syfte och frågeställningar	13
1.3 Tidigare forskning	14
1.4 Uppsatsens brottsoffer- och kvinnoperspektiv	16
1.5 Avgränsningar	16
1.6 Disposition	17
2. UTGÅNGSPUNKTER OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	19
2.1 Teoretiska utgångspunkter	19
2.1.1 Genusrättsvetenskap som teoriram	19
2.1.1.1 Genussystemet	19
2.1.1.2 Genuskontraktet	20
2.1.1.3 Maktstrategier	20
2.1.2 Rättssäkerhetsbegreppet	21
2.1.3 Allmänna och straffrättsliga principer	22
2.1.3.1 Legalitetsprincipen	23
2.1.3.2 Proportionalitetsprincipen	23
2.1.3.4 Effektivitetsprincipen	24
2.1.3.5 Jämställdhetsprincipen	25
2.1.3.6 Humanitetsprincipen	26
2.1.3.7 Ändamålsprincipen	27
2.1.3.8 Behovsprincipen	27
2.1.4 Konstitutionella fri- och rättigheter	27
2.1.4.1 Rätten till personlig frihet och säkerhet	28
2.1.4.2 Rätten skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens	28
2.2 Metodologiska utgångspunkter	29
2.2.1 Rättsdogmatisk metod	29
2.2.2 Genusrättsvetenskaplig metod	30
2.2.3 Material och genomförande	32
3. EN HISTORISK KONTEXT	34

3.1 Utvecklingen mot kvinnofrid	34
3.1.1 Besöksförbud	36
3.1.2 Målsägandebiträde	38
3.1.3 Kvinnovåldskommissionen	39
3.1.4 Stalkerutredningen	39
3.1.5 En nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor	40
4. EN KVINNAS RÄTTSLIGA MÖJLIGHETER ATT SKYDDAS	41
4.1 Skyddsmöjligheterna före rättsprocessen	42
4.1.1 Skyddat boende	42
4.1.2 Kontaktförbud	44
4.1.2.1 Ordinärt kontaktförbud	45
4.1.2.2 Kontaktförbud i gemensam bostad	45
4.1.2.3 Utvidgat kontaktförbud	46
4.1.2.4 Särskilt utvidgat kontaktförbud	46
4.1.3 Skyddade personuppgifter	47
4.1.3.1 Skyddad folkbokföring	47
4.1.3.2 Fingerade personuppgifter	49
4.2 Skyddsmöjligheterna under rättsprocessen	50
4.2.1 Under förundersökningen	51
4.2.1.1 Straffprocessuella tvångsmedel	51
4.2.1.2 Ett skydd för våldsutsatta kvinnor?	51
4.2.1.3 Förundersökningskravet	51
4.2.1.4 Tvångsmedelsprövningen	52
4.2.1.5 Gripande och anhållande	52
4.2.1.6 Häktning	53
4.2.4 Under huvudförhandlingen	55
4.2.4.1 Medhörning	55
4.2.4.2 Digitalt vittnesförhör	56
4.3 Skyddsmöjligheterna efter rättsprocessen	57
4.3.1 Om den tilltalade frikänns från misstanke	57
4.3.2 Om den tilltalade döms för gärningspåståendet	58
4.3.2.1 Behov av rättsligt skydd?	58
5. DET RÄTTSLIGA SKYDDET - I PRAKTIKEN	60
5.1 Vad berättar de gömda kvinnorna?	60

5.1.1 Att leva med skydd	60
5.1.1.1 Barn tillsammans med förövaren	62
5.1.1.2 Skyddade personuppgifter	63
5.1.1.3 Kontaktförbud	63
5.1.2 Problem och åtgärder	64
5.1.2.1 Utökning av fotboja - en lösning?	64
5.1.2.2 Kvinnorna efterfrågar ytterligare åtgärder	64
5.2 Tillsyn av skyddet	65
5.2.1 Kartläggning rapport: skyddade boenden	65
5.2.1.1 Tillgänglighet av skyddade boenden	65
5.2.1.2 Socialstyrelsens analys	66
5.2.2 Tillsynsrapport: kontaktförbud	67
5.2.1.1 Antal beviljade kontaktförbud	67
5.2.1.2 Åklagarmyndigheten och polismyndighetens analys	68
5.2.3 Tillsynsrapport: handläggning av våldsbrott i nära relationer m.m.	68
5.2.3.1 Användning av straffprocessuella tvångsmedel	69
5.2.3.2 Målsägandebiträde	69
5.2.3.3 Åklagarmyndigheten och polismyndighetens analys	69
5.3 Sverige kritiserar	70
5.4 En internationell utblick	71
6. ANALYS	72
6.1 Vilket rättsligt skydd finns att tillgå före, under och efter en straffrättslig domstolsprocess?	72
6.1.1 Skyddet i teorin	72
6.1.2 Skyddet i praktiken	74
6.2 Kan utökad användning av fotboja rättfärdigas utifrån Sveriges rättsstatliga grundantaganden?	77
6.2.1 Om det kan misstänkas att förövaren har utsatt kvinnan för våld	78
6.2.2 Om en förundersökning om brott i nära relation inletts	79
6.2.3 Om ett fall av våld i nära relation tas upp till huvudförhandling	80
7. SAMMANFATTANDE KOMMENTARER OCH SLUTSATS	82
KÄLLFÖRTECKNING	84
BILAGOR	

FÖRORD

I drygt 100 år har kvinnor fått rösta, utbilda sig till jurister och väljas till förtroendeuppdrag i politiken. Jag vill uttrycka min största tacksamhet till tidigare generationers kvinnor som slogs på barrikaderna för det och för rätten till mänskliga rättigheter.

För egen del utbildar jag mig kontinuerligt på området *våld i nära relation* för att försöka förstå hur en kärleksrelation överhuvudtaget kan förändras från en rosamoln-förälskelse till att en man i en relation utsätter kvinnan i densamma för våld, dödligt våld och/eller s.k. eftervåld. Min uppsats är skriven för den våldsutsatta kvinnan som känner sig *gömd och bortglömd* till följd av att hon utsatts för relationsvåld. Jag vill att en våldsutsatt kvinna ska kunna läsa min uppsats och känna att hon möjligen är "gömd" - *men inte glömd*. Jag hoppas också kunna så ett frö av hopp i avsnitten där jag belyser att utvecklingen mot kvinnofrid går framåt. Förändringens tid är här, det måste den vara och jag vill vara en del av den.

Det är möjligen att sticka ut hakan att i en examensuppsats rikta en uppmaning till regeringen att tillsätta en utredning för att vidare utreda ens uppsatsämne. För att åstadkomma förändring tror jag dock att min pappas citat "*sikta mot rymden så når du stjärnorna*" kommer väl till pass.

Stort tack till vänner och familj som har stöttat mig i arbetet med uppsatsen. Framförallt tack för förståelsen av min frånvaro. Stort tack till min handledare Wanna Svedberg som har varit ett fantastiskt bollplank och en trygghet när uppsatsskrivandet har känts som en omöjlighet att slutföra. Slutligen det största tacket vill jag rikta till min sambo Sebastian som har stått ut med att lyssna på det eviga knapprandet på datortangenterna, dag som natt i våran lilla etta på 39 m². Tack för att du alltid peppat, pushat och trott på mig och tack för ditt eviga tålamod.

Nu lämnar jag Handelshögskolan i Göteborg och ser med stor glädje fram emot allt vad min juristkarriär har att erbjuda.

Sandra Lundin

Göteborg, december 2020

FÖRKORTNINGAR

art.	artikel
BrB	Brottsbalken
Brå	Brottsförebyggande rådet
EU	Europeiska unionen
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna
ff.	följande sidor
HD	Högsta domstolen
HL	Häkteslagen
HovR	Hovrätten
Istanbulkonventionen	Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet
LkF	Lagen om kontaktförbud
Lbf	Lagen om besöksförbud
FiL	Lagen om fingerade personuppgifter
FbL	Folkbokföringslagen
målsägandebitrL	Målsägandebiträdeslagen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
p.	punkten
prop.	proposition
PoL	Polislagen
RF	Regeringsformen
RB	Rättegångsbalken
st.	stycket
SoL	Socialtjänstlagen
SOU	Statens offentliga utredningar

BEGREPP

<i>Rättsligt skydd</i>	Begreppet <i>rättsligt skydd</i> är i uppsatsen avsett att endast inbegripa det rättsliga skydd som har stöd i lag. Annorlunda uttryckt, de juridiskt inrättade <i>konkreta åtgärderna</i> som en våldsutsatt kvinna kan använda för att få skydd mot ytterligare våld eller hot om våld.
<i>Våld</i>	Historiskt har begreppet <i>våld</i> mot en person endast avsett <i>fysiskt våld</i> eftersom det ansågs vara ett av de värsta angreppen inom straffrätten. När den värderingen etablerades hade <i>enbart män</i> inflytande på lagstiftningen och rättstillämpningen i Sverige. I takt med att vålds- och brottsofferforskning <i>även</i> har kommit att beakta kvinnors erfarenheter har begreppet våld fått en vidare innebörd. I uppsatsen avser därför begreppet våld såväl fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, som ekonomiskt, socialt och latent våld. ¹
<i>Relationsvåld</i>	När termen <i>relationsvåld</i> används i uppsatsen menas att det är mannen i relationen som utsätter kvinnan i densamma för våld i nära relation. Se närmare beskrivning av begreppet <i>våld i nära relation</i> nedan.
<i>Våld i nära relation</i>	Begreppet <i>våld i nära relation</i> kan definieras på många olika sätt eftersom våld förekommer i alla typer av relationer, oavsett samhällsskikt oberoende av ålder, sexuell läggning, könstillhörighet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning och funktionsnedsättning. ² I uppsatsens kontext kommer begreppet våld i nära relation likställas med FN:s definition av våld mot kvinnor, nämligen varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet. ³
<i>Eftervåld</i>	Begreppet <i>eftervåld</i> avser i uppsatsen det våld som mannen utsätter kvinnan för <i>efter</i> att relationen upphört. Det kan exempelvis röra sig om upprepade vårdnadstvister, stalkningsbeteende, överträdelse av kontaktförbud, trakasserier, skadegörelse eller någon annan form av psykisk misshandel.
<i>Rättigheter</i>	Begreppet <i>rättigheter</i> är brett och kan sorteras på flera sätt. När det i uppsatsen talas om rättigheter är det de s.k. positiva och negativa rättigheterna som framförallt är relevanta. Positiva rättigheter i den bemärkelsen att staten aktivt måste verka för att realisera ett visst individskydd samt negativa rättigheter i

¹ Gun Heimer, Annika Björck, Ulla Albért, Ylva Haraldsdotter, *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, 4 uppl., Studentlitteratur, 2019, s. 74.

² Se exempelvis Nationellt centrum för kvinnofrid (NKC), *Våld i samkönade relationer, en kunskaps och forskningsöversikt*, Uppsala (2009) och <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/494/nck-rapport-vald-i-samkonade-relationer-2009-2.pdf>.

³ Art. 1 i FN:s deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor (1993), <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx>.

form av att staten ska låta bli att lägga sig i ett visst av individens områden d.v.s. staten ska förhålla sig passiv.⁴

Normalisering och normaliseringsprocess

Begreppet *normalisering* syftar på att våldet som kvinnor utsätts för successivt kan bli en del av kvinnans vardag, samt att båda parterna förskjuter sina gränser för vad som kan accepteras i relationen. Begreppet *normaliseringsprocess* åsyftar således *processen* av hur våldförskjutandet ser ut.⁵

Kvinna och man

Begreppen *kvinna* och *man* utgår i uppsatsen från biologiskt kön och/eller åsyftad individs *rättsliga* kön.

⁴ Claes Lernestedt, *Kriminalisering - problem och principer*, 1 uppl., Karnov Group (2003), s. 97.

⁵ Heimer & Björck m.fl., *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, s. 73–83.

1. INLEDANDE ORD

De döda flickorna kan tala fast dom har jord i munnen, då hör jag rösterna, de levande och dödas kanon i min kvinnosjäl. [...] För alla gånger vi blev tysta, skrämde, hotade [...]. För alla gånger vi fick knyta handen i fickan, finna oss, ta slagen, svälja blodet. För alla gånger vi inte reagerade som vi borde, hade för korta kjolar, blev förälskade i fel människa, kön eller hudfärg. **För alla gånger vi bara bad om mänskliga rättigheter.** Om luft, möjlighet, kropp och frihet. [...] **För alla gånger han gick fri och hon förlorad.** [...] Vi är inte tysta längre. Och vi pratar även för dem som inte har någon röst. Jag kommer alltid försvara en kvinnas rätt till sina egna val [...]. Sitt eget liv.⁶

1.1 Presentation av ämnet

För att underlätta förståelsen av uppsatsens ämne och vad den är tänkt att synliggöra har jag valt att utgå från den underjordiska rörelsen "Gömda kvinnor". Genom att dessa kvinnor har organiserat sig har jag blivit uppmärksam på att ca 800 kvinnor lever "gömda" någonstans i Sverige *enbart* på grund av att dem har blivit utsatta för, eller lever med ett överhängande hot om att utsättas för, våld eller hot om våld från sin partner eller en tidigare partner.⁷

Det finns möjligen fördomar om vilken "typ av kvinnor" som utsätts för relationsvåld. I forskning har det dock konstaterats att relationsvåld är något som kvinnor från *alla grupper i sambället* utsätts för.⁸ Det finns emellertid ett antal sårbarhetsfaktorer som *ökar* risken att utsättas för våld som missbruk, ung ålder, utländsk bakgrund, fysiska och/eller psykiska funktionsnedsättningar samt heder.⁹ Sveriges regering har noterat att mäns våld mot kvinnor är ett *allvarligt samhällsproblem*. För att hantera problemet så arbetar regeringen mot sex mål för ökad jämställdhet. Ett av målen är:

*Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.*¹⁰

Kvinnors *rädsla* för att utsättas för mäns våld samt kvinnors erfarenheter av våldet har vidare ansetts vara ett grundläggande *demokratiproblem*.¹¹ Framst eftersom våldet underkänner kvinnans

⁶ Mia Skäringer, *Utdrag från talet på Fadimegalan den 19 januari 2020*, <https://www.facebook.com/miaakaringer/photos/mias-tal-pa-gapf-galan-2020-om-jag-vore-en-gud-sa-skulle-jag-overvaga-att-lyfta-/2782038535244520/>.

⁷ Gömdakvinnor, Instagram-profil, <https://www.instagram.com/gomda.kvinnor/>; Göteborgsposten, "Maja" håller sig gömd någonstans i Sverige – livrädd för exmaken, <https://www.gp.se/livsstil/maja-haller-sig-gömd-någonstans-i-sverige-livrädd-för-exmannen-1.26177914>.

⁸ Heimer & Björck m.fl., *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, s. 97 ff.

⁹ Ibid.

¹⁰ Regeringskansliet, *Delmål 6*, <https://regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhetsmal-6-mans-vald-mot-kvinnor-skaupph-ora2/>.

¹¹ Se bl.a. Maria Wendt Höjer, *Rädslans Politik – Våld och sexualitet i den svenska demokratin*, 1 uppl., Liber AB, Stockholm (2002), s. 29.

rätt till sin egen kropp och till hennes egen handlingskraft.¹² Jag delar den uppfattningen och ser att kvinnors rädsla för mäns våld i stor utsträckning präglar kvinnors vardag, exempelvis som ett hinder för kvinnor att vistas på vissa platser, vid vissa tider. För att belysa vidden av mäns våld mot kvinnor presenteras här ett antal statistiska siffror på våldsförekomsten. Under år 2018 var en kvinna utsatt i 48 % av de totalt antal polisanmälda misshandels- och grova misshandelsfallen. I nära hälften av de fallen hade kvinnan haft en nära relation med mannen som utsatt henne.¹³ I en rapport från Brå framgår dessutom att två kvinnor i månaden mördas till följd av att hon utsatts för våld från sin partner eller tidigare partner¹⁴. Fler än 300 kvinnor har under de senaste 20 åren mördats av samma anledning.¹⁵ Mäns våld mot kvinnor vet man också har en stor påverkan på våldsutsatta kvinnors hälsa och ekonomi.¹⁶

Det önskvärda är givetvis att en våldsutövande man ska dömas för den brottsliga gärning som han utsatt sin partner eller tidigare partner för. För det krävs att polis och åklagare utreder en brottsmisstanke ordentligt så att brottet kan beivras. En dömd gärningsman är också viktig för målsägandens allmänna tilltro till rättssystemet.¹⁷ En bristande tilltro framkommer *desvärrre* i undersökningen *Slagen dam*.¹⁸ Här framgår att kvinnor som utsätts för våld av en närstående man har särskilt låg benägenhet att polisanmäla mannen. Skälen till varför varierar men en förekommande anledning är att kvinnorna upplever att det är ”meningslöst”. Vidare framkom i samma undersökning att vissa kvinnor inte anmäler för de tenderar att bagatellisera våldet som "för obetydligt" medan andra kvinnor menade att de var *för rädda för konsekvenserna* om de faktiskt skulle anmäla sin partner.

Om en våldsutsatt kvinna polisanmäler sin förövare är det, vid brottsutredande myndigheter, ett känt faktum att brottsutredningar avseende våld i nära relation har särskilda bevisvårigheter.¹⁹ Framförallt eftersom brotten i regel begås bakom hemmets stängda dörrar och att det därmed saknas vittnen som bevitnat händelsen, teknisk utredning eller någon annan stabil stödbevisning.²⁰

¹² Maria Wendt Höjer, *Rädslans Politik – Våld och sexualitet i den svenska demokratin*, s. 29.

¹³ Heimer m.fl., *Våldsutsatta kvinnor*, s. 326.

¹⁴ Brottsförebyggande rådet, *Kriminalstatistik 2019 - Konstaterade fall av dödligt våld, en granskning av anmält dödligt våld 2019*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304df57/1585642646319/Sammanfattning_Dödligtvåld_2019.pdf, s. 6.

¹⁵ Heimer m.fl., *Våldsutsatta kvinnor*, s. 26.

¹⁶ Se bl.a. Nationellt centrum för kvinnofrid (NKC), *Våld och hälsa, en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/418/NCKrapport_p_revalens_Vald_och_halsa_www.pdf, samt Socialstyrelsens samhällsekonomska analys, *Kostnader för våld mot kvinnor*, [https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-131-34_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1608490252.1608493166.41&_utmb=1.2.10.1608493166&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1608493166.41.35.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&_utmz=-&_utmk=41967525](https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-131-34_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1608490252.1608493166.41&_utmb=1.2.10.1608493166&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1608493166.41.35.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmz=-&_utmk=41967525).

¹⁷ Helena Sutorius Christian Diesen, *Bevisprövning vid sexualbrott*, 2 uppl., Nordstedts juridik (2013), s. 68.

¹⁸ Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westerstrand, Anne-Marie Kalliokoski, *Slagen dam, Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfattningsundersökning, publicerad av Brottsoffermyndigheten*, [https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Slagen%20dam.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607902415.1607957410.31&_utmb=1.1.10.1607957410&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1607957410.31.25.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&_utmz=-&_utmk=267990926](https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Slagen%20dam.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607902415.1607957410.31&_utmb=1.1.10.1607957410&_utmc=1&_utmx=-&_utmz=1.1607957410.31.25.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmz=-&_utmk=267990926), s. 48 ff.

¹⁹ En närmare beskrivning hur begreppet våld i nära relation kommer användas i uppsatsens kontext framgår under rubriken *Begrepp* på s. 7 i uppsatsen.

²⁰ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, Utvecklingscentrum Göteborg december 2006 senast uppdaterad i juli 2017, <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handlaggning-av-brott-i-nara-relation.pdf>, s. 4.

Eftersom det är svårt att säkra bevisning innebär det för en våldsutsatt kvinna, att förundersökningen kan komma att läggas ned eller att ett åtal, efter en genomförd förundersökning, inte väcks. Om åtal väcks ska beviskravet i brottmål uppnås för en fällande dom. Det ska vara *ställt bortom rimligt tvivel* att den våldsutövande mannen begått gärningen såsom den påståtts av åklagaren, för att han ska dömas till ansvar.²¹ I praktiken innebär bevisvärigheterna att skyldiga personer *kan komma att gå fria* för gärningar de faktiskt har begått. I de fall en gärningsman *döms till ansvar* är straffsatserna *i förhållande till en kvinnas livslängd*²² emellertid relativt låga.²³ Samhället har därför ett *stort gemensamt ansvar* för varje kvinna som utsätts för våld, dödligt våld, hot om våld eller eftervåld av en partner eller tidigare partner.²⁴

Det straffrättsliga regelsystemet har visserligen utvecklats under de senaste decennierna på ett sätt som visar på ett allt *allvarligare synsätt* på våld i nära relationer.²⁵ Som exempel infördes brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning år 1998 med motiveringen att relationsvåld är en fråga som måste prioriteras och bekämpas, framförallt eftersom det är just ett allvarligt demokrati-, jämställdhets- och samhällsproblem.²⁶ Straffrätten som verktyg har dock visat sig ha vissa begränsningar, eller ett visst inbyggt motstånd i dess förmåga att hantera frågan om mäns våld mot kvinnor. Historiskt har det därför varit vanligare att lagstiftaren vidtagit åtgärder som tangerar straffrätten i form av åtgärder som införandet av besöksförbud eller andra åtgärder tänkta att stärka målsägandens ställning under en rättsprocess.²⁷

Att våldsutsatta kvinnor år 2020 lever gömda är, enligt kvinnorna själva, en *direkt följd* av sådana åtgärder. Som exempel är ett krav för att beviljas rättsligt skydd i form av skyddad folkbokföring och/eller fingerad identitet nämligen att medverka till att inte röja sin identitet eller bostadsort. Det sker i praktiken genom att kvinnan tvingas flytta från sin hemort och helt bryta kontakten med sina vänner och sin familj. Att leva med skyddade personuppgifter är vidare ett stort hinder i en våldsutsatt kvinnas vardag. Det gör att kvinnan inte kan stå i bostadskö, skaffa sig ett mobilabonnemang, skaffa bank-id eller ta ett lån. Kvinnorna själva anger att leva med skydd kan likställas med att leva frihetsberövad. Att leva med skydd är, för våldsutsatta kvinnor, således helt *nödvändigt* men *mycket besvärligt*.²⁸ Det är vanligt förekommande att en våldsutsatt kvinna

²¹ Lars Holmgård, *Bevisning i brottmål*, 1 uppl., Nordstedts Juridik (2019), s. 93 ff.

²² Enligt Statistiska Centralbyrån är medellivslängden för en kvinna i Sverige ungefär 85 år. Straffsatserna för brott som begås vid relationsvåld, som misshandel, olaga hot, grov kvinnofridskränkning m.m. sträcker sig från några månader upp till ett antal år. Straffsatserna är således förhållandevis låga i jämförelse med ett potentiellt hot från en partner eller tidigare partner om det sträcker sig över decennier. Statistik hämtad från <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/medellivslangd-i-sverige/>.

²³ Se exempelvis straffskalan för grov kvinnofridskränkning i 4 kap 4a § BrB; fängelse i lägst 9 månader och högst sex år.

²⁴ Se exempelvis prop. 1997/98:55 s. 21; prop. 2017/18:145 s. 127; Heimer m.fl., *Våldsutsatta kvinnor*, s. 61.

²⁵ Malou Andersson, *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning: fridskränkingsbrotten som rättslig konstruktion*, 1. uppl., Iustus förlag, Uppsala (2016), s. 57.

²⁶ prop. 1997/98:55 s. 20 ff.

²⁷ Monica Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, 1 uppl., Iustus Förlag, Uppsala (2007), s. 19 ff.; I avsnitt 3.1.2 *Målsägandebitråde* behandlar jag kort införandet av rätten till målsägandebitråde, vilket var en del av arbetet mot att stärka målsägandens ställning i en rättsprocess.

²⁸ Jag behandlar frågan om skyddet i praktiken vidare under avsnitt 5.1 *Vad berättar de gömda kvinnorna?*; För en ytterligare beskrivning, hör intervjun på Studio Ett; *Gömda kvinnor gör uppror*, <https://sve-rigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=7500223>.

inledningsvis har haft ett ”lättare skydd” i form av ett beviljat kontaktförbud. Det är dessutom vanligt att en kvinna som lämnar en våldsamt relation inledningsvis har vistats på ett tillfälligt skyddat boende. De olika formerna av rättsligt skydd har i praktiken dock visat sig vara mer eller mindre bristfälliga. Skyddade personuppgifter röjs vid upprepade tillfällen, både från myndigheter och domstolar. Dessutom blir kvinnor nekade plats på skyddade boenden på grund av platsbrist.²⁹ Överträdelse av kontaktförbud sker regelbundet och har i flera fall lett till att förövaren utfört allvarliga brottsliga gärningar mot den skyddade kvinnan.³⁰

Utöver att det rättsliga skyddet som en våldsutsatt kvinna kan få tvingar henne att leva gömd är antalet misshandlade och mördade kvinnor, enligt min uppfattning, en indikation på att det nuvarande rättsliga skyddet varken är välfungerande eller tillräckligt. Frågan jag ställer mig är om skyddet faktiskt utgör *ett hinder* mot att uppnå reell jämställdhet. Om det är så, och regeringen står fast vid att deras jämställdhetsmål ska uppnås behöver *någoting* förändras. Det är förståeligt att en våldsutsatt kvinna kan uppleva att om förövaren går fri så är hennes liv är förlorat - om hon inte skyddas på ett bra sätt av samhället. Här kan följande uttalande från kvinnorörelsen lyftas fram:³¹

“Vi kräver vår och våra barns rätt att leva fritt. Vi kräver ett nytt sätt att hantera kriminella män. Vi vill se männen dömda och begränsade med fotboja så kvinnor och barn ska kunna få leva fria och trygga. Det här är ett beteende de har. Inga dyra rehabiliteringar har hjälpt.”^{32 33}

Mot bakgrund av vad som ovan beskrivits är min ena ambition med uppsatsen att den kan föra fram ”de gömda kvinnorna” i ljuset, samt deras behov av en förändring i det rättsliga skyddet. Framförallt eftersom våldet är såväl ett samhälls- och demokratiproblem, som ett jämställdhetsproblem. Min andra ambition är att uppsatsen kan användas som ett verktyg för att göra regeringen uppmärksam på behovet av att tillsätta en ny kvinnofridsutredning; En heltäckande utredning som omfattar de våldsutsatta kvinnornas [bristande] möjligheter att erhålla [ett fungerande] rättsligt skydd. En utredning där lagförslag och direktiv för att komma tillrätta med problemet presenteras.

²⁹ För en närmare beskrivning av bristerna i det rättsliga skyddet - i praktiken, se kapitel 5. *Det rättsliga skyddet i praktiken*.

³⁰ Se exempelvis Göta Hovrätt dom 2018-10-25 i Mål nr. B 2449–18 eller Svea Hovrätt dom 2014-04-25 Mål nr B 2258-14, där överträdelse av kontaktförbud ledde till försök till mord.

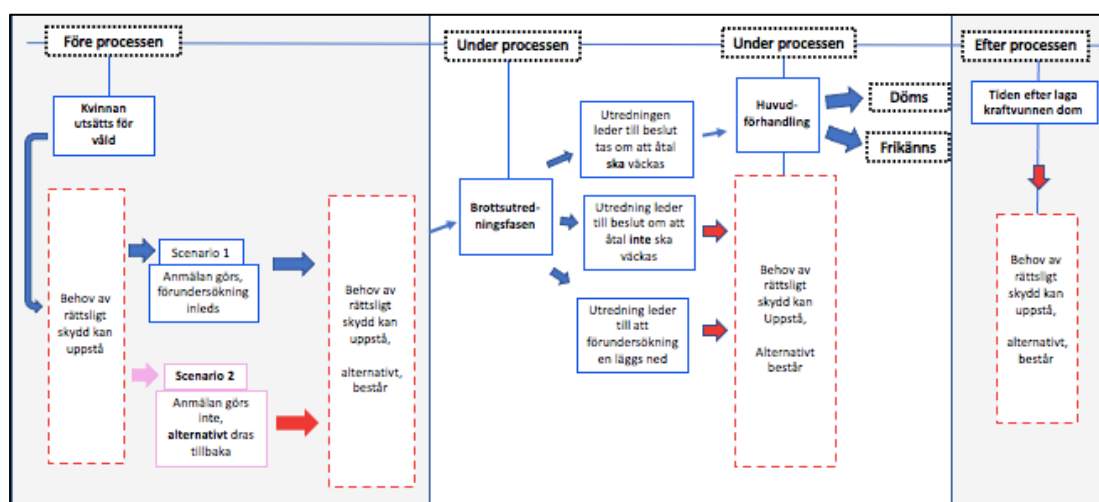
³¹ ”Petra” och ”Jonna”, Debattartikel den 21 juni 2020, *Vi tvingas leva på flykt från våldsamma män*, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRgQKQ/vi-tvingas-leva-pa-flykt-fran-valdsamma-man>.

³² Kriminalvården har behandlingsprogram för män som dömts för relationsvåld eller sexualbrott, alternativt som har använt hot, våld eller annat kontrollerande beteende mot sin nuvarande, eller före detta kvinnliga partner. Vid en utvärdering av behandlingsprogrammen visade resultat att de program som riktade sig mot förövare av våld i nära relation oftast inte hade någon, eller en mycket liten effekt. Ett av programmen visade sig så bristande att det under år 2019 ersattes av ett annat program. Se Kriminalvårdens utvärdering: <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/utvardering-av-kriminalvardens-behandlingsprogrampdf>. Se också angående införandet av det nya behandlingsprogrammet: <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/ny-heter/2019/april/nytt-sexualbrottsprogram-i-kriminalvarden>.

³³ Citatet kan framstå problematiskt om det tolkas som att mäns våld är ett biologiskt betingat beteende. Det skulle innebära att alla män är potentiella våldsutövare och att våldet inte är ett strukturellt problem som går att lösa. Uttalandet kan enligt min uppfattning dock tolkas som att *våldsutövande män* har detta beteende och att det grundar sig i ett strukturellt problem utifrån en ojämn maktfördelning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen har två syften. Det första syftet 1) är att synliggöra det rättsliga skydd som en kvinna som utsätts för våld i nära relation kan erhålla *före*, *under* och *efter* en straffrättslig domstolsprocess i Sverige. Uppsatsens andra syfte 2) är att med en genusrättsvetenskaplig metod utreda om en utökad användning av fotboja kan vara ett rättsligt verktyg för arbetet mot att uppnå regeringens jämställdhetsmål. För att tydliggöra vad som i uppsatsen avses med rättsligt skydd före, under och efter processen är den illustrerade bilden nedan samt efterföljande text vägledande.

Med begreppet *rättsligt skydd* avses det skydd som har stöd i lag (1988:688) om kontaktförbud, folkbokföringslagen (1991:481) samt lag (1991:483) om fingerade personuppgifter. Dessutom inbegrips med *rättsligt skydd* i uppsatsens kontext relevanta bestämmelser i rättegångsbalken (1942:740) vad gäller straffprocessuella tvångsmedel, samt de skyddsbestämmelser som kan tillämpas under en huvudförhandling.³⁴ Slutligen avses med *rättsligt skydd* också bestämmelser om skyddat boende i socialtjänstlagen (2001:453).

Med *före processen* avses det rättsliga skydd som kvinnan är i behov av från tidpunkten då hon utsatts för våld tills dess att hon själv tar ett beslut om att polisanmäla eller inte, samt om kvinnan anmäler, tills dess att en förundersökning inleds. Med *under processen* avses tiden under förundersökningen samt under huvudförhandlingen fram till dom, alternativt tiden under förundersökningen tills beslut om att den läggs ned tas, alternativt tills beslut tas om att åtal inte väcks. Med *efter processen* avses tiden efter en förundersökning lagts ned, eller ett beslut om att inte väcka åtal tagits, alternativt tiden från domen vunnit laga kraft, tills dess att hotet om upprepat våld mot kvinnan inte längre existerar.

³⁴ De straffprocessuella tvångsmedel som jag har ansett vara relevanta i förhållande till uppsatsens syfte är tvångsmedlen gripande, anhållande och häktning. Vad gäller skydd som kan användas under huvudförhandlingen har jag ansett att medhörning och digitala vittnesförhör är centrala. Straffprocessuella tvångsmedel och skyddet som kan användas under huvudförhandlingen behandlas vidare i avsnitt 4.2 *Skyddsmöjligheterna under rättsprocessen*.

För att uppnå uppsatsens två syften kommer följande frågeställningar att besvaras:

1. Vilket rättsligt skydd finns att tillgå för en våldsutsatt kvinna då hon behöver skyddas från en våldsam partner, eller tidigare partner?
2. Kan en utökad användning av fotboja rättfärdigas utifrån Sveriges rättsstatliga grundantaganden?

1.3 Tidigare forskning

Uppsatsens ämne tangerar forskningsområdena *mäns våld mot kvinnor, uppbrottsprocesser* samt *användning av (straff)rätten som verktyg för att uppnå jämställdhet*. Det svenska forskningsfältet på området tog sin början under kvinnorörelsens antågande på 80-talet. Forskare som bl.a. Eva Lundgren, Maria Höjer Wendt, Carin Holmberg, Viveka Enander, Maria Scheffer Lindgren och Monica Burman har härefter bidragit med viktiga kunskapsbidrag till den feministiska forskningen.

Eva Lundgren har bl.a. forskat om *våldets normaliseringsprocess* vilket har varit ett viktigt kunskapsbidrag för kvinnorörelsen.³⁵ Normaliseringsprocessen benämns av Lundgren som ”*den process i vilken våld blir ett normalt drag i vardagen och som leder till att våldet försvaras och accepteras*”. Normaliseringsprocessen grundar sig i två kontrollmekanismer från mannens sida: *kontrollerad isolering*, samt *kontroll med växling mellan värme och våld*. Kvinnans primära strategi i normaliseringsprocessen är enligt Lundgren *anpassning*. Primärt för att få våldet att upphöra men det blir efterhand en strategi för att överleva, fysiskt. Kunskapen om normaliseringsprocessen har bl.a. legat till grund för införandet av brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning där brottskonstruktionen tar sikte på *flera* systematiskt upprepade gärningar, vilket skiljer sig från tidigare brottsrubriceringar där varje enskild gärning setts som *ett* brott.³⁶

Lundgren har dessutom tillsammans med Gun Heimer, Ann-Marie Kalliokoksi och Jenny Weststrand genomfört den första omfångsundersökningen av våld mot kvinnor i Sverige.³⁷ Undersökningen *Slagen dam* visar att mäns våld mot kvinnor är utbrett, frekvent och aktuellt. Framförallt då närmare varannan kvinna någon gång efter sin 15 års-dag visade sig ha erfarenheter av att utsättas för våld. Resultatet av undersökningen visade dessutom att mer än var fjärde kvinna någon gång har utsatts för våld från en partner eller tidigare partner.

³⁵ Eva Lundgren, *Våldets normaliseringsprocess*, (2004), publicerad av Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).

³⁶ SOU 1995:60 s. 303; Malou Andersson, *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning*, s. 91.

³⁷ Lundgren m.fl., *Slagen dam* (2001).

Maria Höjer Wendt har forskat om mäns våld mot kvinnor i kontexten *våld och sexualitet i den svenska demokratin*.³⁸ I forskningsarbetet diskuterar H. Wendt kvinnors (o)möjlighet att delta i samhället på grund av mäns våld och kvinnors rädsla att utsättas för deras våld. H. Wendt konstaterar här att mäns våld mot kvinnor spelar en viktig roll i upprätthållandet av en ojämn maktfördelning. Resultatet som H. Wendt kommer fram till är att mäns våld och kvinnors rädsla utgör ett centralt demokratiproblem - framförallt eftersom det omöjliggör kvinnans rätt till sin egen kropp. Slutligen konstateras att så länge kvinnors möjligheter att delta i samhället begränsas genom att deras kroppsliga integritet hotas så är det ingen mening att tala om en fungerande demokratisk ordning, eller ett lika medborgarskap för kvinnor och män.

Carin Holmberg och Viveka Enander har forskat om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser.³⁹ Forskningen visar att en misshandlad kvinnans uppbrottsprocess inte är så enkel som att "*bara lämna relationen*". Resultatet visar att uppbrottsprocessen inte är en utan tre, vilka benämns: *att bryta upp*, *att bli fri* och *att förstå*. *Att bryta upp* handlar om det fysiska uppbrottet. *Att bli fri* handlar om frigörelsen från de fem starka emotionella banden; kärlek, rädsla, hat, medlidande, skuld och hopp som den misshandlade kvinnan utvecklar till den misshandlande mannen. *Att förstå* handlar slutligen om att kvinnan uppfattar och tolkar det hon har varit med om som våld och att hon börjar se sig själv som en misshandlad kvinna. Mot bakgrund av uppbrottsprocessernas komplexitet visar resultaten att uppbrottsprocesserna kan pågå under en lång tid innan kvinnan har gått igenom samtliga tre faser.

Maria Scheffer Lindgren har forskat om tiden från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relation.⁴⁰ Studierna i forskningen beskriver processen för de misshandlade kvinnorna från uppbrottet av den våldsamma relationen, hälsokonsekvenserna av våldet och den praktiska tillämpningen av lagar på området. Lindgrens resultat visar på behovet av en bredare förståelse av våld, hälsa och lagstiftning. Vidare framhåller Lindgren att det är av yttersta vikt att kvinnorna blir trodda och behandlade med respekt när de äntligen tar steget och gör en polisanmälan. Både vad gäller deras säkerhet, återhämtande, hälsa och rättstrygghet men också för att de ska förmå fullfölja rättsprocessen. Slutligen konstaterar Lindgren att det är viktigt att lagarna tillämpas som det är avsett.

Monica Burman har bl.a. forskat om straffrättens förmåga att producera jämställdhet.⁴¹ Burman analyserar hur straffrätten konstruerar *våld*, *gärningsman* och *brottsoffer* samt vilka rättsliga och sociala konsekvenser de konstruktionerna får. Dessutom analyseras hur ansvaret för våldet hanteras och vilka problem eller möjligheter som förknippas med användningen av straffrätt när det gäller mäns

³⁸ Maria Wendt Höjer, *Rädslans Politik – Våld och sexualitet i den svenska demokratin* (2002).

³⁹ Carin Holmberg, Viveka Enander, *Varför går hon? - Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*, 2.uppl., Studentlitteratur Lund (2011).

⁴⁰ Maria Scheffer Lindgren, *Från himlen rakt ner i helvetet" – från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*, Karlstad University (2009).

⁴¹ Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor* (2007).

fysiska och psykiska våld mot kvinnor. Burman konstaterar att det förekommer tre övergripande förståelser av våldet. *Det första* är att våldet sätts in i en tydlig relationskontext, *det andra* är att våldet ses som orsakat av något och *det tredje* är att fysisk våldsutövning förstås som en grund för fysiska och psykiska konsekvenser för kvinnan.

1.4 Uppsatsens brottsoffer- och kvinnoperspektiv

Uppsatsen utgår från ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv. Att anlägga ett brottsofferperspektiv på rätten kan bidra med värdefulla nya insikter och kunskaper genom att belysa luckor, inkonsekvenser och behov av förändringar i rätten.⁴² Att utgå från ett kvinnoperspektiv föll sig naturligt eftersom det *nästan alltid* är en kvinna i en heterosexuell, normativ relation som utsätts för relationsvåld. Den typen av relation är dessutom främst belyst i forskningen.⁴³ Våld i nära relation förekommer emellertid i alla samhällsskikt oberoende av ålder, sexuell läggning, könstillhörighet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning och funktionsnedsättning.⁴⁴

Jag avser att låta de båda perspektiven komma till uttryck genom att studera det skydd som en våldsutsatt kvinna kan erhålla före, under och efter en rättsprocess. Dessutom då jag utreder om en utökad användning av fotboja kan rättfärdigas utifrån Sveriges rättsstatliga grundantaganden.

Brottsoffret, den våldsutsatta kvinnan, kommer inte definieras utifrån någon specifik brottsofferteori utan ska snarare ses som en utgångspunkt för uppsatsens huvudsakliga fokusområde. Uppsatsens teoretiska ramverk behandlas vidare under avsnitt 2.1.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att inte behandla relationer där någon i relationen är under 15 år vilket inbegriper att lag (1964:167) om unga lagöverträdare inte berörs. Det förekommer att barn som lever i en familj där våld förekommer också utsätts *direkt* av mannens våld.⁴⁵ Ett barn som bevittnar våld i hemmet anses dessutom utsättas för psykisk misshandel.⁴⁶ Brott som begås mot familjens barn kommer dock inte beröras i uppsatsen. Uppsatsen avgränsas därför vidare till att inte behandla bestämmelser i lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

⁴² Se bl.a. Claes Lernestedt, Henrik Tham, *Brottsoffret och kriminalpolitiken*, 1 uppl., Nordstedts Juridik (2011), s. 279; Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s. 1.

⁴³ Heimer m.fl., *Våldsutsatta kvinnor*, s. 73–74.

⁴⁴ NKC, *Våld i samkönade relationer - en kunskaps och forskningsöversikt* (2009), s. 72 ff.

⁴⁵ Staffan Jansson, *Barn som lever med våld i hemmet - Utdrag ur NCK rapport 2010:04/ISSN1654-7195*, publicerad av Nationellt centrum för kvinnofrid (NKC) (2010), s. 6 ff.

⁴⁶ Se exempelvis prop. 2005/06:166 s. 13; SOU 2019:32 s. 58 ff.

Barn kommer emellertid nämnas i relevanta delar av uppsatsen eftersom gemensamma barn är vanligt förekommande vid fall av våld i nära relation.⁴⁷ Bestämmelser om vårdnadstvister och umgängesrätt kommer beröras på ett generellt plan i relevanta delar av uppsatsen. Gemensamma barn kan vara ett hinder för en våldsutsatt kvinna att skyddas samt utgöra en ökad risk att utsättas för eftervåld. Framförallt eftersom förövaren genom föräldrarätten kan använda barnet/barnen som "slagträn" för att "nä" kvinnan. Det kan visa sig genom upprepade vårdnadstvister eller i form av att mannen använder barnet som kontaktväg för att kringgå ett kontaktförbud.⁴⁸

Uppsatsen kommer inte behandla särskilda skyddsåtgärder som lokala polisverksamheters brottsoffer- och personsäkerhetsverksamhet kan erbjuda såsom skyddspaket och personlarm. Skyddet sekretessmarkering berörs inte heller i uppsatsen. Slutligen avgränsas uppsatsen till att bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) inte kommer beröras inom ramen för uppsatsen.

1.6 Disposition

I uppsatsens inledande kapitel (1 kap) presenteras uppsatsens ämne, syfte samt de frågeställningar som kommer behandlas inom ramen för uppsatsen. Här fastslås också att uppsatsen utgår från ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv. Vidare tydliggörs uppsatsens avgränsningar i kapitlet.

I uppsatsens andra kapitel (2 kap) presenteras uppsatsens teoretiska ram. I andra kapitlet presenteras dessutom de metoder som kommer användas för genomförandet av uppsatsen. Här anges att den rättsdogmatiska metoden kommer användas för att fastställa gällande rätt, *de lege lata*, samt att den genusrättsvetenskapliga metoden kommer användas för att analysera och kritisera rätten samt utreda hur rätten bör vara, *de lege ferenda*.

I uppsatsens tredje kapitel (kap 3) redogör jag för en del av den historiskt rättsliga och politiska utvecklingen mot kvinnofrid. En historisk kontext ges för en djupare förståelse av det rättsliga skydd som finns att tillgå idag.

I uppsatsens fjärde kapitel (4 kap) redogör jag för bestämmelsen om skyddat boende i socialtjänstlagen (2001:453) samt för det skydd som lagen (1988:688) om kontaktförbud, folkbokföringslagen (1991:481) och lag (1991:483) om fingerade personuppgifter erbjuder. Dessutom redogör jag för ett antal relevanta bestämmelser om rättsligt skydd som

⁴⁷ Lundgren m.fl., *Slagen dam*, s. 33–36.

⁴⁸ Omfattningen av upprepade vårdnadstvister kan bli vidsträckt och "evig" eftersom varje vårdnadshavare har rätt till en förnyad domstolsprocess efter ett lagakraftvunnet avgörande i en vårdnadstvist. Se bl.a. SOU 2007:52 s. 90; Socialstyrelsen, *Kostnader för våld mot kvinnor, en samhällsekonomisk analys* (2006), [https://www.roks.se/har-finns-hjalp-stanna-eller-ga/kan-han-ta-barnen-ifran-mig](https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-13134_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607957410.1607966716.32&_utmb=1.2.10.1607966716&_utmc=1&_utmz=&_utmv=1.1607966716.32.26.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmz=238574720, s 47; Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), <i>Kan han ta barnen ifrån mig?</i> <a href=).

rättegångsbalken (1942:740) ger för handen vad gäller straffprocessuella tvångsmedel och de skyddsbestämmelser som kan tillämpas under huvudförhandlingen.

I uppsatsens femte kapitel (5 kap) utreder jag om skyddet är verkningsfullt i praktiken genom att granska tillsynsrapporter och kartläggningar. Jag redogör dessutom i kapitlet för uppsatsens empiriska studie. Kapitlet avslutas med att lyfta fram viss kritik som Sverige har tagit emot från internationella organ. Slutligen ges en internationell utblick av hur liknande rättsligt skydd som hanteras i uppsatsen, har hanterats i Norge och Frankrike.

I uppsatsens sjätte kapitel (kap 6) finns uppsatsens analys. Det sjunde kapitlet (7 kap) avslutar sedan uppsatsen, varvid uppsatsens slutsats presenteras.

2. UTGÅNGSPUNKTER OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

2.1 Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel kommer en heltäckande beskrivning av uppsatsens teoretiska ram att presenteras. Inledningsvis kommer *genusrättsvetenskap som teoriram* att behandlas. Härfter kommer ett antal utvalda centrala *grundantaganden* och *principer* som den svenska rättsordningen baseras på att presenteras. Slutligen kommer ett antal *konstitutionella fri- och rättigheter* att beskrivas. Dessa fyra teoretiska utgångspunkter är, i kombination med uppsatsens brottsoffer- och kvinnoperspektiv⁴⁹, uppsatsens teoretiska ramverk. Genom att tillämpa dem på det material som presenteras i uppsatsens kapitel 2.2.3 kan jag synliggöra det rättsliga skyddet som finns att tillgå för en våldsutsatt kvinna samt identifiera problem med, och problematisera, det befintliga skyddet.

Vad gäller de centrala grundantagandena och principerna så kan särskilt sägas att dessa *ska* den dömande, verkställande och lagstiftande makten i Sverige beakta.⁵⁰ Det kan vara ett dilemma i de fallen de utgör ett potentiellt hinder för den rättsliga utvecklingen mot att uppnå kvinnofrid. De *ska* beaktas men kan alltså vara en *begränsning* för användandet av rätten som verktyg för att uppnå jämställdhet.

2.1.1 Genusrättsvetenskap som teoriram

Inledningsvis kan nämnas att genusrättsvetenskapen är ett kunskapsområde där teori och metod är sammanflätade med varandra.⁵¹ Av framställningspedagogiska skäl kommer det emellertid att behandlas separat. I uppsatsen använder jag genusrättsvetenskap i teoretisk mening med utgångspunkt i teorin om genussystemet. Genussystemet presenterades i Sverige av Yvonne Hirdman år 1998 genom Hirdmans diskussion i *Maktutredningens huvudrapport*.⁵²

2.1.1.1 Genussystemet

Teorin om genussystemet är användbar för att synliggöra dolda mekanismer som ger upphov till ojämställdhet. För att uppnå uppsatsens andra syfte är jag av uppfattningen att (eventuella) dolda mekanismer behöver uppmärksammas för att möjliggöra en förändring som ger resultat. Jag uppfattar att Hirdman beskriver *genussystemet* som att varje samhälle skapar och upprätthåller ett

⁴⁹ Se uppsatsens brottsoffer- och kvinnoperspektiv beskrivet i avsnitt 1.3 *Uppsatsens brottsoffer- och kvinnoperspektiv*.

⁵⁰ Stefan Melin, *Våra domstolar: organisation och verksamhet m.m.* 1 uppl., Norstedts juridik (2012), s. 202 ff.

⁵¹ Åsa Gunnarsson, Eva-Maria Svensson, Jannice Käll, Wanna Svedberg, *Genusrättsvetenskap (II)*, 2 uppl., Studentlitteratur Lund (2018), s. 39.

⁵² Yvonne Hirdman, *Maktutredningen Rapport 23 - Genussystemet – Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning* (1998).

ordningssystem där kvinnor och män tillskrivs olika uppgifter, roller och positioner.⁵³ Hirdman definierar vidare begreppet *genus* som att termerna ”män” och ”kvinnor” ger upphov till att könets biologiska skillnad utnyttjas. Ordningssystemet i kombination med begreppet *genus* ger således *genussystemet*, vilket enligt Hirdman ger upphov till och skapar föreställningar om vissa sociala praktiker.

Hirdman menar att hennes definition av begreppet *genus* har ett systematiserande drag och att det är till för att understryka och problematisera detsamma som begreppet *genussystem* är användbart. Systematiseringen handlar enligt Hirdman om processer, strukturer, föreställningar och förväntningar, vilka genom sitt interagerande med varandra ger upphov till vissa mönster.⁵⁴ Hirdman beskriver vidare att *genussystemet* är en ordningsstruktur av kön vilket leder till en grundläggande ordning och förutsättning för andra sociala ordningar - exempelvis de politiska ordningarna. Enligt min uppfattning innebär det att om ordningsstrukturen når den politiska ordningen så leder det till att den också når den rättsliga ordningen.

2.1.1.2 Genuskontraktet

Genussystemet bygger enligt Hirdman på två principer; den första principen är *könens isärhållande* d.v.s. att könen inte bör blandas. Den andra är principen om *manlig överordning* d.v.s. att mannen är norm och att män är människor som utgör normen för det normala och allmängiltiga. Kvinnan är motsatsen till det och därmed det icke-allmängiltiga. Denna ordning sker genom vad Hirdman kallar för ”*genuskontraktet*”, vilket har förändrats och anpassats över tid. Det ger dock för handen att kvinnor och män har olika ramar för hur de ska eller bör handla i olika situationer.⁵⁵ Hirdman menar att *genuskontraktet* medför att män och kvinnor *på grund av sitt kön* ges olika platser, sysslor och egenskaper i samhället.

2.1.1.3 Maktstrategier

Hirdman beskriver vidare att maktstrategier och förhandlingar blir en direkt följd av *genuskontraktet*. Hon menar dock att de åtgärderna ter sig väsentligen olika mellan de två könen.⁵⁶ Utifrån begreppet *genuslogikerna* diskuterar Hirdman två olika ”längtor”. Den första är *fribetens längtan* vilken av Hirdman definieras som möjlighet till expansion, frihet, ovisshet och otrygghet. Denna *fribetens längtan*, menar Hirdman, är skapad för mannen. Vidare beskriver Hirdman den längtan som är skapad för kvinnan med begreppet *symbiosens längtan* i vilken anpassning, svarande och ’det trygga’ inbegrips.⁵⁷ Jag tolkar Hirdmans användning av begreppet *symbios* som *trygghet* med utgångspunkt i kvinnans underordning samt kvinnans familjeskapande- och barnafödande roll.

⁵³ Hirdman, *Maktutredningen – Genussystemet*, s. 6–17.

⁵⁴ *Ibid.* s. 7 ff.

⁵⁵ *Ibid.* s. 15 ff.

⁵⁶ *Ibid.* s. 22.

⁵⁷ *Ibid.* s. 22.

Hirdman belyser att dessa "längtor" samtidigt kan existera korsvis mellan könen vilket medför att könen är varandras möjligheter och begränsningar för att uppnå "den andra längtan". Kvinnan är alltså mannens möjlighet till trygghet och familjeliv och mannen är kvinnans möjlighet till frihet. Det sistnämnda sker eftersom mannens manliga överordning ger honom kontroll. Mannens dominans medför dock möjligheten att utveckla strategier för honom att uppnå både frihetens- och symbiosens längtan.⁵⁸ Strategier som enligt Hirdman bygger på *frihet från ansvar* över symbiosen. Här kan exempelvis strategier och system som gör att mannen slipper ta ansvar över familjelivet på ett sätt så att han mister sin frihet och samtidigt möjliggör att han kan behålla sin familj, lyftas fram.

Som jag tolkar det Hirdman anger om maktstrategier så framstår de som en direkt möjlighet för att reproducera ojämställdhet. Sammanfattningsvis är teorin om *genussystemet*, vilken inbegriper *genuskontraktet* och *maktstrategier*, lämplig att använda i uppsatsen för att problematisera förhållandena mellan könen. Genussystemet blir ett instrument som kan användas för att förstå de maktförhållandet som råder mellan kvinnor och män på livets alla områden - även vad gäller rätten att leva fri från våld.

2.1.2 Rättssäkerhetsbegreppet

Rättssäkerhet kan definieras som säkerhet *mot* rättsordningen och säkerhet *i* rättsordningen.⁵⁹ Rättssäkerhet är således ett skydd för individen som samtliga av samhällets makthavare har att förhålla sig till. I synnerhet då staten ska ingripa i en individs sfär på något sätt. Någon entydig definition på vad rättssäkerhet *de facto* är finns inte. I doktrin varierar därmed begreppets innebörd något.⁶⁰ Det är emellertid vanligt förekommande att begreppet används som en beskrivning av att Sverige har en lagstiftning och ett system som innebär att en enskild medborgare har ett skydd för godtyckliga ingrepp från samhället.⁶¹

Vidare kan det i begreppet rättssäkerhet inbegripas att det för en individ ska vara förutsebart vilka handlingar som kan leda till rättsliga konsekvenser.⁶² Dessutom ska rättssäkerheten medföra att en individ inte ska kunna åtalas eller dömas utan tillräcklig bevisning eller dömas för någon gärning som inte det finns stöd i lag för. Annorlunda uttryckt kräver rättssäkerheten att lagregler uppfyller föreskriftskravet, retroaktivitets- och analogiförbudet och slutligen obestämdhetsförbudet.⁶³ Sammanfattningsvis är rättssäkerhet ett begrepp som har stor betydelse i den svenska rättsordningen och begreppet tangerar flera olika rättsprinciper, vilket lär märkas i avsnitten nedan. Rättssäkerheten är ett av de grundantaganden som den dömande, lagstiftande, och verkställande

⁵⁸ Ibid. s. 23.

⁵⁹ Nils Jareborg, *Prolog till straffrätten*, 1 uppl., Iustus (2011), s. 113.

⁶⁰ Se exempelvis Aleksander Peczeniks syn på rättssäkerhet i Jareborg, *Prolog till straffrätten*, s. 115 ff.

⁶¹ Jareborg, *Prolog till Straffrätten*, s. 114.

⁶² Ibid. s. 113 ff.

⁶³ Kerstin Nordlöf, *Argumentation i nordisk straffrätt*, Norstedts Juridik (2013), s. 7.

makten ska beakta. Begreppet är viktigt att förhålla sig till i uppsatsen, dels på ett övergripande plan men också specifikt i de avsnitt där utökad användning av fotboja kommer att analyseras.

2.1.2 Rättstrygghetsbegreppet

Begreppet rättstrygghet förekommer mer sällan i den traditionella juridiska litteraturen än begreppet rättssäkerhet gör. En möjlig orsak till varför är att begreppet inte baseras på någon rättslig princip utan att det har vuxit fram i samband med den viktimologiska forskningen.⁶⁴ Rättstrygghet fokuserar på brottsoffret och handlar främst om att från samhällets sida, tillvarata brottsoffrets intressen, tillgodose medborgarnas intresse av rättvisa samt se till att respekten för lag och rätt upprätthålls. Annorlunda uttryckt innebär rättstrygghet att brottsoffer ska tillgodoses sina mänskliga rättigheter. I praktiken innebär att tillgodose brottsoffrets rättstrygghet att tillförsäkra ett brottsoffer möjligheten att bl.a. få ett kontaktförbud utfärdat, att brottsoffret beviljas skyddade personuppgifter samt att det förordnas ett målsägandebiträde. Att en våldsutsatt kvinna inte blir trodd av myndigheter eller inte får det stöd hon behöver kan således medföra att hon inte erhåller rättstrygghet.

Vid fall av våld i nära relation har rättstrygghet och rättssäkerhet stundom definierats som varandras kolliderande intresse. Det är därför centrala begrepp att väga mot varandra inom ramen för uppsatsens andra frågeställning.

2.1.3 Allmänna och straffrättsliga principer

I följande avsnitt kommer de allmänna- och straffrättsliga principerna *legalitetsprincipen*, *proportionalitetsprincipen*, *effektivitetsprincipen*, *jämställdhetsprincipen*, *humanitetsprincipen*, *ändamålsprincipen* och *behovsprincipen* att presenteras. Samtliga principer är liksom rättssäkerhetsbegreppet, grundantaganden som den dömande, lagstiftande, och verkställande makten i Sverige *ska* beakta. Innan vidare läsning kan sägas att stundom är två eller fler rättsliga principer oförenliga med varandra. Vilken princip som ska få företräde i det läget beror delvis på vilket rättsområde som är aktuellt samt om det finns någon annan metaprincip som kan följas.⁶⁵

Eftersom principerna som kommer presenteras nedan *ska beaktas* av den dömande, lagstiftande och verkställande makten har de ett givet förhållande till uppsatsens första frågeställning vad gäller att synliggöra det rättsliga skyddet som finns att tillgå för en våldsutsatt kvinna. Principerna är dock också av vikt då jag med den genusrättsvetenskapliga metoden utreder om utökad användning av fotboja kan bidra till att uppnå regeringens jämställdhetsmål. Framförallt eftersom eventuella

⁶⁴ Se användningen av begreppet i Maria Scheffer Lindgren, *Från himlen rakt ner i helvetet* – från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer, s. 40 ff.

⁶⁵ Jareborg, *Prolog till Straffrätten*, s. 83 f.

förslag om förändringar måste förhålla sig till de olika kolliderande intressena som principerna kan ge uttryck för.

2.1.3.1 Legalitetsprincipen

Legalitetsprincipen uttrycker på vilket sätt Sverige som rättsstat ska utöva sin makt inom såväl den dömande och lagstiftande makten, som inom den verkställande makten.⁶⁶ Poängen med principen är att individer ska ha möjlighet att kunna förutse vilka rättsliga konsekvenser personens handlande kan få, principen förekommer därför inom olika rättsliga områden.⁶⁷ Den offentlighetsrättsliga legalitetsprincipen uttrycks i regeringsformen enligt följande lydelse: *Den offentliga makten i Sverige utövas under lagarna.* (1:1 RF)

Den straffrättsliga legalitetsprincipen anges i brottsbalken enligt följande lydelse: *Brott är en gärning som är beskriven i denna lag och för vilket straff som sägs nedan är föreskrivet.* (1:1 BrB) Den straffrättsliga legalitetsprincipen innehåller dessutom fyra fristående men sammanhängande krav.

Det första är föreskriftskravet av vilket det framgår att en individ inte kan begå ett brott i lagens mening om gärningen inte är kriminaliserad, genom lag, vid tidpunkten för utförandet av gärningen. *Det andra är retroaktivitetsförbudet* vilket innebär att det inte är tillåtet att retroaktivt straffa någon för en gärning som inte var kriminaliserad vid tidpunkten då gärningen utfördes. *Det tredje är analogiförbudet* av vilket det framgår att det inte är tillåtet att tolka en bestämmelse till nackdel för den tilltalade utöver ordalydelsen i bestämmelsen. *Det fjärde är obestämdhetsförbudet* av vilket det framgår att bestämmelsen i rimlig utsträckning måste vara bestämd och tydlig i sin utformning för att vara begriplig.⁶⁸

Den processrättsliga legalitetsprincipen ger uttryck för att användning av straffprocessuella tvångsmedel skall ha stöd i lag. (24:23 RB) Principen befäster att svenska statens grundlagsstadgade möjlighet att använda rättsordningens starkaste maktmedel för att inskränka individers fri- och rättigheter ska ha stöd i lag. Det krävs att en sådan inskränkning är till för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. (2:20, 2:21 RF) En sådan tillåten inskränkning är användningen av straffprocessuella tvångsmedel *i syfte att beivra brott.*

2.1.3.2 Proportionalitetsprincipen

Proportionalitetsprincipen är en *allmän rättsprincip* som *kan* och *ska* beaktas i samtliga rättsliga sammanhang. Till skillnad från andra allmänna rättsprinciper såsom legalitetsprincipen och objektivitetsprincipen har proportionalitetsprincipen utvecklats inom EU-rätten och genom tillämpningen av Europakonventionen.⁶⁹ Principen innebär att en tilltänkt åtgärd ska stå i rimlig

⁶⁶ Petter Asp, Magnus Ulväng, Nils Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, Iustus Förlag, 2 uppl., Uppsala (2013), s. 46.

⁶⁷ Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, s. 46.

⁶⁸ Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, s. 46.

⁶⁹ Melin, *Våra domstolar*, s. 210.

proportion till vad som går att vinna genom att vidta åtgärden. Vid denna bedömning ska åtgärdens art, styrka, räckvidd och varaktighet beaktas.⁷⁰ Trots att proportionalitetsprincipen är en allmän rättsprincip är den också uttryckligen preciserad i lag, exempelvis framgår den i 24:e kapitlet rättegångsbalken. I bestämmelsen om häktning uttrycks principen enligt följande:

Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

(24:1 RB)

En central del av uppsatsen kommer handla om det skydd som kontaktförbudslagen ger stöd för. Proportionalitetsprincipen är i nämnda lag befast i dess inledande bestämmelse:

Ett kontaktförbud får meddelas endast om skälen för ett sådant förbud uppväger det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla.

(1 § LkF)

2.1.3.4 Effektivitetsprincipen

Effektivitetsprincipen är en *allmän rättsprincip* som har sitt ursprung i internationell rätt. Principen syftar till att säkerställa skyddet för enskilda individers rättigheter, vilka framgår specifikt av Europakonventionen. Effektivitetsprincipen används för att se till att det i praktiken inte är omöjligt eller orimligt svårt att ta del av dessa rättigheter.⁷¹ Effektivitetsprincipen ska se till att rättsmedel används på ett effektivt sätt för att tillgodose individers rättigheter.

Eftersom den svenska rättsordningen inte har möjlighet att tillhandahålla obegränsade rättsmedel är det av yttersta vikt att de rättsmedel som finns att tillgå används på ett effektivt sätt. Om inte kan enskilda individers möjlighet att ta del av sina rättigheter komma att begränsas.⁷² Modern straffrättspolitik beskrivs gå ut på att finna en godtagbar kompromiss mellan krav på rättssäkerhet och krav på effektivitet.⁷³ Inom det straffrättsliga området förekommer alltså effektivitetsprincipen och rättssäkerhetsbegreppet som motstående och korrelerande intressen.

Utifrån ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv kan principerna i dess nuvarande existens, enligt min uppfattning, bidra till avsaknad av agerande för att utreda och beivra brott. Möjligen ger

⁷⁰ Per-Olof Ekelöf, Henrik Edelstam, Torleif Bylund, Mikael Pauli, Simon Andersson, Henrik Bellander, *Rättegång. Tredje häftet*, 8 uppl., Nordstedts Juridik (2018), s. 42.

⁷¹ Mattias Derlén, Johan Lindholm, Markus Naarttijärvi, *Konstitutionell rätt*, 2 uppl., Nordstedts Juridik (2020), s. 542.

⁷² Derlén m.fl., *Konstitutionell rätt*, s. 547.

⁷³ Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, s. 19.

principerna inte den följd för samtliga brottskategorier, det är dock troligt att *det förekommer* för brotten som begås i nära relation. Att förundersökningar läggs ned med motiveringar som att det inte finns anledning att anta att brott har begåtts eller på grund av bevisproblem, trots att det enligt Åklagarmyndigheten hade gått att fortsätta förundersökningen är, enligt min uppfattning, en indikation på avsaknad av agerande för att utreda och beivra de brotten.⁷⁴

2.1.3.5 Jämställdhetsprincipen

Jämställdhetsprincipen är en *generell rättsprincip* i såväl internationell som nationell rätt.⁷⁵ I nationell rätt är den formella jämställdhetsprincipen en del av likabehandlingsprincipen, vilken innebär en skyldighet för domstolar och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen att beakta *allas likhet inför lagen*. (1:9 RF) Likabehandlingsprincipen har varit ett grundantagande i svenska rättsstaten under en lång tid. Det var dock först på 1920-talet som kvinnor i Sverige omfattades av denna princip; då tilläts kvinnor att rösta, de myndighetsförklarades samt de fick röstas på för att bli folkvalda.⁷⁶ I svensk rätt uttrycks jämställdhetsprincipen *formellt* i regeringsformen genom ett undantag i diskrimineringsbestämmelsen. (2:13 RF) Jämställdhets(undantaget) innebär att lag eller annan föreskrift inte får medföra att någon missgynnas på grund av sitt kön om inte föreskriften är en åtgärd för att åstadkomma jämställdhet mellan kvinnor och män.

Jämställdhetsprincipen har gjorts materiell i internationell rätt. (art. 1, art. 4 och art. 6 Istanbulkonventionen samt art. 2 i CEDAW) Med *materiell* menas att det åligger staterna i Europeiska unionen att undanröja bristande jämställdhet mellan kvinnor och män samt främja jämställdhet mellan dem. Det får genomföras genom att *rätten aktivt används* för att uppnå *jämställdhet i resultat*.⁷⁷ Att den materiella jämställdhetsprincipen också gäller Sverige återspeglas för närvarande inte i den svenska regeringsformen, vilket Sverige har blivit kritiserade för. Kritik har framförts dels i en delrapport till grundlagsutredningen och dels av den kommitté som har till uppgift att övervaka att kvinnokonventionen efterlevs.⁷⁸ Trots att Sverige är bunden av principen har regeringsformen inte ändrats.

Enligt Gunnarsson m.fl. uppstår den rättsligt sett mest kontroversiella situationen vid införandet av jämställdhetsfrämjande åtgärder på en kollektiv nivå, när åtgärderna kolliderar med en individs skyddade intresse att inte bli missgynnad.⁷⁹ Författarna skriver att varken användandet av

⁷⁴ Läs mer ingående om nedlagda förundersökningar vid brott som begås i nära relation under avsnitt 5.2.3 *Tillsynsrapport: handläggning av våldsbrott i nära relationer m.m.*

⁷⁵ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 115 ff.

⁷⁶ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 13.

⁷⁷ *Ibid.* s. 14 ff.

⁷⁸ *Ibid.* s. 5; SOU 2007:67.

⁷⁹ *Ibid.* s. 145 ff.

jämställdhetsfrämjande åtgärder eller positiv särbehandling har varit särskilt stort i Sverige, trots att de är till för att främja det underrepresenterade könet.⁸⁰

De kolliderande intressena medför att samma resonemang som jag för under avsnitt 2.1.1.4 om *kolliderande intressen med följden avsaknad av agerande* också kan tillämpas här. Jämställdhetsprincipen är en central rättsprincip och ett grundantagande som är avgörande för uppsatsens utredning om utökad användning av fotboja är förenligt med svenska rättsstatens grundantaganden. Principen är också central för hela den svenska rättsordningen och enligt min uppfattning bör principen ha ett större genomslag i rätten i allmänhet men *i synnerhet* inom straffrätten.

2.1.3.6 Humanitetsprincipen

Humanitetsprincipen är en *straffrättslig princip* som bygger på en generell tanke om humanitet och därmed en human inställning till bestraffning när en individ har begått ett brott. Ett straff i straffrättslig kontext innebär att staten använder sina maktmedel för att *medvetet* orsaka en individ någon form av obehag eller lidande.⁸¹ Högst sannolikt önskar ingen individ bli föremål för ett straff varför tanken om försiktighet och återhållsamhet är en naturlig del av humanitetsprincipen. Mot bakgrund härav är straffen i Sverige inte *”omänskliga”* och domstolen är relativt återhållsam i påföljdsvalet vid en huvudförhandling.⁸²

Humanitetsprincipen kan vidare sägas innebära att det finns ett generellt krav på *rimlighet* och *måttlighet* vid bestraffning. Principen ger därför också uttryck för att man vid bestraffning ska visa tolerans för det mänskliga i att begå misstag samt visa förståelse för att ett straff innebär lidande. Mot bakgrund härav ska de allra mest stränga påföljderna såsom fängelse, så långt som möjligt undvikas. Alternativt ska vistelsen i fängelse bli så kort som möjligt. Mot bakgrund av humanitetsprincipen tillhandahåller rättegångsbalken flera olika möjligheter att undvika frihetsberövande påföljder.⁸³

En annan straffrättslig princip som kopplar an till humanitetsprincipen är principen *ultima ratio* som enkelt uttryckt innebär att kriminalisering av en gärningstyp ska ske i så *begränsad utsträckning som möjligt*, gärna som en absolut *sista utväg*.⁸⁴ Uttrycken *sista utväg* och *i så begränsad utsträckning som möjligt* medför att meningarna vad gäller kriminalisering av en gärningstyp ibland kan gå isär.⁸⁵ Ultima ratio kommer inte behandlas mer ingående i uppsatsen men vetenskapen om dess existens i förhållande till humanitetsprincipen är relevant.

Humanitetsprincipen bygger enligt min uppfattning på rimliga ställningstaganden vad gäller bl.a. ”mänsklighet” och ”rimlighet”. Att principen dessutom ger uttryck för återhållsamhet, tolerans

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Martin Borgeke, Mari Heidenborg, *Att bestämma påföljd för brott*, 3 uppl., Wolters Kluwer Sverige AB (2016), s. 39–40.

⁸² Ibid.

⁸³ Se exempelvis 29 kap 5 § RB; 29 kap 7 § RB; 30 kap 4 § RB; 30 kap 6 § RB.

⁸⁴ Lernestedt, *Kriminalisering - problem och principer*, s. 15.

⁸⁵ Ibid. s. 15 ff.

och undvikande av ingripande åtgärder så långt det är möjligt är dock, enligt min uppfattning, en av orsakerna till att våldsutsatta kvinnor är i behov av ett välfungerande rättsligt skydd. Ur ett brottsofferperspektiv kan *följden* av humanitetsprincipen framstå som *inhuman* och *orimlig*. Den våldsutsatta kvinnan som tvingas leva gömd, vilket enligt kvinnan liknar ett frihetsberövande, kan i förekommande fall behöva gömma sig under en längre tid än strafflängden för ett begånget mord.⁸⁶

2.1.3.7 Ändamålsprincipen

Ändamålsprincipen kan i svensk rätt härledas från bestämmelser i regeringsformen. (2:21, 2:22) Bestämmelserna stadgar att begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna endast får göras för ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och att sådana begränsningar aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett dem. Principen är central för användning av straffprocessuella tvångsmedel och det av lag ska det därför tydligt ska framgå för vilket ändamål ett tvångsmedel ska användas.⁸⁷

Ändamålsprincipen samt nästkommande princip *behovsprincipen* är relevanta i uppsatsens kontext eftersom jag kommer att behandla straffprocessuella tvångsmedel. Principerna gäller för de existerande tvångsmedlen gripande, anhållande och häktning vilka behandlas i uppsatsen. Principerna är också centrala när jag utreder möjligheten att utöka användningen av fotboja eftersom i utredningen är ett alternativ för en utökad användning av fotboja, att införa det som ett straffprocessuellt tvångsmedel.

2.1.3.8 Behovsprincipen

Behovsprincipen är en princip som likt ändamålsprincipen är central vid användandet av straffprocessuella tvångsmedel. Till skillnad från ändamålsprincipen så saknas ett generellt lagstöd för behovsprincipen i regeringsformen. Den kommer emellertid till uttryck i polislagen (8 §). Behovsprincipen innebär att ett tvångsmedel endast får användas om det är nödvändigt med hänsyn till syftet med åtgärden och det avsedda resultatet inte kan uppnås med mildare metoder. Användningen av tvångsmedlet ska således vara *behövligt*. Härtill ska användningen av tvångsmedlet vara *verkningsfullt* på så vis att användningen av tvångsmedlet leder till det resultat som användningen av det är avsett att uppnå.

2.1.4 Konstitutionella fri- och rättigheter

Bestämmelserna om vilket rättsligt skydd en våldsutsatt kvinna kan få samt hur det rättsliga skyddet är konstruerat präglas i stor utsträckning av olika fri- och rättigheter som en *enskild individ* har i förhållande till *staten*. Utgångspunkten här är Europakonventionen samt regeringsformens andra

⁸⁶ Se en utförligare beskrivning av kvinnornas syn på det rättsliga skyddet under avsnitt 5.1 *Vad berättar de dömda kvinnorna?*; Straffskalan för mord framgår av BrB 3 kap 1 §: fängelse i lägst tio och högst arton år, alternativt livstid.

⁸⁷ Ekelöf m.fl., *Rättegång III*, s. 41.

kapitel vari dessa fri- och rättigheter anges. Det är relevant att belysa dessa fri- och rättigheter i förhållande till uppsatsens syfte eftersom regeringsformen och Europakonventionen står högre upp i regelhierarkin än straffrätten. Det (straff)rättsliga förhållandet *mellan individer* regleras med utgångspunkt i brottsbalken. Samtlig straffrättslig lagstiftning måste således förhålla sig till de fri- och rättigheter som de nu nämnda regelverken stadgar.⁸⁸ Generellt för samtliga fri- och rättigheter är möjligheten att begränsa dem. De tillåts begränsas genom lag men endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. (2:20-25 RF)

2.1.4.1 Rätten till personlig frihet och säkerhet

Att var och en har rätt till personlig frihet och säkerhet stadgas i EKMR. (art. 5) Rätten till personlig frihet sätter gränser för när myndigheter får frihetsberöva individer, framförallt vid misstanke om brott. Om ett frihetsberövande ska ske måste det ha stöd i konventionsstatens lag. Det grundar sig i viljan att minska risken för godtyckliga frihetsberövanden. I svensk lag är grunden för ett frihetsberövande angiven i regeringsformen. (2:8, 2:20)

Av EKMR framgår en uttömmande lista på när det är tillåtet att frihetsberöva någon. (art. 5, punkterna a-f) Ett frihetsberövande i strid med denna lista strider således mot EKMR. Vad som anses vara ett *frihetsberövande* har behandlats i praxis. Här har inskränkning av en persons frihet under några få timmar för att exempelvis hålla ett förhör konstaterats att *inte* nå upp till en begränsning av *den personliga friheten* så att det utgör ett frihetsberövande.⁸⁹ På samma sätt har en inskränkning av en persons rörelsefrihet till ett visst geografiskt område *inte* ansetts utgöra ett frihetsberövande.⁹⁰ I svensk praxis framgår liknande bedömningar, exempelvis så har kommunarrester *inte* har ansetts utgöra ett frihetsberövande.⁹¹

Rätten till personlig frihet och säkerhet återspeglas enligt min uppfattning i konstruktionen av olika lagbestämmelser, i Sveriges grundantaganden samt i vissa av de allmänna och straffrättsliga principerna som beskrivits ovan i kapitel 2.1.3. I uppsatsens kontext är rättsfallen där en inskränkning *inte* ansetts har varit ett frihetsberövande särskilt intressanta. Mot bakgrund av rättsfallen kan användning av fotboja förenas med ett särskilt områdesförbud utan att det inskränker personens frihet så att det kan anses utgöra ett frihetsberövande.

2.1.4.2 Rätten skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens

Att varje individ har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens stadgas i EKMR (art. 8) samt i regeringsformen (2:6). Inom ramen för uppsatsen är framförallt skyddet för privatlivet aktuellt. För att en konventionsstat ska uppfylla individens rätt till nämnda skydd kan staten ibland bli tvungen att vidta *positiva åtgärder* som hindrar att en enskild individs

⁸⁸ Jareborg, *Prolog till Straffrätten*, s. 97.

⁸⁹ X mot Tyskland, nr 105565/83, dom meddelad den 9 maj 1984.

⁹⁰ Aygün mot Sverige, nr 1410288, dom meddelad den 9 oktober 1989.

⁹¹ Jfr. NJA 1989 s. 131, samt NJA 1990 s. 636.

rättigheter kränks av andra enskilda.⁹² Annorlunda uttryckt Sverige är ålagd skyldigheten att vidta åtgärder för att uppnå skydd för en enskild persons privatliv. Skyddet för privatlivet omfattar också skydd för en persons fysiska integritet. Sverige är alltså *skyldig* att införa strafflagstiftning som skyddar enskilda mot integritetskränkande handlingar begångna av andra enskilda.⁹³

Införandet av brottsrubriceringar som misshandel och våldtäkt kan i sammanhanget nämnas som exempel på positiva åtgärder som Sverige infört till skydd för privatlivet. De övergreppen hade annars varit ett inskränkande i den utsatta personens kroppsliga integritet och därmed i den personens rätt till privatliv.⁹⁴

Vid brottsutredningar finns en risk att skyddet sätts ur spel pga. diverse åtgärder som myndigheter vidtar i samband med brottsutredningar. Här kan straffprocessuella tvångsmedel som exempelvis husrannsakan, telefonavlyssning och anhållande lyftas fram.⁹⁵ Av EKMR framgår dock att inskränkningar i privat- och familjeliv är tillåtna om de är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. (art. 8.2) Det kan exempelvis vara med hänsyn till förebyggande av brott, till skydd för hälsa och moral eller för att tillsäkra andra individers fri- och rättigheter.

2.2 Metodologiska utgångspunkter

Vilken, eller vilka, rättsvetenskaplig(a) metod(er) som har använts för att uppnå uppsatsens syfte var inte bestämt på förhand utan har bestämts under arbetets gång för att besvara de frågor som varit föremål för uppsatsen. Metoderna som sedermera användes blev den rättsdogmatiska- och den genusrättsvetenskapliga metoden. Den rättsdogmatiska metoden lämpade sig väl för att inledningsvis fastställa gällande rätt. Den genusrättsvetenskapliga metoden visade sig sedan lämpa sig väl för att undersöka och kritisera gällande rätt. En mer ingående beskrivning av de båda metoderna följer nedan under punkterna 2.2.1–2.2.2.

2.2.1 Rättsdogmatisk metod

Den rättsdogmatiska traditionen har präglat, och präglar fortfarande, rättsvetenskapen i Sverige.⁹⁶ Rättsdogmatiken är som ovan nämnt den vetenskap som används för att fastställa gällande rätt genom användning av rättskällevärdet där lag, förarbeten, praxis och doktrin studeras i hierarkiskt angiven ordning.⁹⁷ I uppsatsen har den rättsdogmatiska metoden använts för att tolka och systematisera rättsregler för att fastställa gällande rätt, *de lege lata*.

Jag tar min utgångspunkt i metoden för att ge det rättsliga skyddet en historisk kontext i uppsatsens tredje (3) kapitel. En historisk analys är, enligt Burman, viktig för att nå en djupare förståelse av

⁹² David Fisher, *Mänskliga rättigheter*, 9 uppl., Norstedts Juridik (2020), s. 62–63.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Straffprocessuella tvångsmedel hanteras mer ingående under punkten 4.2.1 *Under förundersökningen*.

⁹⁶ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 91.

⁹⁷ Maria Näaw & Maouro Zamboni, *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund (2018), s. 21 ff.; s. 35–36; s. 40.

rätten för att sedan kunna problematisera den.⁹⁸ Jag ansluter mig till Burmans synsätt och är av uppfattningen att en historisk förståelse är central vid bedrivandet av ett rättsligt förändringsarbete.

För att besvara uppsatsens första frågeställning använder jag metoden då jag i kapitel fyra (4) synliggör vilket rättsligt skydd en våldsutsatt kvinna kan erhålla före, under och efter en straffrättslig domstolsprocess; det skydd som en våldsutsatt kvinna - *i teorin* - skulle kunna erhålla. För att besvara uppsatsens andra frågeställning används metoden, i kombination med den genusrättsvetenskapliga metoden, i analysen i kapitel sex (6). I kapitlet utreder jag om en utökad användning av fotboja kan användas som ett rättsligt verktyg i arbetet mot att uppnå regeringens jämställdhetsmål.

2.2.2 Genusrättsvetenskaplig metod

I uppsatsen utgår jag från genusrättsvetenskap såsom den har beskrivits av Åsa Gunnarsson, Eva-Maria Svensson, Jannice Käll och Wanna Svedberg.⁹⁹ I den andra upplagan av boken *Genusrättsvetenskap* redogör författarna för de senaste fyrtio årens utveckling av genusrättsvetenskapen som kunskapsfält. Gunnarsson & Svensson m.fl. lyfter fram att vetenskapen kontinuerligt har förändrats och breddats sedan den skapades. De beskriver att nya teorier, metoder och begrepp har utvecklats när nya frågor har ställts och besvarats.¹⁰⁰ Numera är det således en sammanställning av kunskap som har utvecklats ur flera forskningstraditioner som sammanfattas med begreppet *genusrättsvetenskap*.

Genom användningen av en genusrättslig metod, med ett genusrättsperspektiv på rätten, är min förhoppning att uppsatsen ska bidra med kunskap om hur det rättsliga skyddet *har* utformats samt hur samma skydd *bör* utformas.¹⁰¹ Den genusrättsvetenskapliga metoden möjliggör studiet av sambandet mellan kön och rätt vilket är centralt för uppsatsen.¹⁰² Enligt metoden ser man på rätten som en historisk och samhällelig produkt skapad av människor vilket inbegriper att rätten kan ge uttryck för vissa maktrelationer, motsägelser eller kolliderande intressen och värderingar.¹⁰³ Metoden utgör en samhällskritisk och kunskapskritisk rättsvetenskaplig tradition där utgångspunkterna och gränserna för rätten och rättsvetenskapen ifrågasätts och prövas.¹⁰⁴ För det ändamålet används *inom* metoden *olika* metoder, teorier och källor från *olika* vetenskapliga ämnesområden.¹⁰⁵

⁹⁸ Monica Burman, *Genusperspektiv på straffrätt*, s. 15, (Red.) Kerstin Nordlöf, publicerad i *Argumentation i Nordisk straffrätt*, Norstedts Juridik (2013).

⁹⁹ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*.

¹⁰⁰ *Ibid.* s. 26 ff.

¹⁰¹ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 12.

¹⁰² *Ibid.* s. 11.

¹⁰³ Åsa Gunnarsson, Eva-Maria Svensson, *Genusrättsvetenskap*, 1 uppl., Studentlitteratur Lund (2009), s. 277.

¹⁰⁴ Gunnarsson & Svensson, *Genusrättsvetenskap I*, s. 277 ff.

¹⁰⁵ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II* s. 11.

I uppsatsen studeras rätten utifrån ett *genusperspektiv* med utgångspunkt i Hirdmans *teori om genussystemet*.¹⁰⁶ Viss härledning tas också från vad Burman skrivit beträffande genusrättsperspektiv *på straffrätten*. Burman menar att när ett genusperspektiv anläggs på straffrätten innebär det att man intar ett kritiskt förhållningssätt till det som brukar beskrivas och uppfattas som gällande straffrätt med dess ideologiska grundvalar och teorier.¹⁰⁷

Angående *jämställdhet* lyfter författarna att forskningen på området tar jämställdhet *på stort allvar*, både som ett grundläggande demokratiskt mål, ett centralt rättsligt värde samt som en uttryckligt kodifierad rättsprincip.¹⁰⁸ Jag delar författarnas uppfattning och menar att jämställdhet är en avgörande faktor för ett välfungerande samhälle, för en väl fungerande demokrati och - för uppsatsens ändamål - ett välfungerande rättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor. Mot bakgrund av att jämställdhetsprincipen är en allmänt gällande rättsprincip förekommer också ett jämställdhetsperspektiv i uppsatsen.¹⁰⁹

I uppsatsen kommer jag använda mig av författarnas begrepp *kunskapskällor* i de fall jag behöver ett samlingsbegrepp motsvarande rättsdogmatikens begrepp *rättskällor*. Begreppet går utöver tron på den normativa rättskälleläran som det enda relevanta materialet att studera. Det inbegriper därmed fler kunskapskällor.¹¹⁰

Enligt Gunnarsson & Svensson m.fl. kan en kunskapskälla inom metodens ram, vara studier av *empiriskt material*. Författarna anger att empiriskt material exempelvis kan vara studier av avgöranden från underrätt och hovrätt vilket har använts av bl.a. Monica Burman¹¹¹, Moa Bladini¹¹² och Linnea Wegerstad¹¹³. Studier av avgöranden, menar författarna, sker oftast i syfte att belysa att rättstillämpningen kan leda till sociala och rättsliga konsekvenser som inte är förenliga med lagstiftarens intentioner.¹¹⁴ I det inledande arbetet med uppsatsen var ambitionen att genomföra en empirisk studie av domar i vilka överträdelse av kontaktförbud lett till allvarliga brottsliga gärningar mot en kvinna som beviljats ett kontaktförbud mot sin partner eller tidigare partner. Under arbetets gång visade det sig att en annan empirisk studie, som beskrivs vidare nedan, gav uppsatsen en bättre förståelse av rättstillämpningens sociala och rättsliga konsekvenser. Mot bakgrund härav genomfördes aldrig någon empirisk studie *av domar*.

Författarna beskriver att enkätundersökningar exempelvis kan användas som empiriskt material för studier om rättens funktionella betydelse för ökad jämställdhet.¹¹⁵ I uppsatsen har därför *en*

¹⁰⁶ För en mer ingående beskrivning av genussystemet, se avsnitt 2.1.1 *Genusrättsvetenskap som teori*.

¹⁰⁷ Burman, *Genusperspektiv på straffrätt*, s. 9–10.

¹⁰⁸ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 11.

¹⁰⁹ Jämställdhetsprincipen behandlas mer ingående under avsnitt 2.1.1.4 *Jämställdhetsprincipen*.

¹¹⁰ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 96 ff.

¹¹¹ Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor* (2007).

¹¹² Moa Bladini, *I objektivitetens sken – en kritisk granskning av objektivitetsideal och legitimeringsstrategier i diskurser om dömande i brottmål*, 1 uppl., Makadam Förlag (2013).

¹¹³ Linnea Wegerstad, *Skyddsvärda intressen och straffvärda kränkningar*. Om sexualbrotten i det straffrättsliga systemet med utgångspunkt i brottet sexuellt ofredande, 1 uppl., Lunds universitet (2015).

¹¹⁴ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 100.

¹¹⁵ Gunnarsson, Svensson, Käll & Svedberg, *Genusrättsvetenskap II*, s. 101 ff.

enkätundersökning genomförts i syfte att synliggöra hur det rättsliga skyddet ser ut i praktiken, samt i syfte att se vilka sociala och rättsliga konsekvenser det nuvarande skyddet ger en våldsutsatt kvinna. Resultatet ger en förståelse för behovet av användningen av rätten som verktyg för att nå ökad jämställdhet.

Sammanfattningsvis används den genusrättsvetenskapliga metoden i kapitel fem (5) för att besvara uppsatsens första frågeställning som avser att synliggöra hur det rättsliga skyddet ser ut - *i praktiken*. Metoden används vidare i uppsatsens sjätte (6) kapitel när jag i min analys utreder om utökad användning av fotboja kan vara ett rättsligt verktyg för arbetet mot att uppnå regeringens jämställdhetsmål.

2.2.3 Material och genomförande

I enlighet med den rättsdogmatiska metodens rättskällelära har jag studerat material i form av lag, förarbeten, praxis och doktrin för att *delvis* besvara uppsatsens första frågeställning. Främst av betydelse har lagen (1988:688) om kontaktförbud, folkbokföringslagen (1991:481) och lag (1991:483) om fingerade personuppgifter varit. Dessutom har relevanta bestämmelser i rättegångsbalken (1942:740) och socialtjänstlagen (2001:453) varit av stor betydelse. Lagarna har legat till grund för att synliggöra vilket rättsligt skydd som finns att tillgå för en våldsutsatt kvinna som är i behov av skydd.

Med förarbeten avses i uppsatsens kontext propositioner och statliga offentliga utredningar. Den praxis som har studerats har varit avgöranden från Högsta domstolen och hovrätterna. De sistnämnda är inte vägledande avgöranden men har enligt min uppfattning bidragit med information till uppsatsen som inte hade varit möjlig att nå utan studiet av dem.

I enlighet med den genusrättsvetenskapliga metoden har fler kunskapskällor än de traditionellt rättsdogmatiska använts för att på ett *heltäckande sätt* kunna besvara uppsatsens första frågeställning. Materialet som har valts ut har möjliggjort studier av hur det rättsliga skyddet handläggs vid myndigheterna samt hur samma skydd fungerar i praktiken. Det material som använts har därför bl.a. varit myndigheternas handböcker, handlingsplaner, utvärderingar, tillsynsrapporter och kartläggningar. I huvudsak har Åklagarmyndighetens handbok *Kontaktförbud*,¹¹⁶ Åklagarmyndighetens handbok *Handläggning av brott i nära relation*¹¹⁷ och Socialstyrelsens *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*¹¹⁸ använts. Dessutom har Polis- och Åklagarmyndighetens tillsynsrapport (2020:1)

¹¹⁶ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, Utvecklingscentrum Göteborg December 2006 senast uppdaterad i juli 2017, <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handlaggning-av-brott-i-nara-relation.pdf>.

¹¹⁷ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, Utvecklingscentrum Göteborg december 2006 senast uppdaterad i juli 2017, <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handlaggning-av-brott-i-nara-relation.pdf>.

¹¹⁸ Socialstyrelsen, *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*, (2020), <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6817.pdf>.

*Kontaktförbud – en kartläggning av tillämpningen med synpunkter på iakttagelserna*¹¹⁹ samt Polis- och Åklagarmyndighetens tillsynsrapport (2019:1) *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning*¹²⁰ studerats. Viss vägledning har också hämtats från domstolens och myndigheternas hemsidor.¹²¹

För att få en djupare förståelse av hur skyddet fungerar i *praktiken* har jag med en genusrättsvetenskaplig metod genomfört en empirisk studie genom en enkätundersökning. Inför genomförandet kontaktade jag kontot ”Gömda kvinnor” genom Instagrams chatt-funktion. Enligt en överenskommelse med den gömda kvinnan ”Petra” skulle hon dela enkätundersökningen inom organisationen så att de gömda kvinnorna skulle ges möjligheten att besvara frågorna. För studien upprättade jag ett frågeformulär i Google Forms och länken delades till kontot ”Gömda kvinnor” genom chattfunktionen. För att se frågeformuläret, **se bilaga 1**. Vidare har befolkningsundersökningen *Våld och hälsa* samt *Socialstyrelsens samhällsekonomiska analys - kostnader för våld mot kvinnor* använts för förståelsen av hur mäns våld påverkar kvinnorna - i *praktiken*.

Utöver det nu nämnda materialet har jag dessutom studerat internationella rättskällor, både bindande och icke-bindande, i syfte att analysera hur rätten tillämpas samt vilka konsekvenser en viss rättsregel kan tänkas få. Här kan exempelvis följande källor lyftas fram: FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna, FN:s deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor, FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet och slutligen Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Ett antal rättsfall från Europadomstolen har också studerats för att se hur rätten har tillämpats i praktiken. Materialet har använts för en ökad förståelse av vilka mål det internationella samfundet har för att hantera mäns våld mot kvinnor samt vilka rekommendationer de ger för att hantera problematiken.

För att besvara frågeställning två har vägledning tagits från det material som ovan beskrivits. Av särskild betydelse har dock Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet varit, särskilt dess uttryck för jämställdhetsprincipen.

¹¹⁹ Polis- och Åklagarmyndigheten, *Kontaktförbud – En kartläggning av tillämpningen med synpunkter på iakttagelserna – Tillsynsrapport 2020:1*. (2020) https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/tillsynsrapporter/tillsynsrapport-2020-1---kontaktforbud.pdf?_t_tags=language%3Asv%2Csiteid%3A764c28f6-3ce5-48e7-a8ecb8f5f22e4245&_t_hit.id=Aklagare_Web_Models_Media_DocumentFile/_9840005f-2c2f-4e19-8dcc-f4e42ebf7543&_t_hit.pos=9.

¹²⁰ Polis- och Åklagarmyndigheten, *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning – Tillsynsrapport 2019:1*, (2019), <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/tillsynsrapporter/tillsynsrapport-20191-vald-i-nara-relationer-och-sexualbrott-mot-vuxna.pdf>.

¹²¹ Exempelvis från www.skatteverket.se; www.polisen.se; www.aklagare.se; www.socialstyrelsen.se.

3. EN HISTORISK KONTEXT

Följande kapitel är skrivet i syfte att ge rättsområdet en historisk kontext. Enligt Burman är historiska analyser viktiga för att nå en djupare förståelse av rätten, för att sedan kunna problematisera densamma.¹²² Jag delar Burmans uppfattning om att en historisk kontext är av vikt för den aspekt hon lyfter fram. Den historiska kontexten kommer beaktas i min analys i kapitel 6. Jag menar att ett återgivande av en historisk kontext också kan vara av värde i uppsatsen för den rent psykologiska faktorn. För läsaren kan det möjligen skänka hopp om förändring om jag synliggör att det har skett en rättslig och politisk förändring på området under de senaste decennierna. De historiska, rättsliga och politiska förändringarna nedan har haft en central betydelse i strävan mot att uppnå kvinnofrid.

Sveriges bundenhet till internationella rättskällor medför att det inte går att skilja den rättsliga utvecklingen för att uppnå kvinnofrid i Sverige, från den internationella utvecklingen på området. Jag kommer därför i följande kapitel göra några historiska nedslag i utvecklingen såväl internationellt som nationellt. Den generella jämställdhetsprincipen samt relevanta grundläggande fri- och rättigheter har redan behandlats i kapitel 2. De kommer därför inte att behandlas i ytterligare här.

3.1 Utvecklingen mot kvinnofrid

En grundförutsättning för att uppnå kvinnofrid framgår redan av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna¹²³ nämligen att var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.¹²⁴ Deklarationen antogs inom FN år 1948 och herefter har ett flertal konventioner, deklarationer, resolutioner och rekommendationer antagits på området *mänskliga rättigheter*.

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) antogs exempelvis inom FN år 1979.¹²⁵ Sverige skrev under och ratificerade CEDAW år 1980. Konventionen ger uttryck för ett fördömande av all sorts diskriminering av kvinnor, samt ett åtagande för konventionsstaterna beträffande avskaffandet av detsamma. Av bestämmelser i konventionen framgår att Sverige som konventionsstat *ska garantera* ett rättsligt skydd för kvinnor, *införa* principen om jämställdhet mellan män och kvinnor i staternas grundlagar, samt *säkerställa* att principen efterlevs. Dessutom stadgar konventionen att sedvänjor som innebär diskriminering av kvinnor *ska avskaffas* genom förordningar eller lagstiftning. (art. 2)

¹²² Burman, *Genusperspektiv på straffrätt*, s. 15.

¹²³ FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna (1948), <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>.

¹²⁴ Se art. 3, art. 9 och art. 12 i FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna (1948).

¹²⁵ FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979), <https://www.regeringen.se/contentassets/5089ba4f2402492a975b70eae43bbc5e/konvention-om-avskaffande-av-all-slags-diskriminering-av-kvinnor-so-19808>.

Under år 1993 antog FN deklARATIONEN om avskaffande av allt våld mot kvinnor (DEVAW).¹²⁶ Deklarationen är inte bindande i sig men utgör ändå ett viktigt dokument i arbetet mot att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Framförallt som vägledning för staterna i det fortsatta arbetet på området. Deklarationen hanterar tre kategorier av våld mot kvinnor; *våld inom familjen och i hemmet, våld som begås av staten* och slutligen *våld som begås i samhället*. I deklARATIONEN konstateras *igen* att kvinnor har *rätt till skydd* för sina mänskliga rättigheter såsom rätten till liv, frihet och säkerhet. (art. 3) I deklARATIONEN kan dessutom FN:s definition av begreppet *våld mot kvinnor* utläsas enligt följande lydelse:

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt bot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.

(art.1)

Nästa händelse att belysa i det internationella arbetet mot kvinnofrid är den *fjärde* kvinnokonferensen som hölls i Peking år 1995. Vid konferensen antogs en handlingsplan för att uppnå FN:s mål om jämställdhet, utveckling och fred enhälligt av 189 länder.¹²⁷ Handlingsplanen innehåller sex kapitel och urskiljer tolv ”kritiska områden” varav *våld* är ett av dem. I handlingsplanen bekräftas att våldshandlingar som kvinnor utsätts för kränker, hindrar och omintetgör kvinnornas åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. I handlingsplanen kan man läsa följande rekommendationer till staterna;

- Lagstifta för att stoppa kvinnovåldet och genomdriv att lagarna efterlevs.
- Arbeta aktivt för att ratificera och tillämpa alla internationella avtal om kvinnovåld, inklusive FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
- Verka för att polisen skyddar kvinnor, att inrätta kvinnojourer och tillhandahålla rättshjälp och andra möjligheter för flickor och kvinnor i fara och erbjuda förebyggande rådgivning och rehabilitering för dem som begår våld mot kvinnor.¹²⁸

¹²⁶ FN:s deklARATIONEN om avskaffande av allt våld mot kvinnor (1993), <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx>.

¹²⁷ Regeringskansliet, *Handlingsplan från FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking år 1995 - ett sammandrag*, <https://www.regeringen.se/49b76c/contentassets/f54355b6a734451496b6ad38464e1559/handlingsplanen-fran-fns-fjarde-kvinnokonferens-i-peking-1995>.

¹²⁸ Regeringskansliet, *Handlingsplan från kvinnokonferensen i Peking*, para. 118, 121 samt 124 (g).

Sedan år 2000 har FN:s säkerhetsråd antagit åtta resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet.¹²⁹ En resolution är inte bindande för konventionsstaterna i sig, de är dock av vikt i uppsatsen eftersom Sverige har infört ett flertal handlingsplaner för att genomföra dem. Sveriges tredje nationella handlingsplan för genomförandet av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet antogs under år 2016 och kommer gälla för perioden 2016–2020.¹³⁰

Under år 2011 antog Europarådet Istanbulkonventionen, även kallad kvinnokonventionen.¹³¹ Konventionen antogs i syfte att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet. Sverige ratificerade konventionen i maj år 2014 och den trädde i kraft senare samma år. I konventionen finns bestämmelser om brottsoffers rätt till stödtjänster som t.ex. skyddat boende. I konventionen framgår dessutom att införandet av åtgärder ska utgå från en genusteoretisk förståelse av våld mot kvinnor och våld i hemmet, samt att de ska vara fokuserade på brottsoffers mänskliga rättigheter och säkerhet. (art.19–20, art. 22–23)

Med anledning av kvinnorörelsen i Sverige och den internationella utvecklingen tog det rättsliga arbetet mot kvinnofrid i Sverige fart ordentligt i slutet av 1980-talet. I följande avsnitt kommer ett antal historiska nedslag göras som mer specifikt beskriver den rättsliga utvecklingen i Sverige. Det följande som presenteras är axplock av den rättsliga utvecklingen. Det finns således ytterligare *viktiga bestämmelser* som inte specifikt nämns här.

3.1.1 Besöksförbud

I samband med att samhället alltmer uppmärksammade frågor rörande kvinnomisshandel och sexuella övergrepp stod det under slutet av 80-talet klart för regeringen att även frågan om personförföljelser behövde hanteras. Lag (1988:688) om besöksförbud trädde därför i kraft den 1 juli år 1988.¹³² Lagen är numera upphävd och ersatt med lag (1988:688) om kontaktförbud.¹³³

I den upphävda lagen var förutsättningarna för att beviljas ett *normalt besöksförbud* att det skulle finnas *grundad anledning att anta* att den person mot vilken förbudet avses gälla *kommer att begå brott mot den personens liv, hälsa, frihet eller frid som känner sig hotad, eller på annat sätt allvarligt trakassera* denna person. (2 § Lbf) I lagen infördes dessutom en möjlighet att få ett besöksförbud beviljat avseende en gemensam bostad. (2 § Lbf) I de fall en man fick ett *normalt besöksförbud* utfärdat

¹²⁹ Se exempelvis FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet (2000), <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/720/18/PDF/N0072018.pdf?OpenElement>.

¹³⁰ Regeringskansliet, *Sveriges nationella handlingsplan för genomförande av genomförande av FN:s säkerhetsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016–2020*, <https://www.regeringen.se/49ef7e/contentassets/ead33c0dd10e47b1b614c413e756fac1/sveriges-nationella-handlingsplan-for-genomforande-av-fns-sakerhetsradsresolutioner-om-kvinnor-fred-och-sakerhet-20162020-.pdf>.

¹³¹ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) (2011), [https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544#_utma=1.201413514.1475156682.1479206797.1479212551.101&_utmb=1.82.10.1479212551&_utmc=1&_utmz=&_utmk=1.1478773862.87.11.utmcsrc=google|utmccn=\(organic\)|utmcmd=organic|utmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmk=3435696](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462544#_utma=1.201413514.1475156682.1479206797.1479212551.101&_utmb=1.82.10.1479212551&_utmc=1&_utmz=&_utmk=1.1478773862.87.11.utmcsrc=google|utmccn=(organic)|utmcmd=organic|utmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmk=3435696).

¹³² prop. 1987/88:137.

¹³³ prop. 2010/11:45.

i syfte att skydda kvinnan innebar besöksförbudet att mannen inte fick träffa kvinnan, kontakta henne eller försöka kontakta henne om det inte fanns *saklig grund* för kontakten och den var *uppenbart nödvändig*. (3–4 §§ Lbf) En sådan undantagssituation kunde, enligt förarbetena, exempelvis vara att parternas gemensamma barn hade insjuknade akut.¹³⁴

Om det fanns skäl att anta att ett normalt besöksförbud inte var tillräckligt för att avvärja hotet kunde ett *utvidgat besöksförbud* utfärdas. Det innebar att mannen inte fick vistas i närheten av ett särskilt angivet område såsom den stadigvarande bostaden, fritidsbostaden, arbetsplatsen eller jämförbart särskilt angivet ställe där kvinnan vistades. I förarbetena angavs emellertid att den som ålades ett besöksförbud inte *”i någon mera betydande mån”* skulle hindras från att leva ett normalt liv. Den beslutande myndigheten skulle därför också väga in personens personliga förhållanden i beslutsfattandet.¹³⁵ Det angavs vidare i förarbetena att ett besöksförbud inte fick hindra en förälder att umgås med sitt barn, om inte besöksförbudet utfärdats för att skydda barnet.¹³⁶

Trots att brott som ofredande och hemfridsbrott var straffbelagda innan lagen trädde i kraft, konstaterades det i förarbetena att förföljelser var av sådan karaktär att de inte uppgick till en sådan gärning. Det nämnda medförde i praktiken att en polisanmälan från en kvinna blev meningslös, eftersom inget brott ansågs vara begånget. Lagstiftaren uttryckte att införandet av lagen var huvudsakligen i syfte att förebygga hotfulla och farliga situationer, samt *skydda kvinnor mot hot och våld från närstående män*.¹³⁷ I lagens förarbeten beskrivs vidare att en kvinna kunde behöva skydd mot förföljelser i form av återkommande brev eller telefonuppringningar. Dessutom för de fall en man blivit dömd för ett brott begånget mot kvinnan och mannen avtjänat sitt straff men härefter, vid upprepade tillfällen, uppehöll sig i omedelbar anslutning till kvinnans arbetsplats eller bostad.¹³⁸

I förarbetena framhålls att avsaknaden av reglering på området kan medföra allvarliga konsekvenser för kvinnans liv. Exempelvis anges att kvinnan kan tvingas leva i oro och osäkerhet, att hon tvingas byta bostad, hemlighålla sin adress samt att hon kan behöva vidta åtgärder för att *”byta identitet”*. Det framhölls vidare att det fanns kända fall då ett förföljande beteende från en man efterföljts av allvarliga misshandelsbrott mot kvinnan.¹³⁹ I praxis framkommer dock en restriktiv hållning till utfärdande av besöksförbud. Högsta domstolen upphävde exempelvis ett besöksförbud i ett fall där ansökan om besöksförbud grundades på ett påstående om brott, i form av olaga hot vid två tillfällen, med motiveringen att mannen inte hade dömts för något brott mot kvinnan tidigare, att de hade en pågående vårdnadstvist samt att de hade vittnat emot varandra i ett annat mål rörande grov kvinnofridskränkning.¹⁴⁰

¹³⁴ prop. 1987/88:137 s. 42.

¹³⁵ prop. 1987/88:137 s. 15–16.

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ prop. 1987/88:137 s. 11 ff.

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ prop. 1987/88:137 s. 11 ff.

¹⁴⁰ NJA 2007 s. 272.

3.1.2 Målsägandebitråde

Om en kvinna genom relationsvåld utsatts för försök till mord, sexualbrott, misshandel, grov kvinnofridskränkning eller liknande brottslighet, kan hon enligt lag (1988:609) förordnas ett målsägandebitråde så snart en förundersökning inletts gällande begång(et)(na) brott mot henne. (1 § målsägandebitrL) Målsägandebiträdets uppgift är att tillvarata kvinnans intresse under hela rättsprocessen samt vara till hjälp och stöd under densamma. (2 § målsägandebitrL) Exempelvis kan det ske genom att förmedla kontakter, följa med vid polisförhör samt ge kvinnan information om hur den rättsliga processen går till. Det är dessutom målsägandebiträdets uppgift att hålla kontakt med polis och åklagare löpande under processens gång.¹⁴¹

Före tillkomsten av lagen om målsägandebitråde var en målsägandes möjlighet begränsad att beviljas det som då kallades *rättsligt bistånd*. I betänkandet *Målsägandebitråde* redovisade Rättshjälpkommittén att brottsoffer som önskade juridisk hjälp i rättsprocessen kunde få *allmän rättshjälp* genom ett biträdesförordnande. Förutsättningen för hjälp var dock att sökandens ekonomiska förhållanden var sådana att rättshjälp kunde anses befogat, att ett behov av rättshjälp kunde fastställas, samt att ärendet gällde en rättslig angelägenhet.¹⁴²

Av förarbetena till lagen om målsägandebitråde framgår att lagstiftaren var mån om att förbättra brottsoffrens många gånger mycket besvärliga situation.¹⁴³ Att staten skulle bekosta juridisk hjälp och stöd till målsäganden i samband med en förundersökning och eventuell rättegång ansågs vara ett led i det arbetet.¹⁴⁴

Att tidigt i en rättsprocess förordnas ett målsägandebitråde har bl.a. av Åklagarmyndigheten konstaterats vara den enskilt viktigaste faktorn för att utredningsarbetet ska leda till lagföring vid brott begånget i nära relation.¹⁴⁵ I Åklagarmyndighetens handbok *Att bemöta brottsoffer* framgår att målsägandebiträdets stöd också har en viktig funktion eftersom brottsutredningen kan innebära en svår påfrestning för målsäganden, då den framförallt består i att kvinnan behöver besvara återkommande frågor om vad som skett vid gärningstillfället.¹⁴⁶ Åklagarmyndigheten anger att vid brottsutredningar som rör våld i nära relation är brottsoffrets berättelse dessutom *central bevisning*, det är därför särskilt viktigt att brottsoffret får stöd att berätta sin berättelse så kvinnans rättigheter kan bli tillvaratagna.¹⁴⁷

¹⁴¹ prop. 1987/88:137 s. 23 ff.

¹⁴² SOU 2007:6 s. 105 ff.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ prop. 1987:88:107 s. 16 ff.

¹⁴⁵ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, s. 20.

¹⁴⁶ Åklagarmyndigheten, *Bemötande av brottsoffer - Handbok* s. 9, [https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handboker/bemotande-avbrottsoffer.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607826690.1607899347.29&_utmb=1.1.10.1607899347&_utmc=1&_utmz=1.1607899347.29.23.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utm=268049294](https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handboker/bemotande-avbrottsoffer.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607826690.1607899347.29&_utmb=1.1.10.1607899347&_utmc=1&_utmz=1.1607899347.29.23.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utm=268049294).

¹⁴⁷ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, s. 16.

3.1.3 Kvinnovåldskommissionen

År 1993, samma år som FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor antogs, tillsatte den svenska regeringen den s.k. kvinnokommissionen. Kommissionen fick i uppdrag att utifrån ett kvinnoperspektiv göra en översyn av frågor som rör våld mot kvinnor, samt föreslå åtgärder för att motverka sådant våld.¹⁴⁸ Utredningen mynnade ut i flera förslag varav införande av brottsrubriceringen kvinnofridsbrott särskilt kan lyftas fram.

Som en följd av kvinnokommissionens utredning infördes en ny brottsrubricering som kom att benämnas *grov kvinnofridskränkning*.¹⁴⁹ (6:4a BrB) Till skillnad från andra brottsrubriceringar tar kvinnofridsbrottet inte enbart sikte på enskilda handlingar utan *flera systematiska handlingar*. En uppfattning om förslaget om införandet av brottsrubriceringen, vilken jag delar, är att förslaget kan anses utgå från teorier om våldets normaliseringsprocess.¹⁵⁰ Det framgår bl.a. i utredningen att en kvinna blivit slagen i genomsnitt 35 gånger innan hon kontaktar polisen för hjälp.¹⁵¹

3.1.4 Stalkerutredningen

År 2006 tillsatte regeringen en utredning för vilka skyddsåtgärder som kunde anses lämpliga att införa i syfte att förstärka skyddet för personer som utsätts för hot och/eller förföljelse.¹⁵² I utredningen konstaterades att stalkare kan utsätta sitt offer för andra gärningar än brott. Exempelvis gärningar i form av fysisk förföljelse, upprepade telefonsamtal eller skickade brev som varken till sitt innehåll eller omfattning nådde upp till att vara en brottslig gärning. Utredningen kom fram till tre fokusområden för att komma tillrätta med stalkningsproblematiken. *Det första* var att insatser behövde riktas direkt mot gärningsmannen för att undanröja hotet. *Det andra* var att skydd behövde inrättas för brottsoffret, oavsett om förövaren var dömd eller inte. *Det tredje* och sista var att andra stödåtgärder för brottsoffret än just skydd behövde finnas.¹⁵³

I utredningen är utgångspunkten att brott framförallt ska förebyggas genom insatser riktade *mot gärningsmannen* eftersom det är det säkraste sättet att få allvarlig förföljelse att upphöra, exempelvis genom att frihetsberöva gärningsmannen. I utredningen konstateras emellertid att även om en gärningsman frihetsberövas finns inga garantier för kvinnan kan leva fri från våld. Det konstaterades därför vara nödvändigt att införa ett bredare skydd för en person som är utsatt för stalking. Utredningen föreslog att kriminalisera ett stalkingbeteende genom införande av brottsrubriceringen olaga förföljelse.¹⁵⁴ Brottsrubriceringen infördes sedermera den 1 oktober

¹⁴⁸ SOU 1995:60.

¹⁴⁹ prop. 1997:98:55.

¹⁵⁰ Den s.k. normaliseringsprocessen är en förklaringsmodell till hur våld i nära relation successivt förändras och blir värre. Benämningen normaliseringsprocessen publicerades i Eva Lundgrens första forskningsresultat år 1984 och har utvecklats successivt. Se bl.a. Eva Lundgren *Våldets normaliseringsprocess* (2004); Heimer & Björck m.fl., *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, s. 77 ff.

¹⁵¹ SOU 1995:60 s. 183 ff.

¹⁵² SOU 2008:81.

¹⁵³ Ibid. s. 93.

¹⁵⁴ SOU 2008:81 s. 17 ff.

2011.¹⁵⁵ Vidare lade utredningen fram ett förslag om införande av en ny lag om kontaktförbud samt ett förslag om förändringar vad gäller skyddade personuppgifter. Av framställningspedagogiska skäl behandlas kontaktförbud och skyddade personuppgifter vidare under kapitel 4.

3.1.5 En nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor

Den 16 november 2016 antog regeringen den jämställdhetspolitiska skrivelsen *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* samt en tioårig *Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*.¹⁵⁶ Regeringen antog den nationella strategin i syfte att bidra till att uppnå regeringens jämställdhetspolitiska delmål sex; att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Strategin gäller för åren 2016–2026 och har fyra målsättningar. *Det första målet* är ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld. *Det andra målet* är förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn. *Det tredje målet* är effektivare brottsbekämpning och *det fjärde och sista målet* är förbättrad kunskap och metodutveckling.¹⁵⁷ Av strategin framgår att fokus i arbetet mot våld *genomgående* ska sättas på den eller de som utövar våldet, samt på dem som har bäst förutsättningar att stoppa våldet.¹⁵⁸ Det framgår vidare att det är av vikt att förstärka skyddet och stödet för de kvinnor och barn som har utsatts för våld.¹⁵⁹

Mot bakgrund av vad som ovan nämnts föreslogs bl.a. att förutsättningarna för elektronisk övervakning av kontaktförbud skulle ses över. Det nämnda har genomförts och medförde att ett antal lagförändringar i lagen om kontaktförbud trädde i kraft under år 2018.¹⁶⁰ Det föreslogs vidare att en jämställdhetsmyndighet skulle inrättas, vilket också genomfördes under år 2018.¹⁶¹

¹⁵⁵ prop. 2010/11:45.

¹⁵⁶ Regeringens skrivelse 2016/17:10, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (2016), https://www.regeringen.se/4ace09/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstallldhet/makt-mal-och-myndighet---feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.-2016_17-10.pdf.

¹⁵⁷ Regeringen, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (2016), s. 109 ff.

¹⁵⁸ Ibid. s. 115 ff.

¹⁵⁹ Ibid. s. 120.

¹⁶⁰ prop. 2017/18:81.

¹⁶¹ Jämställdhetsmyndigheten, *Om myndigheten*, <https://www.jamstallldhetsmyndigheten.se/om-oss/om-myndigheten>.

4. EN KVINNAS RÄTTSLIGA MÖJLIGHETER ATT SKYDDAS

4.1 Inledning - Behovet av skydd

Hur ofta och hur allvarligt våld som kvinnor utsätts för kan inte sägas säkert eftersom mörkertalet i statistiken är omfattande.¹⁶² Möjligen har kvinnan en bristande tillit till rättsväsendet eller så är hon helt enkelt för utmattad för att gå igenom allt vad det innebär med en rättsprocess och anmäler därmed inte sin förövare. I *Slagen dam* konstateras emellertid att (åtminstone) var fjärde kvinna har utsatts för våld från en partner eller tidigare partner.¹⁶³ I *kvinnofridsutredningen* konstateras härutöver att en kvinna i genomsnitt har blivit slagen 35 gånger innan hon ringer polisen för hjälp.¹⁶⁴ Man vet också att kvinnor som utsätts för våld förekommer i alla samhällsgrupper samt att det finns vissa konstaterade sårbarhetsfaktorer som *ökar risken* att utsättas för våld.¹⁶⁵

Statistiken för uppklarade brott vid våld i nära relation är inget rättsväsendet kan vara stolt över. I de fall som kvinnor anmäler sin förövare leder *mycket få* utredningar till åtal.¹⁶⁶ I praktiken förekommer således att förövare kan komma att gå fria, för brott de faktiskt har begått. För en våldsutsatt kvinna som har lyckats lämna relationen och vågat anmäla sin förövare kan ett nedlagt åtal således medföra en betydande risk för kvinnan att utsättas för ytterligare våld - av möjligen ännu värre karaktär. För det fall en gärningsman döms till ansvar så är väntan på verkställighet av straffet, permissioner, avsaknad av restriktioner och straffets längd faktorer som kan påverka en våldsutsatt kvinnas säkerhet. Ett välfungerande rättsligt skydd är således helt avgörande i en våldsutsatt kvinnas liv även vid dessa tillfällen.

I följande avsnitt redogör jag för det rättsliga skydd som en våldsutsatt kvinna kan erhålla *före, under* och *efter* en eventuell rättsprocess. Inför vidare läsning är det viktigt att notera att varje situation där en våldsutsatt kvinna är i behov av rättsligt skydd är unik, därför kan ett behov av rättsligt skydd uppstå vid olika tillfällen i processen. Min förhoppning är att illustrationerna i kapitlet ska vara behjälpliga för förståelsen av när eventuella behov av skydd kan uppstå, samt vilken sorts skydd som då finns att tillgå.

¹⁶² Heimer & Björck m.fl., *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, se s. 171 och s. 326.

¹⁶³ Lundgren m.fl. *Slagen dam*, s. 73.

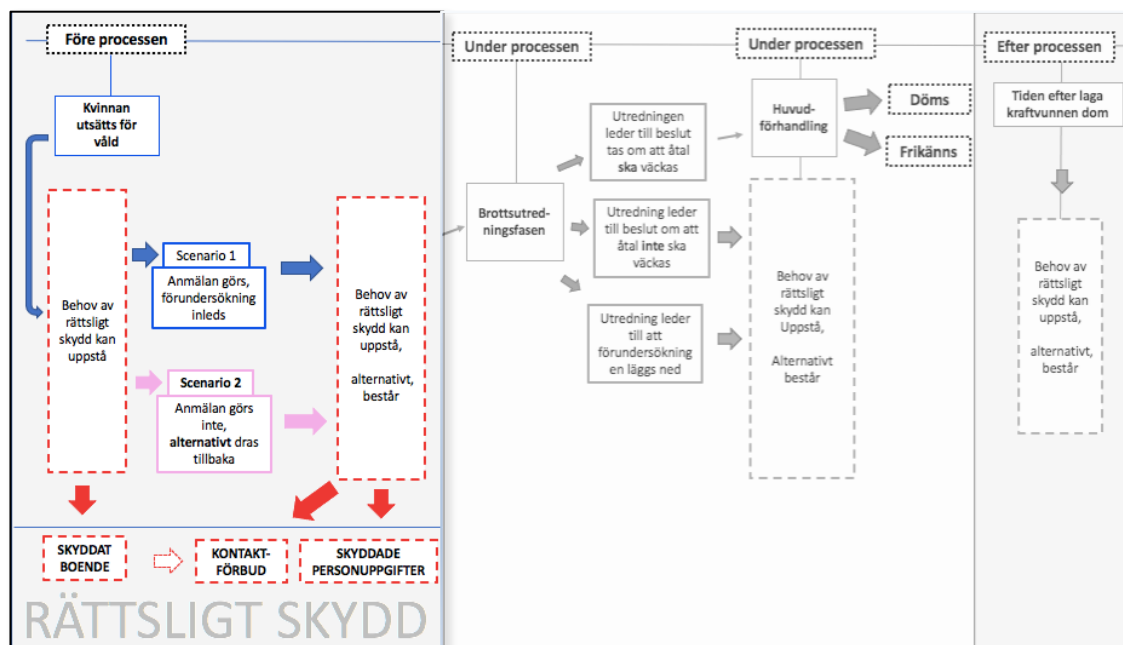
¹⁶⁴ SOU 1995:60 s. 183 ff.

¹⁶⁵ Heimer & Björck m.fl., *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, s 97 ff.

¹⁶⁶ Polis- och Åklagarmyndigheten, *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning – Tillsynsrapport 2019:1*, s. 9.

4.1 Skyddsmöjligheterna före rättsprocessen

Som beskrivits i uppsatsens inledning avses med begreppet *före processen* det rättsliga skydd som kvinnan är i behov av från tidpunkten då hon utsatts för våld tills dess att hon själv tar ett beslut om att polisanmäla eller inte, samt om kvinnan anmäler, tills dess att en förundersökning inleds. De skydd som är aktuella *före processen* är skyddat boende, kontaktförbud, skyddad folkbokföring, samt fingerade personuppgifter. De två sistnämnda kallas vidare för *skyddade personuppgifter* då de omnämns gemensamt.

4.1.1 Skyddat boende

För en kvinna som utsätts för våld av sin partner, eller tidigare partner, kan möjligheten att fly det våldsamma hemmet vara helt avgörande för kvinnans liv och hälsa. Det kan också möjliggöra starten på kvinnans rättsprocess mot den våldsutövande mannen.

Att var och en som vistas i en kommun får det stöd och hjälp som den behöver i form av omsorg, vård, service, upplysningar, råd, ekonomisk hjälp och annat bistånd är varje enskild kommun ansvarig för. Sådan hjälp kan vara tillfälligt skydd på ett s.k. skyddat boende. (2:1 samt 3:1 SoL) I praktiken är det vanligtvis Socialnämnden, som är tillsatt av kommunen, som hanterar sådant stöd och/eller hjälp, samt beslutar om insatser. (4:1 SoL) Socialnämnden ska kunna erbjuda hjälpinsatser till våldsutsatta kvinnor oavsett om den som har utövat våldet är dömd eller ens polisanmäld, för något brott.¹⁶⁷

¹⁶⁷ prop. 1997/98:55 Kvinnofrid s. 137; prop. 2006/07:38 s. 27.

Utöver att kommunen har en allmän skyldighet att ge stöd och hjälp är kommunerna dessutom särskilt ansvariga för att bistå *just brottsoffer*. (5:11 SoL). Kommunen ska i sitt arbete ha ett tydligt fokus på våldsutsatta kvinnor och barn. I lagen framkommer sedan 1 juli 2007 att Socialnämnden särskilt *ska* beakta, i stället för som tidigare *bör* beakta, att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av en närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.¹⁶⁸

Om en kvinna utsätts för relationsvåld och kontaktar polisen för hjälp, har polisen i det inledande skedet ansvar för att tillgodose kvinnans skyddsbehov. (2 § p. 4. PoL) Först herefter kopplas socialtjänsten in för utredning av ytterligare hjälp- och stödinsatser. Begreppet "*skyddat boende*" finns inte definierat i lag men det definieras av Socialstyrelsen som:

*“Ett boende som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med relevanta insatser.”*¹⁶⁹

Med utgångspunkt i nämndens *utredning* och *riskbedömning* ska Socialnämnden, vid ett konstaterat behov, erbjuda våldsutsatta kvinnor stöd och hjälp i form av lämpligt tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsatta kvinnans behov av skydd. (2 § SOSFS 2014:4) I Socialnämndens bedömning av skyddsbehov ska kvinnans egen upplevelse av våldsutsattheten beaktas. Härtill ska riskerna av våldet, både på kort och lång sikt, tillmätas stor betydelse.¹⁷⁰ I praktiken drivs skyddade boenden både av kommuner, ideella organisationer och privata aktörer. Om en våldsutsatt kvinna nekas plats på ett kommunalt boende kan hon söka sig till något av de andra boendena med förhoppningen att beviljas plats där.¹⁷¹ Socialnämnden får lov att sluta avtal med någon av nämnda aktörer att utföra kommunens uppgifter. (2:5 SoL) Socialnämnden får dock inte, utan en sådan överenskommelse, hänvisa våldsutsatta kvinnor generellt till frivilligorganisationer.¹⁷²

Sammanfattningsvis kan en våldsutsatt kvinna erbjudas skydd på ett tillfälligt boende, i det akuta skedet vid kontakt med polisen, samt genom Socialnämnden som efter en utredning beslutar om den våldsutsatta kvinnan ska beviljas plats på ett skyddat boende eller inte.

¹⁶⁸ prop. 1997/98:55 s. 137 ff.

¹⁶⁹ Socialstyrelsen, *Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende* (2013), s. 10, <https://www.socialstyrelsen.se/globala-ssets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2013-9-2.pdf>.

¹⁷⁰ Ibid. s. 13 och s. 19 ff.

¹⁷¹ Ibid. s. 16 ff.

¹⁷² Se RÅ 2007 ref. 43.

4.1.2 Kontaktförbud

Om en kvinna är utsatt för våld eller det finns en risk att hon kommer utsättas för våld, kan hon, eller någon annan för hennes räkning, ansöka om skydd i form av kontaktförbud mot den mannen. (1 § Lkf) Ett kontaktförbud är avsett att vara en brottsförebyggande skyddsfunktion i de fall en kvinna kan komma att utsättas för relationsvåld.¹⁷³ Av förarbetena till lagen framgår att kontaktförbud också ska ge polisen en möjlighet att ingripa om förbudet överträds.¹⁷⁴

I praktiken kan en tjänsteman som arbetar på socialkontor, en stödperson som arbetar på en kvinnojour, en polisman eller en anhörig, vara en våldsutsatt kvinna behjälplig med att ansöka om ett kontaktförbud. Om någon annan än den skyddsbehövande kvinnan begär ett kontaktförbud så kommer Åklagarmyndigheten dock stämma av med kvinnan som behöver skydd, om hon faktiskt vill ha det.¹⁷⁵ Begäran kan göras muntligen, exempelvis genom ett telefonsamtal till Polismyndighetens nummer 114 14, eller till Åklagarmyndighetens växel.¹⁷⁶ Föredrar man att lämna in en skriftlig begäran kan man använda en blankett som Polismyndigheten tagit fram, alternativt så kan man själv skriva ett brev eller mejl och skicka till någon av myndigheterna.¹⁷⁷ För det fall en kvinna som ansöker om kontaktförbud har skyddade personuppgifter, eller skydd i form av fingerad identitet, ska Åklagarmyndigheten handlägga förfrågan om kontaktförbudet på ett sätt så att kvinnans nuvarande bostadsort eller fingerade identitet inte avslöjas.¹⁷⁸

Efter att en ansökan om kontaktförbud har inkommit till Åklagarmyndigheten har de att avgöra vilket sorts kontaktförbud, om något, som ska beviljas. De olika kontaktförbuden som finns är; *ordinärt kontaktförbud*, *kontaktförbud för gemensam bostad*, *ett utvidgat kontaktförbud* eller *ett särskilt utvidgat kontaktförbud*. Skillnaden av innebörden mellan dem samt förutsättningarna för att beviljas de fyra olika kontaktförbuden beskrivs vidare nedan.

Generellt för samtliga kontaktförbud är att åklagaren är ansvarig för att se över förutsättningarna för att bevilja ett kontaktförbud, härefter görs en proportionalitetsbedömning av om skälen för ett kontaktförbud uppväger det potentiella intrånget eller övriga men som kontaktförbudet kan komma att innebära för mannen det riktas mot. (1 § tredje st. Lkf) Annorlunda uttryckt så ska åklagaren beakta vilka *konsekvenser* förbudet får för mannen som förbudet avser att gälla. Tanken med skyddet är att *fortsatt brottslighet* och *fortsatta trakasserier* är det som ska förebyggas. Vid bedömningen ska allvarligheten av tidigare handlingar och risken för dess upprepning beaktas.¹⁷⁹

¹⁷³ prop. 1987/88:137 s. 11 och s. 13.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, s. 8.

¹⁷⁶ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/hjalp-och-stod-fran-samhallet/kontaktforbud/>; https://www.aklagare.se/om_rattsprocessen/fran-brott-till-atal/kontaktforbud/.

¹⁷⁷ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, s. 8.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Ibid.

4.1.2.1 Ordinärt kontaktförbud

Om ett ordinärt kontaktförbud beviljas innebär det att den person förbudet gäller inte får besöka, kontakta eller följa efter den skyddade personen. (1 § första st. Lkf) Förbudet omfattar att ta kontakt med kvinnan per telefon, e-post eller brev. Dessutom omfattar förbudet att befinna sig i kvinnans omedelbara närhet och göra obscena gester mot henne, samt att passera förbi kvinnans bostad med bil flera gånger som ett sätt att påkalla kvinnans uppmärksamhet.¹⁸⁰

Förutsättningen för att få ett ordinärt kontaktförbud beviljat är att det på grund av särskilda omständigheter ska finnas en risk att kvinnan som beviljas ett kontaktförbud kan utsättas för brott, förföljelse eller andra allvarliga trakasserier av mannen som förbudet utfärdas emot. När åklagaren bedömer om ett kontaktförbud ska utfärdas eller inte ska åklagaren särskilt beakta om mannen har begått ett brott mot någon persons liv, hälsa, frihet eller frid tidigare. (1 § andra st. Lkf) I första hand avses brott såsom misshandel, olaga hot, rån och sexuella övergrepp. Andra brott som har riktats mot en före detta sambo eller partner ska dock också beaktas vid riskbedömningen.¹⁸¹

Beträffande *andra särskilda omständigheter* så innebär det att andra typer av brott kan ligga till grund för riskbedömningen. Exempelvis i fall då brott inte lett till en fällande dom eller då tidigare trakasserier mot den våldsutsatta personen inte har överskridit det straffbara området.¹⁸² I praxis har det inte ansetts vara tillräckliga förutsättningar att beviljas ett kontaktförbud då ansökan grundats på ett påstående om brott under en pågående vårdnadstvist.¹⁸³

Ett kontaktförbud beviljas för en viss tid, dock högst ett år. Det får därefter förnyas med högst ett år i taget. (4 § Lkf) Om en person får ett kontaktförbud beviljat mot sig och bryter mot det så döms personen till böter eller fängelse i högst ett år. (24 § Lkf)

4.1.2.2 Kontaktförbud i gemensam bostad

Ett ordinärt kontaktförbud får också avse ett förbud mot mannen att uppehålla sig i parternas gemensamma bostad. (1a § Lkf) Förutsättningen för att ett kontaktförbud i den gemensamma bostaden ska beviljas är att det ska finnas en risk att den personen bor tillsammans med kommer att begå brott mot dennes liv, hälsa, frihet eller frid. Vid riskbedömningen ska omständigheterna i det enskilda fallet utgöras av en *konkret risk* för brott, hänförliga till personen i behov av skydd. Här är därför parternas relation och vad som hänt mellan dem tidigare av stor betydelse.¹⁸⁴ Vid bedömningen av om kontaktförbudet ska gälla den gemensamma bostaden ska åklagaren vid proportionalitetsbedömningen särskilt beakta om kvinnan som ska skyddas, i rimlig utsträckning, kommer medverka till att mannen får tillgång till sina personliga tillhörigheter. (1a § p. 2 Lkf) Dessutom ska åklagaren beakta om personen som får förbudet mot sig har sin arbetsplats i

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ prop. 2010/11:45 s. 40 och s. 78 f.

¹⁸² Mikaela Bexar, Lag (1988:688) om kontaktförbud kommentaren till 1 §.

¹⁸³ NJA 2007 s. 272.

¹⁸⁴ Mikaela Bexar, Lag (1988:688) om kontaktförbud kommentaren till 1a §.

hemmet, eller annars kan få svårt att försörja sig på grund av förbudet.¹⁸⁵ Det ordinära kontaktförbudet får beviljas i högst ett år, ett kontaktförbud avseende gemensam bostad får dock endast meddelas för högst två månader, med möjlighet att förlänga det två veckor i taget. (4 § Lkf)

4.1.2.3 Utvidgat kontaktförbud

Om ett ordinärt kontaktförbud, med eller utan förbud att uppehålla sig i den gemensamma bostaden, inte är tillräckligt kan ett *utvidgat kontaktförbud* beviljas. (2 § Lkf) Den person som förbudet gäller får då inte besöka eller vara i närheten av den skyddade personens bostad, arbetsplats, eller andra ställen där kvinnan brukar vara. Ett utvidgat kontaktförbud är avsett för den situation då förövaren försöker skrämma skyddspersonen genom att upprepade gånger dyka upp i hennes närhet, utan att ta direkt kontakt.¹⁸⁶ Denna typ av kontaktförbud meddelas normalt om en överträdelse av ett ordinärt kontaktförbud har skett. Det finns emellertid inget som hindrar att ett utvidgat kontaktförbud utfärdas redan från början.¹⁸⁷

Om en person överträder ett ordinärt- eller ett utvidgat kontaktförbud *presumeras* att ett utvidgat kontaktförbud *ska förenas med villkor om elektronisk övervakning* - om det inte finns särskilda skäl emot det. (2 § Lkf)¹⁸⁸ Elektronisk övervakning innebär att förbudspersonen får bära en elektronisk fotboja som larmar om han eller hon överträder förbudsområdet eller inte sköter sin utrustning. Överträdelsen av kontaktförbudet kan vara både fysisk och icke-fysisk, samt av ringa karaktär.¹⁸⁹ De särskilda skäl som talar *emot* övervakning med fotboja belyses i förarbetena vara omständigheter av personlig eller praktisk karaktär som omöjliggör en övervakning med fotboja. Exempelvis att personen är hemlös eller svårt sjuk och inte har möjlighet eller är kapabel till att ladda utrustningens batteri.¹⁹⁰

I förarbetena antyds att det endast torde vara aktuellt med elektronisk övervakning om frågan om det lyfts nära inpå överträdelsen.¹⁹¹ Ett kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning får förlängas med högst tre månader i taget. (4 § Lkf) Om en person bryter mot ett kontaktförbud med villkor om elektronisk utrustning så döms personen till fängelse i högst två år. (24 § Lkf)

4.1.2.4 Särskilt utvidgat kontaktförbud

I de fall ett *utvidgat kontaktförbud* har överträtts kan ett *särskilt utvidgat kontaktförbud* beviljas. Förbudet får då utsträckas till att omfatta ett eller flera områden i anslutning till platser där skyddspersonen brukar vistas, dock inte till ett större område än vad som anses nödvändigt. (2 § Lkf) I förarbeten till bestämmelsen har man belyst att begränsningen av "området" borde i storleksordningen vara

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Mikaela Bexar, Lag (1988:688) om kontaktförbud kommentaren till 2 §.

¹⁸⁸ prop. 2017/18:81 s. 48-49.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid.

ett visst kvarter eller stadsdel. Visserligen lyfter man fram att det *i vissa fall* kan vara nödvändigt att det omfattar ett större område än så.¹⁹²

Även det särskilt utvidgade kontaktförbudet får förenas med fotboja, om det inte finns särskilda skäl emot det. Som tidigare nämnt är sådana skäl omständigheter som omöjliggör en sådan övervakning på grund av personlig eller praktisk karaktär.¹⁹³ Ett kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning får förlängas med högst tre månader i taget. (4 § Lkf) Om en person bryter mot ett kontaktförbud med villkor om elektronisk utrustning så döms personen till fängelse i högst två år. (24 § Lkf)

4.1.3 Skyddade personuppgifter

Om situationen kräver det kan en våldsutsatt kvinna leva med flera olika rättsliga skydd. Ibland kombineras exempelvis ett kontaktförbud med skyddad folkbokföring och/eller fingerade personuppgifter, gemensamt benämnt *skyddade personuppgifter*. Ibland lever kvinnan inledningsvis med ett ”lättare skydd” som ett kontaktförbud men beviljas i ett senare skede ett mer ingripande skydd som exempelvis skyddade personuppgifter. I följande avsnitt kommer förutsättningarna för att beviljas skyddade personuppgifter, samt innebörden av detsamma att presenteras.

4.1.3.1 Skyddad folkbokföring

Enligt folkbokföringslagen kan en person som kan antas bli utsatt för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier medges skyddad folkbokföring, om en sådan åtgärd kan tillgodose personens behov av skydd. (16 § FbL). Den 1 januari 2019 ersattes den tidigare benämningen *kvarskrivning* av nuvarande benämning *skyddad folkbokföring*.¹⁹⁴ Kraven för att medges det rättsliga skyddet är detsamma som gällt för att medges kvarskrivning.¹⁹⁵ Det är således den som ansöker om skyddet som ska visa att förutsättningarna är uppfyllda d.v.s. att det finns en *konkret och aktuell hotbild* mot personen som ansöker om skyddad folkbokföring.¹⁹⁶ Hotet mot den som ansöker om skyddad folkbokföring ska också vara ett *objektivt konstaterbart* hot. Det räcker således inte att personen *anser sig* hotad eller förföljd.¹⁹⁷

Skyddad folkbokföring kan dock, till skillnad mot vad som gällde för kvarskrivning, medges oberoende av om andra skyddsåtgärder som exempelvis kontaktförbud, har beviljats.¹⁹⁸ Av förarbetena framgår att skyddad folkbokföring exempelvis kan bli aktuellt när en person har blivit utsatt för ett brott som gärningsmannen har dömts för. Det är emellertid inte ett krav för att

¹⁹² prop. 2002/03:70 s. 72.

¹⁹³ prop. 2017/18:81 s. 48–49.

¹⁹⁴ prop. 2017/81:145.

¹⁹⁵ Ibid. s. 129 ff.

¹⁹⁶ prop. 1997/98:9 s. 42.

¹⁹⁷ Ibid. s. 42 och s. 46.

¹⁹⁸ prop. 2017/81:145 s. 52–53.

medges skyddet.¹⁹⁹ Det framgår vidare av förarbetena att kraven för att beviljas skyddad folkbokföring inte bör vara alltför höga.²⁰⁰

Förutsättningen att skyddsåtgärden ska antas ge ett tillräckligt skydd ska också motsvara den praxis som har gällt för att medges kvarskrivning.²⁰¹ I ett avgörande från kammarrätten beviljades en våldsutsatt kvinna skyddad folkbokföring med motiveringen att det i intyg från Polismyndigheten anfördes att skyddspersonen hade varit utsatt för allvarliga hot och förföljelse. Dessutom anfördes att förföljelsen hade pågått under flera års tid med allvarliga hot och flera, av skyddspersonen beskrivna, konkreta och allvarliga händelser. Som exempel på en obenägenhet hos förföljaren att släppa taget framhölls ett inbrott som skyddspersonen hade beskrivit.²⁰²

Skyddad folkbokföring ska som regel ges för obestämd tid men får begränsas om det finns omständigheter som talar för att skyddsbehovet skulle upphöra efter en viss tid. (17 § FbL) Om skyddad folkbokföring ges för begränsad tid bör medgivandet normalt inte ges för kortare tid än fem år.²⁰³

Om en våldsutsatt kvinna upplever ett behov av skyddad folkbokföring ansöker hon om det till Skatteverket. Ansökan ska bland annat innehålla uppgifter om vem som hotar henne, var personen som hotar henne bor, hur hotbilden uppstått, hur länge hotet pågått, hur den sökande personen försökt skydda sig mot hotet samt om personen har haft tidigare skyddsåtgärder.²⁰⁴ Skatteverket bedömer sedan om skyddad folkbokföring kan antas ge *tillräckligt skydd* för kvinnan. Vid den bedömningen beaktas kvinnans förmåga att leva med de krav en sådan skyddsåtgärd medför.

Framförallt beaktas om kvinnan är beredd, och har förmågan, att ändra sin livsföring och anpassa sig så att skyddet får önskvärd effekt.²⁰⁵ Kvinnan måste således medverka till att bevara effekten av sin skyddade folkbokföring. Att anpassa sin livsföring för att upprätthålla skyddet kan exempelvis innebära att kvinnan inte kan publicera information om sig själv på internet, att hon inte umgås i samma kretsar eller områden som tidigare, att hon eventuellt byter arbetsplats eller skola samt att hon flyttar eventuella barn till annan förskola eller skola.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Ibid. s. 129.

²⁰¹ Ibid. s. 54.

²⁰² Kammarrätten i Göteborg, dom den 6 maj 2019 i mål nr 1821–18.

²⁰³ prop. 2017/81:145 s. 130.

²⁰⁴ Skatteverket, *Skyddade personuppgifter*, <https://skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter.4.18e1b10334e8bc80001711.html?q=ansoka+om+skyddad+folkbokforing>.

²⁰⁵ Birgitta Persson, Folkbokföringslag (2991:481) karnovkommentar till 16 §.

4.1.3.2 Fingerade personuppgifter

En person som *riskerar* att bli *utsatt för allvarlig brottslighet* som riktar sig mot personens liv, hälsa, frihet eller frid kan medges rättsligt skydd i form av fingerade personuppgifter. Det krävs dock att en sådan åtgärd, med hänsyn till den enskildes förmåga och övriga förutsättningar, *kan antas tillgodose behovet av skydd*. (1 § FiL) Det rättsliga skyddet får begränsas till en viss tid (2 § FiL).

Syftet med skyddet är att förhindra att någon person, med hjälp av korrekta personuppgifter, kan leta rätt på en annan person för att utöva våld, hot eller allvarliga trakasserier mot den personen.²⁰⁶ Innebörden av skydd i form av fingerade personuppgifter är att personens gamla identitet tas bort ur folkbokföringsregistret samt att personen måste flytta till en ny, hemlig ort.²⁰⁷ HD har slagit fast att vid bedömningen av *“riskerar att bli utsatt”* så ska en sådan risk som uppfyller kravet vara en risk som kan anses föreligga vid en *objektiv bedömning*.²⁰⁸

Med *“utsatt för allvarlig brottslighet”* avses i första hand sådan brottslighet som är direkt livshotande eller som syftar till svår kroppsskada eller grov fridskränkning som regleras i 3 kap, 4 kap och 6 kap i BrB.²⁰⁹ Här ska nämnas att de brottstyper som kan medge rätt till fingerade personuppgifter krävs vara brott med ett tillräckligt högt straffvärde. Något exakt straffvärde finns inte angivet men en riktlinje på 6–8 månader lyfts fram i förarbetena.²¹⁰

I förarbeten till lagen framkommer att ett identitetsbyte medför stora svårigheter för personen som behöver leva med skydd mot personföljelse.²¹¹ Dels vad gäller att personen inte kan styrka vissa uppgifter som normalt behöver kunna styrkas såsom utbildnings, arbets- och ekonomiska förhållanden utan att identiteten röjs. Dessutom att personen är förhindrad att ingå i olika typer av avtal eftersom en identitet inte kan styrkas. Svårigheterna menar man emellertid väger upp den allvarliga hotsituation som man ska utsättas för om man ska beviljas ett identitetsbyte.²¹²

För att ansöka om fingerade personuppgifter så ringer den våldsutsatta kvinnan till polismyndigheten på nummer 114 14 för vidare information, samt för hjälp med att genomföra ansökan.²¹³ Polismyndigheten bedömer om fingerade personuppgifter *kan antas tillgodose behovet av skydd* för kvinnan. Förutsättningen för att skyddsåtgärden ska antas tillgodose behovet av skydd motsvarar den praxis som tidigare har gällt på området.²¹⁴ Vid bedömningen beaktas kvinnans förmåga att leva med de krav som en sådan skyddsåtgärd medför. Framförallt beaktas om kvinnan är beredd, och har förmågan, att ändra sin livsföring och anpassa sig så att skyddet får önskvärd

²⁰⁶ Se bl.a. SOU 1990:50; prop. 1990/91:153; SOU 1996:68; prop. 1997/98:9.

²⁰⁷ prop. 1990/91:153 s. 118.

²⁰⁸ NJA 1994 s. 497 I; NJA 1994 s. 497 II.

²⁰⁹ prop. 1990/91:153 s. 143; prop. 1997/98:9 s. 56 ff.

²¹⁰ prop. 1997/98:9 s. 56; SOU 2008:81 s. 242.

²¹¹ SOU 1990:50 s. 93.

²¹² Ibid. s. 98.

²¹³ Polisen, *Skydd för hotade*, <https://polisen.se/utsatt-for-brott/hjalp-och-stod-fran-samhalllet/skydd-for-hotade/>.

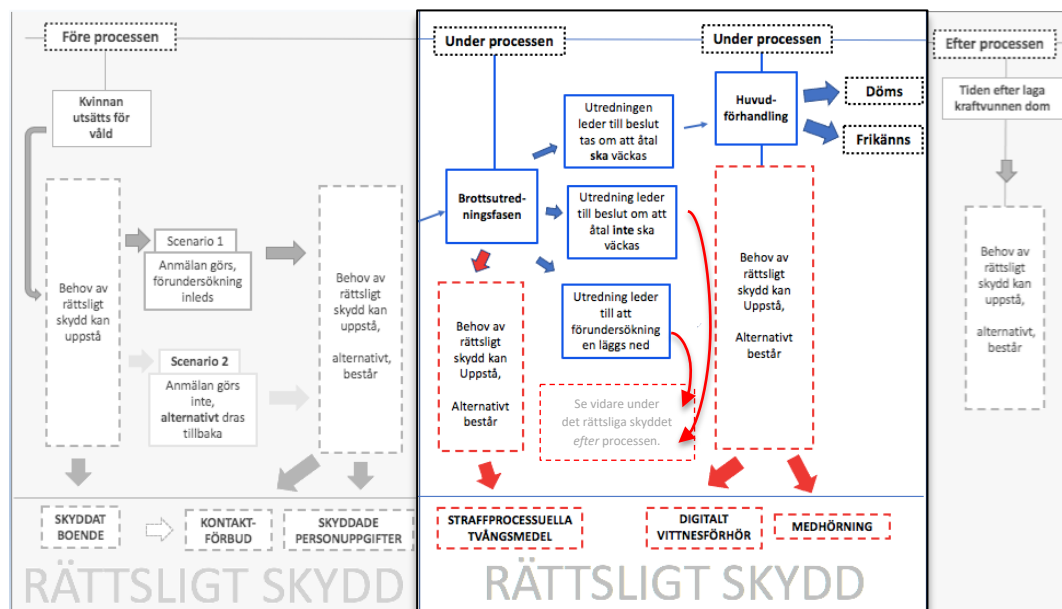
²¹⁴ prop. 2017/18:145 s. 136.

effekt.²¹⁵ Ett exempel ändrad på livsföring, utöver flytt till en ny hemlig bostadsort, kan vara att personen helt måste börja om sitt liv och därmed både skaffa nya vänner och en ny arbetsplats.

Eftersom det är en så ingripande skyddsåtgärd ska här nämnas att en person inte beviljas skydd i form av fingerade personuppgifter om personen kan få tillräckligt skydd genom att istället ha skyddad folkbokföring enligt 16 § i folkbokföringslagen. (1 § FiL) Det ska emellertid endast *övernägas* om skyddad folkbokföring *kan vara* ett tillräckligt skydd, det saknas således ett *uttalat krav* på att andra skyddsåtgärder *ska ha* prövats tidigare.²¹⁶ Likt vad som gäller för skyddad folkbokföring är ett medgivande av skydd i form av fingerade personuppgifter som regel gällande för en obestämd tid, om det inte finns några särskilda skäl för en tidsbegränsning.²¹⁷

4.2 Skyddsmöjligheterna under rättsprocessen

Som beskrivits i uppsatsens inledning avses med begreppet *under processen* tiden under förundersökningen, samt under huvudförhandlingen fram till dom. Alternativt tiden under förundersökningen tills beslut om att den läggs ned, alternativt att beslut tas om att åtal inte väcks. De rättsliga skydd som är aktuella *under processen* är *straffrättsliga tvångsmedel*, *digitalt vittnesförhör* och *medhörning*, vilka kommer presenteras nedan.

²¹⁵ Birgitta Persson, Lag (1991:483) om fingerade personuppgifter karnovkommentar till 1§.

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Ibid.; prop. 1997/98:9 s. 60 ff. och s. 110.

4.2.1 Under förundersökningen

4.2.1.1 Straffprocessuella tvångsmedel

Följande avsnitt kommer behandla straffprocessuella tvångsmedel som återfinns i rättegångsbalkens 24–28 kapitel samt relevanta bestämmelser om förundersökning i 23:e kapitlet. Begreppet straffprocessuella tvångsmedel saknar en uttrycklig definition men brukar betecknas som ett direkt ingripande mot en person eller egendom som görs i myndighetsutövning och som utgör ett intrång i någons rättssfär.²¹⁸ Användande av tvångsmedel sker i syfte att underlätta en förundersökning och rättegång eller säkerställa verkställighet av dom i brottmål.²¹⁹ Utan någon särskilt uttryckt lagregel är tvångsmedlen som rättegångsbalken erbjuder inte är tillåtna att använda för att exempelvis underlätta det brottsförebyggande arbetet, även om det skulle kunna *underlätta* för myndigheternas brottsutredande och/eller brottsbekämpande verksamhet.²²⁰

För att användning av tvångsmedel ska vara tillåtet krävs att *förundersökningskravet* är uppfyllt, vilket utvecklas under punkten 4.2.1.3 nedan. Härfter ska en tvångsmedelsprövning genomföras, vilket utvecklas under punkten 4.2.1.4 nedan. Dessutom ska de allmänna rättsprinciperna ändamålsprincipen, behovsprincipen, proportionalitetsprincipen och legalitetsprincipen beaktas.

4.2.1.2 Ett skydd för våldsutsatta kvinnor?

Straffprocessuella tvångsmedel brukar delas in i personella och reella tvångsmedel, där de personella är de tvångsmedel som riktar sig mot en person och de reella är de som riktar sig mot egendom.²²¹ Samtliga straffprocessuella tvångsmedel är inte relevanta i lika hög utsträckning i kontexten *rättsligt skydd för kvinnor som utsatts för relationsvåld*, varför endast de mest relevanta personella tvångsmedlen kommer lyftas fram i följande avsnitt. Straffprocessuella tvångsmedel är, som nämnt inledningsvis, inte ett formellt rättsligt skydd för den person som blir utsatt för brott. *Effekten* av användningen av straffprocessuella tvångsmedel kan emellertid ge ett visst skydd för en våldsutsatt kvinna, vilket kommer utvecklas vidare nedan.

4.2.1.3 Förundersökningskravet

Av lag framgår att olika tvångsmedel är avsedda att användas under en pågående förundersökning. (23:16 RB) Huvudregeln för användning av tvångsmedel är således att en förundersökning ska ha inletts, därför kallas det *förundersökningskravet*. Kravet medför att om en förundersökning läggs ned ska användningen av eventuella tvångsmedel också upphöra.²²² För att en förundersökning ska kunna inledas ska det finnas *anledning att anta* att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts. Det måste således finnas en viss *brottsmisstanke*. Samtliga brottsrubriceringar som är relevanta för

²¹⁸ Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel, hur och när får de användas?*, s. 5

²¹⁹ *Ibid.* s. 9.

²²⁰ *Ibid.*

²²¹ *Ibid.* s. 6.

²²² *Ibid.* s. 7.

uppsatsen hör under allmänt åtal. (20:3 RB) Kravet *anledning att anta* är i juridiska mått mätt relativt lågt ställt för att tröskeln att inleda en förundersökning inte ska vara för hög.²²³ Kopplat till förundersökningskravet finns fyra undantag, vilka dock inte kommer behandlas vidare inom ramen för uppsatsen.²²⁴

4.2.1.4 Tvångsmedelsprövningen

Utöver förundersökningskravet krävs *vid tvångsmedelsprövningen* att beslutfattaren beaktar allmänna- och straffrättsliga principer, framförallt ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprincipen.²²⁵ Vidare ska det inte finnas några hinder mot att lagföra brottet i Sverige; hinder som exempelvis preskription, att brottet inte faller inom svensk jurisdiktion, att gärningsmannen är under 15 år eller att personen som begått brottet har straffrättslig immunitet. Brottet ska dessutom höra under allmänt åtal.²²⁶ I varje bestämmelse om straffprocessuella tvångsmedel framgår också vilken svårighetsgrad brottet måste vara av för att bestämmelsen ska få användas. Det baseras på straffskalan, straffvärdet och den förväntade påföljden.²²⁷ Härtill framkommer av varje bestämmelse hur stark brottsmisstanke som måste föreligga för användande av de olika tvångsmedlen. Skalan av brottsmisstanke är följande i hierarkiskt stigande ordning;

1. “anledning att anta”
2. “kan antas”
3. “kan misstänkas”
4. “skäligen misstänkt/misstänkas”
5. “sannolika skäl”

Den högre brottsmisstanken (6.) “tillräckliga skäl” krävs för att väcka åtal och slutligen, för en fällande dom, krävs att kravet (7.) “bortom rimligt tvivel” är uppnått.²²⁸

4.2.1.5 Gripande och anhållande

Om polis avbryter pågående våld i hemmet eller om den våldsutsatta kvinnan anmäler sin partner i nära anslutning till våldet så kan de straffprocessuella tvångsmedlen *gripande* och *anhållande* bli aktuella. Tvångsmedlen syftar, som ovan nämnt, till att tillse en effektiv brottsutredning och förundersökning. Insatsen av tvångsmedlen kan dock medföra ett sorts skydd för kvinnan eftersom förövaren fysiskt avskiljs från kvinnans direkta närhet.

Ett gripande är ett interimistiskt, tillfälligt anhållande som en polisman har tillåtelse att utföra om det finns anhållningsskäl men det inte har hunnit att fattas något anhållningsbeslut. (24:7 RB) Om

²²³ Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel, hur och när får de användas?*, s. 111.

²²⁴ Se exempelvis rättegångsbalkens bestämmelser 23:22, 23:8, 23:9a samt 45:2.

²²⁵ Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel, hur och när får de användas?*, s. 135–136.

²²⁶ *Ibid.* s. 129 ff.

²²⁷ *Ibid.* s. 143.

²²⁸ *Ibid.* s. 34.

en person grips ska den personen skyndsamt förhöras och efter förhöret ska åklagaren besluta om den gripne ska anhållas eller försättas på fri fot. (24:8 RB) Ett gripande är till för att säkerställa att en brottsmisstänkt inte avlägsnar sig innan åklagaren har hunnit pröva en fråga om vidare anhållning.

Ett anhållande är ett frihetsberövande i väntan på att domstolen ska pröva en fråga om häktning. (24:6 RB) Enligt lag får en person inte sitta anhållen i längre än 72 timmar. Om en anhållen person ska vara fortsatt frihetsberövad efter den tiden krävs att personen häktas. En häktningsförhandling måste hållas inom 96 timmar från att personen greps eller anhölls. (24:11, 24:12, 24:13 RB) Det krävs således att åklagaren agerar skyndsamt.

4.2.1.6 Häktning

Vad gäller häktning så är det tvångsmedlet, likt gripande och anhållande, till för att tillse en effektiv brottsutredning och förundersökning. Likväl kan dock *följden* av en häktning medföra ett skydd för en våldsutsatt kvinna eftersom förövaren fysiskt avskiljs från kvinnans närhet. Det finns fyra häktningsbestämmelser och i följande avsnitt kommer inledningsvis häktning enligt huvudregeln behandlas, vilken ungefär 90 % av alla häktningsbeslut grundas på.²²⁹ Härfter kommer häktningsreglerna för mycket allvarliga brott, utredningshäktning och häktning oberoende av brottets straffskala att presenteras. Vid lindrigare brott där påföljden kan antas bli böter är häktning *inte tillåten*, oavsett straffskalans utformning.

Oberoende av häktningsregeln krävs att någon av de tre alternativa häktningsgrunderna är uppfyllda vilka är: risk för att personen kommer hålla sig undan (*flyktfara*), risk för att personen kommer försvåra utredningen (*kollusionsfara*), och slutligen risk för att personen kommer fortsätta begå brott (*recidivfara*).

Vid häktesförhandlingen kan åklagaren inom ramen för rättsens beslut förordna att den misstänktes kontakt med omvärlden ska inskränkas i form av *restriktioner*. (24:5a RB) För uppsatsens ämne är restriktionerna *ta emot besök, elektronisk kommunikation med annan samt sända och ta emot försändelser* främst aktuella. (3:1, 3:4, 3:7 HL) Den häktade personen kan begära att domstolen prövar åklagarens beslut om restriktioner. (6:4 HL) Jag kommer inte närmare gå in på den praktiska tillämpningen av restriktioner utan nöjer mig med att konstatera att dessa möjligheter finns.²³⁰

Häktning enligt huvudregeln

Enligt huvudregeln krävs, utöver att någon av häktningsgrunderna är uppfyllda, att personen på *sannolika skäl* misstänks för att ha begått ett brott vilket har fängelse på *minst ett år* i straffskalan. (24:1 första st. RB). Vad som anses nå upp till *sannolika skäl* är ingen exakt vetenskap, det är emellertid ett relativt lågt ställt beviskrav i förhållande till beviskravet *tillräckliga skäl* för att väcka

²²⁹ Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel, hur och när får de användas?*, s. 290.

²³⁰ *Ibid.* s. 814 ff.

åtal och beviskravet *bortom rimligt tvivel* för fällande dom.²³¹ I motiven är det uttryckt som att misstanken ska framstå som berättigad vid en *objektiv bedömning* för att nå upp till sannolika skäl.²³²

Obligatorisk häktning

Vid allvarlig brottslighet, där brottet har *över två år* i straffskalan, ska den misstänkta personen häktas om det inte är *uppenbart* att någon flykt, kollusion eller recidivfara finns.²³³ (24:1 andra st. RB) För obligatorisk häktning är det därför tillräckligt att det *inte kan uteslutas* att det föreligger flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara.²³⁴ Den misstänkte personen har dock möjlighet att motbevisa åklagaren om att någon häktningsgrund inte föreligger. Som exempel har det ansetts vara fallet då den misstänkte personen är intagen på kriminalvårdsanstalt eller är svårt sjuk.²³⁵ Sammanfattningsvis, om den misstänkte personen inte kan motbevisa åklagaren presumeras häktning för brott med över två år i straffskalan.

Utredningshäktning

I de fall brottet inte har ett år i straffskalan finns en bestämmelse där så kallad utredningshäktning kan vara aktuell. (24:3 RB) I dessa fall räcker det att brottsmisstanken når upp till *skälig misstanke*, vilket är en lägre misstankegrad än *sannolika skäl*. Vid utredningshäktning ska det dock vara av *synnerlig vikt* att personen tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning av brottet.

Med begreppet *synnerlig vikt* framgår av förarbetena att innebörden är att det ska finnas grundad anledning att anta att brottsrubriceringen inom kort leder till ökad klarhet vad gäller misstankegraden, det vill säga att det når upp till sannolika skäl.²³⁶ Avsikten är således att en utredningshäktning så snart som möjligt ska övergå till en häktning enligt huvudregeln. Så fort åklagaren misstänker att det finns *sannolika skäl* ska en ny häktesförhandling hållas. Vid en utredningshäktning ska dessutom ett nytt häktesbeslut fattas *senast inom en vecka* från att det ursprungliga beslutet fattades. (24:19 RB)

Häktning oberoende av brottskalan

I fråga om häktningsregeln som är oberoende av brottets straffskala kan sägas att förutsättningen för att grunda ett häktesbeslut på denna regel är att den misstänkte personen antingen vägrar uppge sitt namn eller var personen bor. Alternativt om hans uppgifter framstår som osanna eller om personen inte har hemvist i Sverige. (24:2 RB) Apropos uppsatsens ämne är häktning på denna grund inte lika aktuell som de övriga häktesgrunderna. Den behandlas därför inte mer ingående i uppsatsen.

²³¹ Robert Nordh, *Tvångsmedel*, 2 uppl., Iustus Förlag (2019), s. 48.

²³² Ibid.

²³³ Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel, hur och när får de användas?*, s. 290–291.

²³⁴ NJA 1985 s. 868.

²³⁵ Se exempelvis prop. 1986/87:112 s. 34; NJA 1979 s. 425.

²³⁶ prop. 1986/87:112 s. 104.

Häktning - några avslutande kommentarer

Åklagarmyndigheten har i sin handbok konstaterat att de anser att risken för kollusion- och recidivfara vid fall av våld i nära relation ofta är stor. Framförallt i början av förundersökningen.²³⁷ De bedömer därför att ett anhållande inledningsvis kan vara lämpligt för att minimera risken att förövaren påverkar den våldsutsatta kvinnan så att hon inte ska vilja medverka.²³⁸

Om åklagaren begär en att person häktas men inte väcker åtal inom två veckor och åklagaren ser ett behov av att personen ska förbli frihetsberövad, krävs att åklagaren begär en förlängning av häktningen. Om detta inte sker så måste den misstänkte släppas. Ett stort ansvar vilar således på åklagaren vad gäller att begära omhäktning om recidiv- och/eller kollusionsfaran fortfarande föreligger. Väljer åklagaren att lägga ner en förundersökning så ska den misstänkte släppas och de inblandade ska underrättas. Enligt Åklagarmyndigheten sker underrättelsen regelmässigt genom skriftliga beslut. Åklagarmyndigheten har dock uttryckt att vid omfattande eller svårbedömda fall så bör åklagaren informera om nedläggningsbeslutet vid en personlig kontakt per telefon eller vid ett personligt möte.²³⁹ Lämpligen med målsägandebiträdet närvarande. Åklagaren kan också komma överrens med polisens utredare om att muntligt underrätta målsäganden om beslutet.²⁴⁰

Om ett åtal väcks och den misstänkte personen döms för gärningspåståendet är häktning möjlig fram till dess att domen vinner laga kraft. (24:21 RB)

4.2.4 Under huvudförhandlingen

4.2.4.1 Medhörning

När den våldsutsatta kvinnan ska möta sin förövare i rättssalen är det vanligt förekommande, av förståeliga skäl, att hon känner en stark rädsla och oro. Det är ett känt faktum att de känslorna kan komma att påverka kvinnans möjlighet att fritt berätta sanningen under hennes förhör. Det finns därmed en möjlighet för rätten att bevilja medhörning, vilket syftar till att målsäganden ska vara befriad från det tryck som motpartens närvaro kan innebära.²⁴¹ (36:18 RB)

Medhörning innebär i praktiken att den tilltalade inte närvarar i samma rum som målsäganden under förhöret. Han får istället sitta i ett separat rum och följa det som sägs via ljud- och bildöverföring. Kravet för att beviljas medhörning är att *“det ska finnas anledning att anta”* att målsäganden på grund av rädsla eller annan orsak påverkas så att det är ett hinder för henne att fritt berätta sanningen. Att kravet för medhörning är att det ska *“finnas anledning att anta”* gör att tröskeln för att rätten ska bevilja medhörning är relativt låg. En uttryckt rädsla för sin förövare torde räcka. Det är dock rätten som, under huvudförhandlingen, fattar beslut om medhörning ska

²³⁷ Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, s. 10 ff.

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Ibid. s. 38.

²⁴⁰ Ibid.

²⁴¹ prop. 1986/87:89 s. 135 och s. 78.

beviljas eller inte. Utöver att den våldsutsatta kvinnan kan beviljas medhörning på grund av rädsla finns två alternativa grunder då medhörning kan aktualiseras; om motparten eller en åhörare utsätter vittnet för påtryckningar *eller* om motparten eller åhöraren genom att avbryta eller på något annat sätt hindrar ett vittne i hans eller hennes berättelse. *Påtryckningar* har i förarbeten konstaterats vara både öppna hot och trakasserier, men också mer subtila beteenden som obehagliga gester, intensivt stirrande, frågor av obehaglig karaktär och lyckönskningar inför vittnesmålet. Även kläder, symboler eller andra tecken som anspelar på organiserad brottslighet eller ett stort våldskapital kan vara en påtryckning i lagens mening.²⁴²

4.2.4.2 Digitalt vittnesförhör

Vid en huvudförhandling är huvudregeln att de medverkande, genom fysisk närvaro, ska vistas i rättssalen. Rätten har dock en möjlighet att besluta om att ett deltagande vid huvudförhandlingen istället kan få ske genom en ljud- och/eller bildöverföring, men enbart om det inte är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse, samt övriga omständigheter. (5:10 RB)

Vid rättens bedömning av om digital medverkan ska tillåtas så ska rätten särskilt beakta fyra punkter; *den första* är de kostnader eller olägenheter som kan uppkomma om personen som ska delta måste infinna sig i rättssalen. *Den andra* är om en person som ska delta under huvudförhandlingen känner rädsla för att närvara i rättssalen. *Den tredje* är om det kan antas att en person som ska delta under huvudförhandlingen utsätts för påtryckningar och slutligen *den fjärde* är om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

När rätten ska bedöma om det är lämpligt är rättens möjlighet att värdera bevisning en faktor som kan vara avgörande.²⁴³ Angående lämpligheten har det i praxis ansetts vara olämpligt att hålla ett målsägandeförhör per telefon i mål om ansvar för försök till mord med följande motivering;

“Vid bedömningen måste en utgångspunkt vara att rätten i brottmål --Har en allmän skyldighet att sörja för att målet blir tillfredsställande handlagt varav följer att den har ett ansvar för att bevismaterialet förebringas på ett med hänsyn till omständigheterna bra sätt och så att befogade rättssäkerhetsanspråk från den tilltalades sida tillgodoses...[..] Framförallt i fråga om uppgifter av central betydelse i ett mål som avser brottslighet med högt straffvärde.”²⁴⁴

Straffskalan för mord, vilken är utgångspunkten för bedömningen av straffvärdet, är lägst 10 år och högst livstid, vilket skiljer sig avsevärt från straffskalorna för grov kvinnofridskränkning, grov misshandel och överträdelse av kontaktförbud. I den mån ett mål avser ett åtal där straffskalan befinner sig under vad som gäller för mord kan rättens bedömning således kunna tänkas bli

²⁴² prop. 2018/19:81 s. 94.

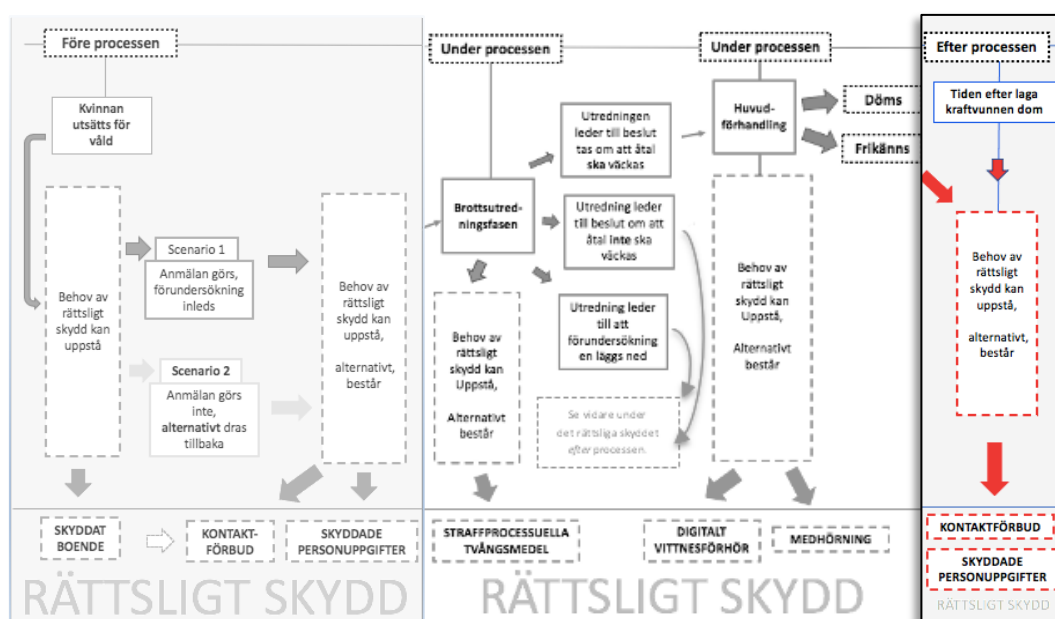
²⁴³ prop. 2004/05:131 s. 225.

²⁴⁴ RH 2009:61.

annorlunda. Om en målsägande ska delta via ljud- och/eller bild kan det rent praktiskt ske genom att målsäganden istället får vittna från en tingsrätt på annan ort, eller någon myndighet där målsäganden kan låna utrustning så hon ska kunna genomföra förhöret.²⁴⁵

4.3 Skyddsmöjligheterna efter rättsprocessen

Som beskrivits i uppsatsens inledning avses med begreppet *efter processen* tiden efter en förundersökning lagts ned, eller ett beslut om att inte väcka åtal tagits, alternativt tiden från att domen vunnit laga kraft tills dess att hotet om upprepat våld mot kvinnan inte längre existerar. Kvinnor vittnar om att de efter rättsprocessen utsätts för återupprepat våld, hot om våld och eftervåld. Skydd mot sådant våld faller delvis in under följande avsnitt. Vad som inte kommer behandlas är eftervåld i form av upprepade vårdnadstvister.

4.3.1 Om den tilltalade frikänns från misstanke

När en polisanmälan gjorts mot den våldsutövande mannen och det föreligger brist på bevis eller att åklagaren inte antar att ett brott har begåtts och därmed lägger ned förundersökningen, kan den våldsutsatta kvinnan vara i behov av rättsligt skydd. Likaså om en brottsutredning genomförs men åklagaren anser att det inte finns *tillräckliga skäl* för att väcka åtal.²⁴⁶ Alternativt då ett åtal väcks men domstolen anser att det inte är *ställt bortom rimligt tvivel* att gärningsmannen begått gärningen såsom den presenterats av åklagaren. Härvid kan den våldsutsatta kvinnans behov av rättsligt skydd vara av stor angelägenhet. Det rättsliga skydd som finns att tillgå vid dessa *tre fall* är detsamma som det rättsliga skydd som finns att tillgå *innan* rättsprocessen; skyddat boende, kontaktförbud,

²⁴⁵ Domstolen, *För dig som är kallad till brottmålsrättegång*, <https://www.domstol.se/amnen/brott-och-straff/for-dig-som-arkallad-till-brottmalsrattegang/vittne/>.

²⁴⁶ Vad som anses med tillräckliga skäl är grundas dels på rättsfrågan och dels sakfrågan – d.v.s bevisningen. (23:2 RB).

skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter. Samtliga har behandlats mer ingående under punkten 4.1.1, 4.1.2 och 4.1.3. De kommer därför inte att behandlas vidare här.

4.3.2 Om den tilltalade döms för gärningspåståendet

När åklagaren lyckats lägga fram bevisning i målet så att det är *"bortom rimligt tvivel"* att gärningsmannen begått brottet enligt åklagarens gärningsbeskrivning har domstolen att bedöma vilken påföljd som ska utdömas. Vid bedömningen följer domstolen de regler som finns i 29–30 kapitlet i brottsbalken. Även då den våldsutsatta kvinnans förövare döms till ansvar kan dock behovet av rättsligt skydd kvarstå, vilket kommer utvecklas nedan.

4.3.2.1 Behov av rättsligt skydd?

Det svenska påföljdssystemet kan, för den våldsutsatta kvinnan personligen, verka i en negativ riktning. Med det menar jag att systemet uttryckligen anger att ett fängelsestraff så långt det är möjligt ska undvikas. Här ska domstolen i sin bedömning framförallt beakta eventuella förmildrande omständigheter. (30:4) De påföljder som domstolen kan döma ut som inte är av frihetsberövande karaktär är: villkorlig dom, skyddstillsyn, vård eller samhällstjänst. Om en våldsutövande man döms till högst sex månaders fängelse kan han dessutom ansöka om att få avtjäna sitt straff genom intensivövervakning med fotboja i enlighet med lag (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Hur påföljdsbedömningen går till i praktiken kommer inte behandlas närmare i uppsatsen. Det följande avser att belysa hur valet av påföljd kan påverka kvinnans behov av rättsligt skydd.

Tanken bakom påföljdssystemet är givetvis väl genomarbetad. Systemet bygger på olika preventionsteorier där den rimliga frågan: "Varför straffar vi dem som överträder de normer som finns i samhället?", har ställts.²⁴⁷ Förr i tiden var den absoluta straffrättsteorin "öga för öga, tand för tand" rådande. Det tankesättet har emellertid inte plats i dagens civiliserade samhälle.²⁴⁸ Numera bygger påföljdssystemet istället på en tanke om allmänprevention och/eller individualprevention. Det förstnämnda är till för att understryka att lagar och regler ska följas - straffet ska därför verka *avskräckande*. Det sistnämnda är till för att på individnivå se till att *avhålla* personen från att begå upprepade brott. Vad avser *avhållande* kommer tanken om *behandling i stället för straff* in i bilden.²⁴⁹

När den våldsutövande mannen *inte döms till en frihetsberövande påföljd* består den uppenbara risken för att kvinnan utsätts för ytterligare våld, eller hot om våld. Därmed består även behovet av rättsligt skydd för kvinnan.

²⁴⁷ Martin Borgeke, Mari Heidenborg, *Att bestämma påföljd för brott*, s. 32.

²⁴⁸ *Ibid.*

²⁴⁹ *Ibid.* s. 35 f.

När den våldsutövande mannen *döms till fängelse* har han i viss utsträckning rätt till att hålla kontakt med omvärlden genom telefon och brev. Dessutom kan mannen beviljas permission från anstalten. Det nu nämnda medför att risken att kvinnan utsätts för ytterligare våld eller hot om våld kan bestå. Härmed är det rättsliga skyddet av vikt för den våldsutsatta kvinnan även då mannen sitter av ett frihetsberövande straff.

När den våldsutövande mannen har *avtjänat sitt straff* är det möjligt att han fortfarande vill och har förmågan att utsätta kvinnan för ytterligare våld, eller hot om våld. Även här är således behovet av rättsligt skydd av vikt för kvinnans liv och hälsa. Sammanfattningsvis kan sägas att behovet av rättsligt skydd fortfarande kan vara aktuellt då den våldsutsatta kvinnans förövare döms för gärningspåståendet. Det rättsliga skydd som finns att tillgå vid dessa *tre fall* är detsamma som det rättsliga skydd som finns att tillgå *innan* rättsprocessen: skyddat boende, kontaktförbud, skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter. Samtliga har behandlats mer ingående under punkten 4.1.1, 4.1.2 och 4.1.3 och kommer därför inte behandlas vidare här.

5. DET RÄTTSLIGA SKYDDET - I PRAKTIKEN

I följande kapitel utreder jag om skyddade personuppgifter, kontaktförbud, straffprocessuella tvångsmedel och skyddade boenden är verkningsfulla skydd - i praktiken. I kapitlets inledning presenteras uppsatsens empiriska studie där de ”gömda kvinnorna” har fått besvarat frågor om sin situation samt om hur det är att leva ”gömd” till följd av det rättsliga skyddet. Kvinnorna i studien besvarar också frågor kopplade till ett utökat skydd i form av fotboja på sin förövare.

Vidare granskar jag skydden kontaktförbud, skyddade boenden och användningen av straffprocessuella tvångsmedel med avstamp i tillsynsrapporter och kartläggningar. Sist i kapitlet görs en kort internationell utblick för att se hur användning av fotboja har hanterats i Norge och Frankrike.

5.1 Vad berättar de gömda kvinnorna?

I studien deltog 41 kvinnor. De angav att de levit gömda från sina förövare under ett antal månader, upp till tolv års tid. I 63,4 % av fallen var förövaren *inte dömd* för de brott han begått mot kvinnan. Bland de män som hade dömts för brott angavs domen avse följande alternativa brottsrubriceringar; grov kvinnofridskränkning, ofredande, mordförsök, misshandel, våldtäkt, olaga hot, övergrepp i rättsak och/eller olaga frihetsberövande. En kvinna angav att hennes förövare friades i tingsrätten för stämpling till mord. En annan kvinna angav att åklagaren, vid nio separata tillfällen, beslutat att lägga ned åtal gällande grov kvinnofridskränkning. Motiveringen var ”bristande bevisning.”

5.1.1 Att leva med skydd

Av kvinnorna som deltog i studien upplevde samtliga kvinnor en känsla av att de levde frihetsberövade. Frihetsberövade i den bemärkelsen att de inte kan leva ”fritt” på grund av hotbilden i kombination med följderna av de skyddade personuppgifterna.

På frågan om hur kvinnornas hälsa har påverkats av erfarenheterna svarar i nästan samtliga kvinnor att de har PTSD och/eller annan psykisk ohälsa. Kvinnorna anger här bl.a. ångest, utmattningssyndrom och panikångest. Besvär som sömnproblem, återkommande mardrömmar, kronisk stress, tinnitus, magproblem, viktförlust och/eller hårförlust lyfts också fram. En kvinna anger att hon har permanenta skador i knä och höft till följd av våldet. En annan kvinna anger att hon har konstant ryggsmärta till följd av ett diskbräck som hon fick då hon misshandlades. Flera av kvinnorna anger att de är sjukskrivna till följd av våldets hälsopåverkan. Två av kvinnorna anger att de är i behov av sjukskrivning men att de inte har de ekonomiska förutsättningarna för att sjukskriva sig.

På frågan "Hur påverkar det dig i ditt vardagsliv att leva gömd från din förövare?" framkommer det i kvinnornas svar flera anledningar som skapar förståelse för *varför* de upplever sig frihetsberövade, eller i vart fall, *mycket frihetsbegränsade*. Se citat från kvinnorna nedan;

"Jag kan inte träffa mina vänner, betalar bara med kontanter, kan inte beställa saker på nätet, kan inte använda sociala medier, kan inte bo vart jag vill, kan inte använda internet utan ip-skydd, kan inte jobba med det jag vill. Jag är ständigt beredd på ljud och rörelser, beredd att fly igen. Jag påverkas psykiskt, fysiskt, ekonomiskt, socialt på många sätt. Jag blir isolerad."

"I allt jag gör och i allt jag inte kan göra."

"Rädsla att han får veta var jag bor och kommer efter mig. Fått flytta en del då han fått veta om min bostadsort".

"Allt förändras. Kan inte ha ett vardagligt liv. Rädd att skaffa nya kompisar på min nya ort då det finns risk att bli avslöjad. Kan inte vara öppen. Behöver ha flera larm, alltid vara på vakt. Lära mina barn om säkerhet. Inte skriva ut mitt namn eller beställa saker på nätet. Allt till myndigheter går inte gör via nätet utan allt i pappersform"

"Vågar inte gå ut"

"Det påverkar allt. Jag har fått börja om helt"

"Kan inte jobba i nuläget, inte röra mig ute fritt."

"Stress, ångest, och oro"

"Det begränsar mina kontakter med andra människor. Jag måste hela tiden bedöma potentiella risker förknippat med saker jag eller barnen vill göra. Jag kan inte pga. min skyddade identitet ta lån eller teckna abonnemang vilket påverkar mina ekonomiska möjligheter jämfört med andra som inte lever skyddat. Det innebär att jag måste ha en ständig beredskap för hur jag ska agera om/när jag blir röjd. Det är psykologiskt påfrestande att aldrig kunna känna sig riktigt säker. Inte ens i sitt eget hem. Det innebär i olika perioder många kontakter med myndigheter."

"Kan inte träffa vänner, familj, släkt, inte jobba var jag vill, inte beställa saker på nätet, inte skaffa nya vänner eller bekanta utan att vara rädd att röja vem jag är, kollar alltid bakom axeln var jag än är. Rädd att bli hittad, lever med ständig skräck och kan inte sova utan mardrömmar."

"Kortfattat=ett rent helvete. Man bryts ner psykiskt av samhället. Kallas efterväldet. Problem med alla myndigheter. Rädsla för att barnen ska tvingas till umgänge. Domstolar skiter i om kvinnor blivit misshandlade. Han "kan ju vara en bra pappa", "det var flera år sedan han gjorde det där nu", "det är en konflikt", rädsla för att bli röjd, inga myndigheter får repressalier för att de röjer. De har ingen aning om vilket helvete det är att flytta gång på gång. [...] Man blir rotlös. Vi blir sjuka. Både psykiskt och fysiskt. Man vågar inte berätta fullt ut hur dåligt man mår tex. hos psykolog. Kan bli orosanmäld. Detta samhälle är sjukt. Hur kan det vara möjligt att vi som är oskyldiga ska gömmas? Jo för männen kan man ju inte begränsa (förlora familj, sin stad, boende, arbete, förskola, skola, vänner, aktiviteter osv.)"

Problem med räkningar, kallelser, att söka jobb, resor är begränsade, vågar inte gå ut ensam – speciellt på kvällar, vågar inte åka till skogen, vågar inte köra utanför civilisationen. Problem med att beställa saker, kan inte ta saker på avbetalning.

På frågan vad kvinnorna skulle göra om de slapp leva i ständig rädsla och oro för att utsättas för våld eller hot om våld från sin förövare angavs i majoriteten av svaren; *att få träffa sin familj och sina vänner igen*. Andra förekommande svar på frågan var följande:

- Jobba, med önskat yrke - eller överhuvudtaget.
- Flytta tillbaka till hemstaden.
- Vistas utomhus med/utan barn.
- Ta bort den skyddade folkbokföringen.
- Gå på restaurang eller till ett shoppingcentrum.
- Kunna berätta om sin jobbiga tillvaro för sina nära och kära - utan rädsla att bli röjd.
- Har aldrig tänkt tanken, så vet faktiskt inte.

5.1.1.1 Barn tillsammans med förövaren

Av kvinnorna som deltog i studien hade 73,2 % gemensamma barn med sin förövare. Av dem som hade barn tillsammans med sin förövare så levde barnen i 77,1 % av fallen gömda tillsammans med kvinnan. En majoritet av kvinnorna (62,9 %) upplevde att lagar och regler i förhållande till det gemensamma barnet har försvårat möjligheten att få, eller behålla skyddsinsatser. Den främsta anledningen som angavs var vårdnadstvister eller faderns rätt till umgänge och/eller kontakt med barnet. Genomgående i svaren anges vårdnad och umgängesrätt vara ett centralt problem med stora konsekvenser för både kvinnorna och barnen.

Kvinnorna anger att barnen ofta far mycket illa av faderns rätt till umgänge och/eller kontakt med barnet eftersom han i vissa fall också utsatt barn(et)(en) direkt för våld. Kvinnorna framför också oro för barnens skolgång eftersom det förekommer att barnen fått PTSD till följd av våldet i hemmet. Alternativt att barnen lever med hög stress och oro till följd av våldet eller av att ha bevittnat våldet. Dessutom anges den bristande möjligheten att använda internet och sociala medier vara en svårighet för barnen att delta i undervisning, samt för barnens umgänge med sina vänner på fritiden.

På frågan vad kvinnorna skulle göra om de slapp leva i oro och rädsla för att utsättas för våld eller hot om våld från sin förövare angavs att kvinnorna skulle låta barnen få åka tillbaka till "sitt trygga nätverk". Det angavs också att de skulle vistas utomhus med sina barn - utan ett ständigt säkerhetstänk. De beskriver att de skulle gå till lekparken, åka till stan och fika, åka till badhuset, åka till andra roliga ställen så att barnen skulle få träffa andra barn och slutligen att de skulle plocka svamp i skogen med sina barn.

5.1.1.2 Skyddade personuppgifter

Totalt angav 80 % av kvinnorna i studien att de levde med skyddad folkbokföring. Av de 41 deltagande kvinnorna svarade 17 kvinnor att de levde med skydd i form av skyddad folkbokföring i kombination med någon, eller några, andra skyddsåtgärder av typen kontaktförbud, fingerade personuppgifter, tillfälligt skydd på skyddat boende och/eller annat skydd. Annat skydd angavs exempelvis vara personlarm. Ytterligare 15 kvinnor angav att de enbart levde med skydd i form av skyddad folkbokföring.

På frågan om skyddet i form av skyddade personuppgifter misslyckats vid ett eller flera tillfällen svarade 65,7 % av kvinnorna ja. Motiveringen till kvinnornas svar var att adressen och namnet röjts ett flertal gånger, vid upprepade tillfällen, av myndigheter som Försäkringskassan och Skatteverket. Det angavs vidare att uppgifterna hade röjts av familjerätten, polismyndigheten, socialtjänsten och vårdcentralen vid ett eller flera tillfällen. Slutligen angavs att en advokat, en åklagare och att olika lärare vid barnens skolor hade röjt uppgifterna vid ett eller flera tillfällen. En kvinna angav att eftersom hon tillsammans med sina barn hade blivit röjda så tvingades de byta namn. Det skickade dock Skatteverket en skickade bekräftelse på - hem till förövaren.

Som en följd av att kvinnorna fått sina skyddade uppgifter röjda beskriver vissa av dem att de utsatts för ytterligare brott från personen de skyddas från. Brott som bl.a. hot, trakasserier, misshandel, våldtäkt, ofredande och förföljelse.

5.1.1.3 Kontaktförbud

På frågan om vilket skydd kvinnorna har just nu angav 22,5 % att de har ett beviljat kontaktförbud. På frågan vilket skydd kvinnorna haft tidigare, men inte har längre, svarade 30 kvinnor totalt på frågan. Av dem angav 26,7 % att de tidigare haft ett beviljat kontaktförbud mot sin förövare. Samtliga kontaktförbud som hade beviljats, utom ett, var av typen ordinärt kontaktförbud. Det udda beviljade kontaktförbudet var ett särskilt utvidgat kontaktförbud.

På frågan om ett beviljat kontaktförbud har fungerat väl svarade 15 kvinnor varav 66,7 % av dem angav att det *inte fungerade väl*. Motiveringen var att förövaren bröt mot kontaktförbudet. På frågan om en överträdelse av ett beviljat kontaktförbud skett angavs, av 14 svarande kvinnor, att en överträdelse skett mot åtta av dem. (57,1 %) I tre av fallen ledde överträdelsen till ytterligare brott i form av hot och förföljelse mot kvinnan. Endast en kvinna framförde att kontaktförbudet hade varit till stor hjälp för henne. Motiveringen var att det hade lett till att socialen tog ett beslut om att neka mannen kontakt och umgänge med parets gemensamma barn.

5.1.2 Problem och åtgärder

5.1.2.1 Utökning av fotboja - en lösning?

Av kvinnorna som besvarade undersökningen angav 87,5 % att de trodde att en utökad användning av fotboja på förövaren före, under och efter en rättsprocess kan öka kvinnornas möjligheter att leva fritt.

Kvinnorna motiverar deras svar med att de skulle känna en ökad trygghet om de antingen visste var förövaren befann sig, alternativt om de fick en notis eller indikation på att han befinner sig i närheten av henne. Framförallt eftersom kvinnan då kan anpassa sitt liv utifrån den informationen och därmed inte behöver vara konstant på sin vakt. I ett svar angavs också att det skulle kännas tryggt att polisen skulle få samma notis d.v.s. vetskap om att förövaren befann sig i närheten av kvinnan. På frågan hur tror du att en utökad användning av fotboja skulle påverka dig personligen angav kvinnorna framförallt svar i form av att det skulle medföra att de inte behövde vara konstant rädda, samt att de skulle kunna leva i ökad frihet. Se. bl.a. följande svar;

"Jag skulle inte behöva vara lika begränsad som nu. Hade inte behövt vara lika mycket på min vakt hela tiden utan hade kunnat känna mig mer trygg då jag vet att han är begränsad. Om min förövare fått fotboja i ett tidigt skede kanske jag och barnen inte hade behövt flytta så långt bort som vi blev tvungna till"

" Oj... bara tanken på det fick mig att föreställa mig mitt och min dotters liv...hur det skulle se ut... Det skulle få mig att känna att vi är betydligt mer fria än idag!! [...] Hör jag ljud på natten så släcker jag ner överallt och dubbelkollar dörren. Jag drömmer mardrömmar om att han kommer in och jag sover med en kniv under sängen och försarspray bredvid kudden."

5.1.2.2 Kvinnorna efterfrågar ytterligare åtgärder

Efter att ha tagit del av kvinnornas beskrivningar av hur det är att leva med skydd framkommer flera brister och svårigheter. Kvinnorna efterfrågar därför åtgärder. Jag har här nedan försökt sammanfatta de mest efterfrågade åtgärderna, utöver fotboja.

- Att fokus läggs på förövaren istället för på den våldsutsatta kvinnan. Att förövaren är den som måste förflytta sig till en annan stad – i stället för kvinnan. Att det ska ske ett fokusskifte i åtgärderna så det förövaren som får sitt liv inskränkt vad gäller kontakt med familj, vänner, arbete, ekonomi etc.
- Att det skulle vara lättare att få ett fingerat personnummer efterfrågas. Kvinnorna anger att de skulle kunna vara mer delaktiga i samhället med ett fingerat personnummer.

- Att identiteten och/eller folkbokföringsorten röjs gång på gång av myndigheter eller andra som arbetar inom offentlig verksamhet och att kvinnorna måste ta ekonomiskt ansvar för identitets-byte och flytt till ny ort är, enligt kvinnorna, en orimlig ansvarsfördelning. Kvinnorna efterfrågar ekonomiskt stöd för detta, samt att de personer som röjer identiteter gång på gång ställs till personligt ansvar.
- Vårdnad och umgängesrätten är enligt kvinnorna ett centralt problem. Kvinnorna framför att det i andra länder är möjligt att bli av med sin föräldrarätt om man utsatt barnet, eller den andra föräldern, för våld i hemmet. Kvinnorna efterfrågar liknande bestämmelser i Sverige.
- Att förövarna inte blir dömda och/eller att straffsatserna är låga för det fall förövaren döms är nästa huvudsakliga problem som kvinnorna anger. Kvinnorna efterfrågar högre straffsats, ett högre förtroende för kvinnornas berättelser och ökade kunskaper om våld i nära relation inom samtliga samhällsorgan.
- Kvinnorna anger att deras liv totalt rasar och att de därför behöver fler stödinsatser från samhället. Utöver ekonomiskt stöd lyfts stöd i form av kontakt med myndigheter fram som förslag på åtgärd

5.2 Tillsyn av skyddet

5.2.1 Kartläggning rapport: skyddade boenden

Regeringen gav under år 2019 Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga, följa upp och ge en lägesbeskrivning av skyddade boenden för våldsutsatta personer i Sverige. Den 15 juni 2020 publicerades Socialstyrelsens resultat i rapporten *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*.²⁵⁰ Av kartläggningen framkommer att under perioden från den 31 juli 2018 - 1 augusti 2019 bodde cirka 6 500 vuxna och 6 200 barn minst en natt på ett skyddat boende.²⁵¹

5.2.1.1 Tillgänglighet av skyddade boenden

Av rapporten framgår att i hälften av landets kommuner finns minst ett skyddat boende, vilket innebär att ungefär hälften av kommunerna saknar ett skyddat boende i den egna kommunen. Enligt kartläggningen är det dock, i majoriteten av de kommuner som har skyddade boenden, vanligt att det finns två eller tre skyddade boenden.²⁵² Bland de skyddade boendena anger 78 % att de avvisat personer på grund av platsbrist eller annan orsak, någon gång under den undersökta

²⁵⁰ Socialstyrelsen, *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige* (2020).

²⁵¹ *Ibid.* s. 10.

²⁵² *Ibid.* s. 22.

perioden.²⁵³ Av undersökningen framgår dock inte hur ofta, eller hur många skyddssökande som det skyddade boendena har avvisat.²⁵⁴ Boendena angav att de har svårt att ta emot personer med ett större behov av stöd och skydd än vad de kan erbjuda, bl.a. vad gäller:

- skydds- och säkerhetsaspekter.
- att de inte har tillräckliga resurser för att ge det stöd som behövs.
- att skyddspersonen har ett pågående missbruk och/eller beroende.
- att skyddspersonen har psykisk funktionsnedsättning eller psykisk sjukdom.
- att boendet har bristande tillgänglighet i lokalerna.
- att boendet inte har möjlighet att ta emot husdjur.
- att boendet inte tar emot tonårspojkar och män.²⁵⁵

Endast 22 % av de skyddade boendena uppger att de kan ta emot personer med missbruks- eller beroendeproblematik. När det gäller personer med fysisk funktionsnedsättning uppger 62 % att de tar emot denna målgrupp och 65 % anger att de kan ta emot personer med psykisk funktionsnedsättning.²⁵⁶ Vissa boenden har en övre åldersgräns för att ta emot barn. Den övre åldersgränsen för flickor var i samtliga fall 21 år och för pojkar var gränsen 18 år.²⁵⁷

Av kartläggningen framgår att flera boenden anser att det är ett problem att kvinnor och barn bor kvar länge på det skyddade boendet med anledning av att det är svårt att hitta en ny permanent bostad. Bostadsbristen medför att kvinnor och barn kan bli kvar längre än nödvändigt på det skyddade boendet, alternativt att kvinnorna och barnen tvingas flytta ut utan att ha något annat stadigvarande boende att flytta till.²⁵⁸

5.2.1.2 Socialstyrelsens analys

Socialstyrelsen kommer fram till att det krävs mer stöd efter en utflytt från ett skyddat boende, både för vuxna och barn. Stödet kan vara långvariga boendelösningar. Angående våldsutsatta kvinnor med missbruks- och beroendeproblematik så konstaterar Socialstyrelsen att det är en grupp som riskerar att inte få tillgång till stöd och hjälp utifrån sitt hjälpbehov. De bedömer därför att stödinsatser till denna grupp av våldsutsatta kvinnor behöver vidareutvecklas. I rapportens diskussionsdel anger Socialstyrelsen dock inget behov av ökade resurser till boendena.

²⁵³ Ibid. s. 8.

²⁵⁴ Ibid. s. 35.

²⁵⁵ Socialstyrelsen, *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige* (2020), s. 83.

²⁵⁶ Ibid. s. 26–27.

²⁵⁷ Ibid. s. 8.

²⁵⁸ Ibid. s. 8 och s. 35.

5.2.2 Tillsynsrapport: kontaktförbud

Åklagarmyndigheten har under år 2008, 2012 och 2020 genomfört en granskning av hur kontaktförbud handläggs och tillämpas samt belyst framgångsfaktorer och brister vid hanteringen av skyddet. I tillsynsrapporten från år 2020 framkommer att i 62,6 % av fallen var relationen mellan skydds- och förbudspersonen en pågående eller en före detta parrelation, med eller utan gemensamma barn.²⁵⁹ Kvinnan var i majoriteten av fallen den person som beviljades skydd (79,9 %) och mannen var i majoriteten av fallen person som förbudet utfärdades mot (85,5 %).²⁶⁰ Av tidigare tillsynsrapporter framkom att användningen av kontaktförbud varit allt för restriktiv i förhållande till lagens syfte; att förebygga farliga och hotfulla situationer. Det bekräftas fortfarande vara fallet i tillsynsrapporten från år 2020.²⁶¹

5.2.1.1 Antal beviljade kontaktförbud

I tillsynsrapporten beviljades kontaktförbud i 30 % av fallen, vilket är en minskning från år 2012 och 2008 då 31 % respektive 38 % av kontaktförbuden beviljades.²⁶² Av de kontaktförbud som granskades år 2020 var typen av kontaktförbud fördelade enligt följande:

- 93,1 % av fallen avsåg ett ordinärt kontaktförbud.
- 5,2 % av fallen avsåg kontaktförbud avseende gemensam bostad.
- 0,5 % av fallen avsåg ett utvidgat kontaktförbud utan villkor om elektronisk utrustning.
- 0 % av fallen avsåg ett utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk utrustning.
- 0 % av fallen avsåg ett särskilt utvidgat kontaktförbud, varken med eller utan elektronisk utrustning.²⁶³

Efter genomförd granskning bekräftade Åklagarmyndigheten efter en ytterligare kontroll av antal beviljade kontaktförbud med villkor om elektronisk fotboja, att det är mycket sällsynt förekommande.²⁶⁴ Under perioden 1 juli 2018 - 30 juni 2019 fattades beslut tre om *utvidgade kontaktförbud*, med villkor om elektronisk övervakning. Under samma period fattades tre beslut om *särskilt utvidgat kontaktförbud* med villkor om elektronisk övervakning. Det fattades vidare beslut om utvidgat kontaktförbud *utan villkor om elektronisk övervakning* i 34 fall samt beslut om särskilt utvidgat kontaktförbud *utan villkor om elektronisk övervakning* i ett fall.

²⁵⁹ Polis- och Åklagarmyndigheten, *Kontaktförbud – En kartläggning av tillämpningen med synpunkter på iakttagelserna – Tillsynsrapport 2020:1* (2020), s. 16.

²⁶⁰ *Ibid.* s. 16.

²⁶¹ *Ibid.* s. 48.

²⁶² *Ibid.* s. 39.

²⁶³ *Ibid.* s. 9.

²⁶⁴ *Ibid.* s. 14.

5.2.1.2 Åklagarmyndigheten och polismyndighetens analys

Utöver att användningen av kontaktförbud är allt för restriktiv i förhållande till lagens syfte framkommer av rapporten, vid intervjuer med poliser, att i de fall då ett beviljat kontaktförbud överträds leder det inte alltid till en reaktion. Poliserna menar är ett problem ur ett brottsförebyggande perspektiv. Framförallt då överträdelser av ett kontaktförbud kan leda till att bedömas som grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning eller olaga förföljelse, vilket är brott med högre straffvärden. Alternativt så kan överträdelserna av kontaktförbuden leda till att ett mer ingripande kontaktförbud meddelas.²⁶⁵

De brister som lyfts fram i rapporten är dessutom att det vid handläggningen saknas resurser och kompetens för att utreda varje ärende på ett önskvärt sätt. Bl.a. lyfts antalet ärenden fram som betungande för myndigheterna, dels vad gäller de tidsfrister som finns men också i kombination med den bristande erfarenheten av handläggning av kontaktförbud. Från polishåll lyfts det fram att det finns en osäkerhet kring vad som krävs för att kontaktförbud *med villkor* om elektronisk övervakning ska vara aktuellt samt att förbudet kan innebära praktiska och tekniska svårigheter.

Som förslag till förbättring lyfts bl.a. att ansökningsformuläret för ansökan om kontaktförbud (PM438.2) ska revideras så att det är enkelt att fylla i på ett ändamålsenligt sätt. Dessutom lyfts att utbildningsinsatserna inom myndigheterna på området bör ses över och vid behov kompletteras. Slutligen anges att en studie av anmälda överträdelser av kontaktförbud ska genomföras för att kunna identifiera förbättringsmöjligheter på området.

5.2.3 Tillsynsrapport: handläggning av våldsbrott i nära relationer m.m.

Under år 2019 genomförde Åklagarmyndigheten tillsammans med Polismyndigheten en tillsynsrapport kallad "*Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna*".²⁶⁶ Min granskning av rapporten sker huvudsakligen med fokus på användningen av straffprocessuella tvångsmedel vid handläggningen av brott i nära relation.

Hur och när en målsägande förordnas ett målsägandebiträde är inte föremål för uppsatsens utredning. I nu nämnda rapport framkommer emellertid fakta beträffande målsägandebiträdesförordnanden som kan vara relevant i förhållande till brottsutredningen. Det kommer därför kort omnämnas nedan. Inledningsvis ska jag dock presentera några allmänna fakta som framkommer i rapporten, vilka ger en bredare förståelse för handläggningen av brott som begås i nära relation. Tendensen är att antalet brottsmisstankar om våld i nära relation ökar. Under 2018 var 8 % av de totalt inkomna brottsmisstankarna till Åklagarmyndigheten brott som begåtts i nära relation.²⁶⁷

²⁶⁵ Ibid. s. 38.

²⁶⁶ Polis- och Åklagarmyndigheten, *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning – Tillsynsrapport 2019:1*.

²⁶⁷ Polis- och Åklagarmyndigheten, *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning – Tillsynsrapport 2019:1*, s. 9.

I rapporten har 398 brottsmisstankar granskats. Merparten av fallen har inletts som en utredning om grov kvinnofridskränkning. I flertalet av fallen har misstanken i ett senare skede rubricerats om till misshandel.²⁶⁸ I en klar majoritet av fallen (82 %) var målsäganden en kvinna. I en majoritet av ärendena (78 %) hade förundersökningen lagts ned. Av de nedlagda förundersökningarna angavs framförallt två motiveringar till varför; att det inte fanns anledning att anta att något brott har begåtts (22 %) och att förundersökningen lades ned på grund av bevisproblem (73 %).

5.2.3.1 Användning av straffprocessuella tvångsmedel

Tvångsmedlen gripande, anhållande, hämtning till förhör eller häktning hade förekommit i drygt hälften av ärendena (41 %). I nära hälften av fallen (48 %) hade tvångsmedlet pågått i maximalt 24 timmar. En häktningsframställan hade getts in till domstol i drygt 20 % av fallen. I de allra flesta fallen var det åklagaren som beslutade att frihetsberövandet skulle upphöra.²⁶⁹

5.2.3.2 Målsägandebitråde

Av rapporten framkommer att målsäganden, i en låg andel av fallen, hade blivit tillfrågad om hon önskade förordnas ett målsägandebitråde i samband med polisanmälan (16 %). Det var en större andel målsäganden som hade tillfrågats om att förordnas ett målsägandebitråde senare under utredningen (36 %).²⁷⁰

5.2.3.3 Åklagarmyndigheten och polismyndighetens analys

Projektgruppen anger att det finns ett ökat utrymme för användning av straffprocessuella tvångsmedel vid ärenden som rör våld i nära relation. Vidare anges att projektgruppen varit kritisk till andelen nedlagda förundersökningar. De framför att de är av uppfattningen att i drygt en femtedel av fallen (21 %) så har beslutsmotiveringen inte varit korrekt.²⁷¹ De menar att i flera fall hade förundersökningen lagts ned på ett för tidigt stadium med motiveringen att något rättsintyg inte inhämtats eller att andra möjliga utredningsåtgärder inte vidtagits. Dessutom menar de att i fall då målsäganden inte velat medverka så har det funnits möjlighet för åklagaren att ändå driva ärendet vidare.²⁷²

Angående förordnande av målsägandebitråde konstaterar projektgruppen att det i fler fall kan göras snabbare. Vidare anger projektgruppen att *stöd för* och *intresse för* de brottstyperna som förekommer vid våld i nära relation är mycket viktigt. De belyser slutligen att kvaliteten i utredningsresultatet från åklagare och polis är helt av avgörande betydelse för att nå goda lagföringsresultat.

²⁶⁸ Ibid. s. 48.

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ Ibid.

²⁷² Ibid.

5.3 Sverige kritiseras

Europarådets expertgrupp *Grevio*, vilka granskar genomförandet av Istanbulkonventionen, har kritiserat Sveriges kontaktförbudslagstiftning. I granskningen uttrycker Grevio att Sveriges arbete mot mäns våld mot kvinnor behöver stärkas ytterligare för att genomföra konventionens artiklar 52–53. För uppsatsens framställningspedagogiska skäl återges respektive artikel här nedan.

Artikel 52 – Akuta förbudsåtgärder

Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att behöriga myndigheter bemyndigas att, i situationer av överhängande fara, besluta om att den som utövar våld i hemmet under tillräckligt lång tid måste lämna den bostad som brottsoffret eller personen som riskerar att utsättas för våld bor i och att förbjuda förövaren att gå in i bostaden eller kontakta brottsoffret eller den person som riskerar att utsättas för våld. Säkerheten för brottsoffren eller de personer som riskerar att utsättas för våld ska prioriteras vid åtgärder som vidtas i enlighet med denna artikel.

Artikel 53 – Besöksförbud

1. Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att beslut om lämpliga besöksförbud är tillgängliga för personer som har utsatts för våld som faller inom ramen för denna konvention.
2. Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att de besöksförbud som avses i punkt 1
 - är tillgängliga för omedelbart skydd och utan att vara oskäligt ekonomiskt eller administrativt betungande för brottsoffret,
 - utfärdas för en viss period eller tills beslutet ändras eller upphävs,
 - utfärdas *ex parte* och med omedelbar verkan när så är nödvändigt,
 - är tillgängliga oberoende av, eller utöver, andra rättsliga förfaranden,
 - får presenteras i efterföljande rättsliga förfaranden.
3. Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att överträdelse av besöksförbud som har utfärdats enligt punkt 1 är föremål för effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga eller andra rättsliga sanktioner.

Som åtgärd för ändamålet har Grevio rekommenderat Sverige att bygga ut systemet med kontaktförbud eller införa andra skyddsåtgärder. Framförallt så att lagstiftningen ger möjligheten att avlägsna en misstänkt gärningsman från den gemensamma bostaden vid omedelbar fara i större utsträckning. Dessutom rekommenderas att se till att ett sådant avlägsnande kan bestå så länge offrets trygghet kräver det.²⁷³

²⁷³ GREVIO's (Baseline) *Evaluation Report Sweden*, [https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686#__utma=1.573871922.1584440455.1608512076.1608515841.43&__utmb=1.1.10.1608515841&__utmc=1&__utmx=-&__utnz=1.1608515841.43.37.utmsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&__utmv=&__utmk=238188416&__utma=1.573871922.1584440455.1608512076.1608515841.43&__utmb=1.1.10.1608515841&__utmc=1&__utmx=-&__utnz=1.1608515841.43.37.utmsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&__utmv=-&__utmk=238188416](https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686#__utma=1.573871922.1584440455.1608512076.1608515841.43&__utmb=1.1.10.1608515841&__utmc=1&__utmx=-&__utnz=1.1608515841.43.37.utmsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&__utmv=&__utmk=238188416&__utma=1.573871922.1584440455.1608512076.1608515841.43&__utmb=1.1.10.1608515841&__utmc=1&__utmx=-&__utnz=1.1608515841.43.37.utmsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&__utmv=-&__utmk=238188416), p. 218–229.

5.4 En internationell utblick

Våld i nära relation, särskilt mäns våld mot kvinnor, är ett utbrett förekommande problem i fler länder än i Sverige. Det rättsliga skyddet för våldsutsatta kvinnor i övriga länder varierar. Vidare ska två länders hantering av skyddet lyftas fram; Norges och Frankrikes. Någon rättslig genomgång kommer dock inte göras i det följande utan avsnittet grundar sig på vad som rapporterats i media. Kapitlet syftar som tidigare nämnt till att ge en *kort inblick* i andra länders hantering av skyddet.

Inledningsvis ska jag dock nämna att i utredningen *Ett särskilt hedersbrott* har det lagts fram ett förslag på förändringar i lagen om kontaktförbud. Det nu nämnda förslaget på förändringar kommer dock beröras vidare i kapitel 6.

I nu nämnda utredning framkommer bl.a. en redogörelse för Norges kontaktförbudssystem där det framgår deras lagstiftning är mer ingripande än Sveriges.²⁷⁴ Angående Norges mer ingripande lagstiftning på området kan en dom från Norge här lyftas fram. Media rapporterar att en man dömdes i tingsrätten för att ha överträtt ett besöksförbud mot sin tidigare partner vid tre tillfällen. Det anges att domen mot honom innebär att mannen, under åtta månaders tid, ska bära fotboja utrustad med GPS samt att han inte får vistas inom en ”förbudszon” i vilken kvinnan lever och verkar. Dessutom anges att mannen härutöver dömdes till fyra månaders fängelse och till flera års kontaktförbud *efter* perioden med fotboja är slutförd.²⁷⁵ Åklagaren Anne Mjelde Myhr har uttalat sig i media om fallet och konstaterat att:

” Dommen flytter byrden fra fornærmede til der den hører hjemme, nemlig hos den som truer eller utøver vold.”

Översatt till svenska;

”Domen flyttar bördan från offret till var den hör hemma, nämligen till den person som hotar eller utövar våld”

Slutligen ska något kort nämnas om en lagförändring i Frankrike som antogs under år 2020. Media rapporterar att lagen motiverades med att den skulle utgöra ett bättre skydd för de som är offer för våld i hemmet. Förändringen innebär i praktiken att straffsatsen för brott begångna i nära relation ska skärpas samt att vårdnadsrätten för gemensamma barn ska kunna fråntas de män som utövar våld i hemmet. Förändringen görs i syfte att bättre kunna skydda de barn som utsätts för våld och/eller de barn som bevittnar våld i hemmet.²⁷⁶

²⁷⁴ SOU 2020:57 s. 93 ff.

²⁷⁵ <https://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/mann-domt-til-a-holde-seg-unna-bergensomradet/s/12-95-3424036616>

²⁷⁶ <https://sverigesradio.se/artikel/7519115>.

6. ANALYS

6.1 Vilket rättsligt skydd finns att tillgå före, under och efter en straffrättslig domstolsprocess?

För att besvara uppsatsens första frågeställning ska det rättsliga skyddet som en våldsutsatt kvinna kan erhålla *före, under* och *efter* en straffrättslig rättsprocess presenteras. Synliggörandet av de rättsliga skydden genomförs främst utifrån ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv. I uppsatsens utredande kapitel 4–5 kom det rättsliga skyddet att kräva att frågan behandlades *i teorin* och *i praktiken*. För att besvara vilket straffrättsligt skydd en våldsutsatt kvinna kunde erhålla - i praktiken - anlades också ett jämställdhetsperspektiv. Det utredande arbetet i kapitel 5 krävde vidare ett användande av fler kunskapskällor än de traditionellt rättsdogmatiska, varför genusrättsvetenskapliga teorier och metoder användes.

6.1.1 Skyddet i teorin

Resultatet för det rättsliga skyddet *i teorin* visade inledningsvis att frågan utretts vid upprepade tillfällen, just i syfte att skapa ett välfungerande rättsligt skydd. Vid dessa utredningar framkom att mäns våld mot kvinnor är ett stort samhälls-, jämställdhets- och demokratiproblem och att det därför är av yttersta vikt att komma till rätta med problemet. Dessutom framkom vid upprepade tillfällen att mäns våld mot kvinnor utgör ett hot mot våldsutsatta kvinnors rätt till sina mänskliga rättigheter. Lagstiftaren har mot bakgrund av allvarligheten i frågan infört möjligheten till rättsligt skydd i form av: *skyddat boende, kontaktförbud, skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter*. De nu nämnda skydden kan användas både *före, under* och *efter* rättsprocessen.

För att en våldsutsatt kvinna ska kunna ta del av de rättsliga skydden framkommer att hon måste genomgå en typ av "*ansökningsprocess*" för att erhålla *respektive skydd*. I ansökningsprocesserna behöver den våldsutsatta kvinnan vara aktiv och bevisa sitt behov av skyddet. Härfter görs en bedömning av respektive ansvarig myndighet om kvinnan *faktiskt* är i behov av skyddet. I motiven till respektive skydd framkommer att de är till för att *förebygga* våld och/eller risken att utsättas för våld. Enligt min uppfattning utgår dock flera av processerna för att beviljas skydd från att *bevis på att våld ska ha förekommit* är av nödvändighet för att erhålla de nämnda rättsliga skydden. Detta trots myndigheternas vetskap om att objektivt konstaterbara bevis på våld i nära relation i många fall är svårt att säkra.

Utöver de ovan nämnda rättsliga skydden som kan användas under *hela* rättsprocessen så har ett antal rättsliga skydd *under* processen kunnat identifieras. Under förundersökningen har användningen av *straffprocessuella tvångsmedel* kunnat utgöra ett möjligt skydd. Under huvudförhandlingen har *digitalt vittnesförhör* och *medhörning* dessutom kunnat utgöra ett skydd för den våldsutsatta kvinnan. Dessa skydd har motiverats med att vara till hjälp under förundersökningen och/eller

huvudförhandlingen för att säkra verkställighet av dom. De straffprocessuella tvångsmedlen anges emellertid *inte vara till för att förebygga brott*. Möjligheten till digitalt vittnesförhör och medhörning anges kunna *öka den våldsutsatta kvinnans trygghet* så hon ska kunna berätta sanningen under huvudförhandlingen. Genom det sistnämnda skyddet ska således den våldsutsatta kvinnans åtnjutande av mänskliga rättigheter, under huvudförhandlingen, ytterligare säkerställas.

Ur ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv på den så kallade ”gällande rätten” avseende det skydd som sträcker sig över *hela processen* visar det sig att ansvaret för att beviljas dessa rättsliga skydd framförallt faller på den våldsutsatta kvinnan. Kvinnan som utsätts för våldet ska *bevisa* - det som många gånger är omöjligt att bevisa - att hon är utsatt för relationsvåld. Härfter ska den våldsutsatta kvinnan *ta sig igenom vardera enskild bedömning* för att erhålla respektive skydd som hon är i behov av. Härtill läggs ansvaret på den våldsutsatta kvinnan att *medverka* till att *upprätthålla* respektive rättsligt skydd. Kvinnan ska medverka till att inte röja att hon befinner sig på ett skyddat boende, hon ska medverka till att inte röja sin skyddade folkbokföring eller fingerade identitet och kvinnan ska bevisa om ett kontaktförbud överträds. Även i de fall som en våldsutsatt kvinna erhåller skydd och medverkar till att det upprätthålls men skyddet misslyckas för att den våldsutövande mannen aktivt söker upp eller tar kontakt med den våldsutsatta kvinnan, är *ansvaret för misslyckandet* ändå kvinnans. Hon behöver exempelvis själv bekosta att skaffa sig en ny identitet och/eller själv bekosta flytten till en ny hemlig ort.

Ur ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv på den så kallade ”gällande rätten” avseende de skydd som kan användas *under processen* framstår de ’enkla’ på samtliga vis. Det är åklagaren som ensamt beslutar om vilka straffprocessuella tvångsmedel av gripande, anhållande och häktning som ska användas under förundersökningen och det är rätten som under huvudförhandlingen beslutar om på vilket sätt det är lämpligt att kvinnan vittnar.

I det sistnämnda fallet torde kvinnans uttryckta rädsla räcka för att få ta del av det rättsliga skyddet.²⁷⁷ Framförallt i fall där straffvärdet för brott inte är i storleksordningen likt straffskalan för mord.²⁷⁸ Det nu nämnda kan jämföras med motivet bakom *skyddad folkbokföring* där det anges att det är den som ansöker om skyddet som ska visa att förutsättningarna är uppfyllda d.v.s. att det finns en *konkret och aktuell hotbild* mot personen. Hotet mot den som ansöker om skyddad folkbokföring ska också vara ett *objektivt konstaterbart* hot. Utanför rättsalen räcker det således inte med att kvinnan *anser sig* hotad eller förföljd.²⁷⁹

²⁷⁷ Kravet för medhörning är ”*anledning att anta*” vilket är en relativt en låg tröskel i juridiska mått mätt.

²⁷⁸ RH 2009:61.

²⁷⁹ prop. 1997/98:9 s. 42 och s. 46.

6.1.2 Skyddet i praktiken

Resultatet för det rättsliga skyddet *i praktiken* visade sig dessvärre inte vara lika framgångsrikt som lagstiftarens förhoppning när respektive skydd inrättats och när olika lagstiftningsåtgärder vidtagits för att förbättra respektive skydd. I många fall var resultatet direkt nedslående.

Vad gäller en våldsutsatt kvinnas möjlighet att få en tillfällig plats på ett *skyddat boende* framkom att hälften av landets kommuner saknar ett skyddat boende, trots kommunernas *ansvar att bistå brottsoffer med fokus på våldsutsatta kvinnor* och kommunernas ansvar att se till att en våldsutsatt kvinna ska kunna *erbjudas skydd* från våld. Angående tillgängligheten av det rättsliga skyddet framkom att en så hög siffra som **78 %** av de skyddade boendena någon gång under den undersökta perioden, som sträckte sig under lite drygt ett års tid, hade avvisat en skyddssökande våldsutsatt kvinna på grund av bl.a. *platsbrist*.

Av de kvinnor som beviljats *skyddade personuppgifter* i form av skyddad folkbokföring och/eller fingerade personuppgifter framkom att skyddet misslyckats vid ett eller flera tillfällen i **65,7 %** av fallen. Vid i princip samtliga tillfällen hade inte kvinnan röjt sig själv utan identiteten och/eller folkbokföringsorten hade röjts av myndigheter eller andra offentligt rättsliga verksamheter. I ett fall där en våldsutsatt kvinna hade blivit röjd och bekostat och genomfört ett identitetsbyte så skickade Skatteverket en bekräftelse på den nya identiteten för kvinnan och barnen *hem till förövaren*.

Oavsett om förövaren dömdes för begånget brott eller inte, samt oberoende vilken allvarlighetsgrad brottet mot kvinnan var av så framkom att alla utfärdade *kontaktförbud* utom ett, var av karaktären ordinärt kontaktförbud. Det udda kontaktförbudet var ett utvidgat kontaktförbud. I sammanhanget kan nämnas att brottsrubriceringar som våldtäkt, grov kvinnofridskränkning, stämpling till mord och olaga frihetsberövande förekom bland de dömda förövarna. På frågan om beviljade kontaktförbud fungerade väl framkom att i **66,7 %** av fallen hade det inte fungerat väl eftersom en överträdelse av förbudet hade skett. Då en överträdelse hade skett angavs att i tre av fallen hade den våldsutsatta kvinnan utsatts för *ytterligare* våld, eller hot om våld.

Den bristande förekomsten av beviljade utökade kontaktförbud styrks av Polis- och Åklagarmyndighetens tillsynsrapport. Av de kontaktförbud som granskades år 2020 angavs att de beviljade kontaktförbuden i **93,1 %** av fallen var av typen *ordinärt kontaktförbud*. Det angavs vidare att **0,5 %** av de beviljade förbuden var ett *utvidgat kontaktförbud utan villkor om elektronisk utrustning*. Slutligen angavs den anmärkningsvärda siffran **0 %** beviljade *kontaktförbud förenat med elektronisk utrustning*. Anledningen till icke-förekomsten av villkor om elektronisk fotboja framfördes från polishåll vara en osäkerhet kring vad som krävs för att kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning ska vara aktuellt, samt dess praktiska och/eller tekniska svårigheter. Slutligen framkom det av tillsynsrapporten att ett kontaktförbud *överhuvudtaget* beviljats i **30 %** av de ansökta fallen, vilket angavs vara en minskning i förhållande till år 2008 och år 2012. Detta trots att förekomsten av våld *inte har minskat* utan snarare att det finns tendenser på att våld mot kvinnor *fortsätter öka*. Bristerna

i kontaktförbudslagstiftningen styrks dessutom av uttalandet från Europarådets expertgrupp Grevio. De menar att Sveriges arbete mot mäns våld mot kvinnor behöver stärkas ytterligare för att genomföra Istanbulkonventionens artiklar 52–53. Exempelvis genom att bygga ut systemet med kontaktförbud eller införa andra skyddsåtgärder.

Rörande användning av det rättsliga skyddet som straffprocessuella tvångsmedel kan utgöra framkom att gripande, anhållande eller häktning hade förekommit i **41 %** av ärendena men att tvångsmedlet hade pågått i maximalt 24 timmar i **45 %** av fallen. Vid granskningen av användning av tvångsmedel angav projektkommittén att användning av straffprocessuella tvångsmedel vid ärenden som rör våld i nära relation *borde utökas*.

Vad gäller skydden *under* huvudförhandlingen i form av medhörning och digitalt vittnesförhör så har jag inte granskat dess förekomst utan kan konstatera att det inte verkar vara ett problem att erhålla detta skydd i praktiken. Framförallt eftersom kravet för att beviljas dem är relativt lågt ställda.

Att leva med skydd

Angående vad de våldsutsatta kvinnorna berättar om hur det är att leva med skydd framkommer också en mycket nedslående bild av kvinnornas verklighet. Samtliga kvinnor anger tre saker; *det första* är att de upplever att de lever frihetsberövade, *det andra* är att samtliga kvinnor har diagnostiserats med PTSD eller annan psykisk ohälsa till följd av deras situation och *det tredje* är den gemensamma önskan om att slippa leva med rädsla för våld eller hot om våld - så de ska kunna träffa sina vänner och sin familj igen. Det sistnämnda gällde dock inte *i ett fall* då våldet var en följd av heder.

Att kvinnorna anser att de lever frihetsberövade, eller i vart fall mycket frihetsbegränsade, styrks i någon mån av de svårigheter i vardagen som kvinnorna anger vad gäller att leva med skydd. Exempelvis anges att kvinnorna inte kan ta lån, stå i bostadskö, teckna ett mobil-abonnemang, arbeta med det som de utbildat sig till eftersom den gamla identiteten står på deras examensbevis och slutligen att de inte kan använda bank-id eller internet som gemene man. Följden av dessa följder angavs i många fall påverka kvinnornas ekonomi. I ett modernt samhälle utgör dessa svårigheter givetvis en stor inskränkning av livet samt kan bidra till ett utanförskap.

Vidare framkom kvinnornas rädsla att bli upptäckt och utsattas för ytterligare våld mycket tydligt. Det är en underdrift att säga att kvinnorna räds för sitt och sina barns liv. Att gemensamma barn försvårade möjligheten till skydd blev också tydligt. Kvinnorna hade i **73,2 %** av fallen gemensamma barn tillsammans med sin förövare och **62,9 %** av kvinnorna upplevde att lagar och regler i förhållande till det gemensamma barnet, har försvårat möjligheten att få eller behålla skyddsinsatser. Den främsta anledningen till det angavs vara vårdnadstvister eller faderns rätt till umgänge och/eller kontakt med barnet.

Vad gäller våldets hälsokonsekvenser så styrks våldets negativa hälsopåverkan av befolkningsundersökningen *Våld och hälsa*. Av undersökningen framkommer att den som utsatts för våld, i betydligt högre utsträckning än en icke-våldsutsatt, har symptom på posttraumatiskt stressyndrom och symptom på depression. Vad gäller våldets konsekvenser på kvinnornas ekonomi så styrks det av *Socialstyrelsens samhällsekonomiska analys - kostnader för våld mot kvinnor*. Härvid anges att kostnaden för mäns våld mot kvinnor beräknas vara 3 miljarder årligen. Kostnaderna delas upp i direkta och indirekta kostnader där de *direkta kostnaderna* exempelvis är sjukhuskostnader och de *indirekta kostnaderna* exempelvis är utebliven inkomst.

Utifrån ett brottsoffer-, kvinno- och jämställdhetsperspektiv samt mot bakgrund av uppsatsens genusrättsvetenskapliga teoretiska utgångspunkter finns det mycket att säga om vilket rättsligt skydd som *de facto* finns att tillgå för en våldsutsatt kvinna. Framförallt *före* och *efter* en straffrättslig domstolsprocess. På en övergripande nivå kan sägas att ett visst rättsligt skydd finns. Det kan dock konstateras att det har mycket stora brister. Samtliga skydd brister i över 50 % av fallen. För någon slags metaforisk liknelse så är det alltså betydligt större chans att en spelkula i roulett stannar på 'rätt' färg (48,2 %) än att en våldsutsatt kvinnas beviljade rättsliga skydd, fungerar i praktiken.

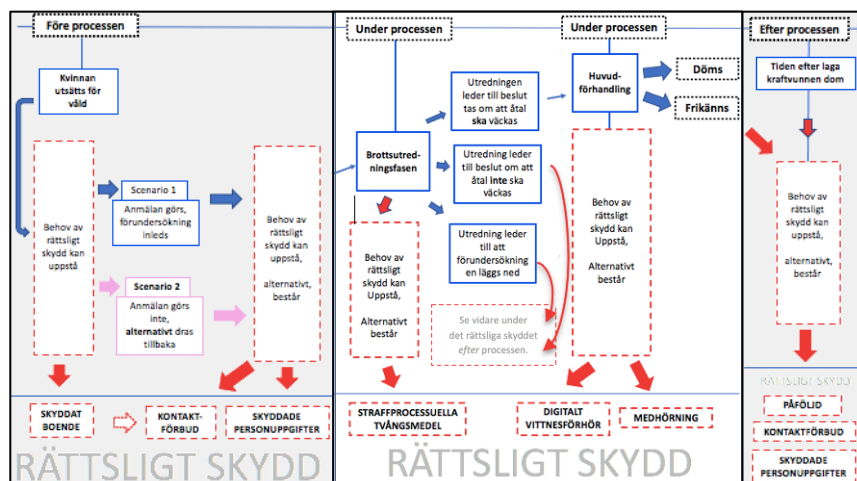
Vad gäller strukturen för hur de våldsutsatta kvinnorna ska skyddas så framstår skyddets utformning ta den våldsutsättande mannens frihet och integritet på ett *mycket stort allvar*. Vad det verkar som inskränker inget av skydden mannens liv *förutom* att han inte får kontakta eller söka upp en kvinna som han utsatt för våld. Mannens skyldighet är således utformat som en form av krav om *avståndstagande*. I *"ansökningsprocesserna"* som kvinnorna tvingas gå igenom för att överhuvudtaget erhålla rättsligt skydd så är kvinnan ansvarig för att bevisa att hon är utsatt för våld. I de fall som kvinnan lyckas, presumeras att kvinnan ska ta ansvar för att inskränka hennes liv på ett sätt som gör att hon medverkar till att upprätthålla skyddet. I de fall ett beviljat skydd misslyckas är det kvinnan som får ta ansvar för den situation som uppkommer. Kvinnan har således anlagts ett krav om *ansvarstagande*, trots att det är hon som utsatts för våldet. Nu nämnda utformning av skyddet bidrar, enligt min uppfattning, till att reproducera ojämställdhet snarare än verka för ökad jämställdhet.

Genom att anlägga de teoretiska genussystemsglasögonen på rätten är inte uppbyggnaden av systemet anmärkningsvärt - snarare väntat. Framförallt eftersom rättssystemet i sin helhet präglas av genussystemet. Det kommer till uttryck på olika sätt i rätten; i dess ideologier, principer, lagar och i praxis. Här framkommer att utformningen skett utifrån en manlig norm. Det nämnda styrks bl.a. av vad som framkommit i kapitel 3 där en redogörelse för utvecklingen mot kvinnofrid presenterades. Det nu aktuella ordningssystemet *det rättsliga skyddet* har tillskrivit män och kvinnor olika uppgifter och positioner, vilket ger upphov till en grundläggande ordning för andra sociala ordningar. Här kan framförallt kvinnans mänskliga rättigheter lyftas fram såsom rätten till sin egen kropp och rätten att leva fri från våld.

Skyddet framstår konkret vara utformat från att mannen är normen och att hans frihet är överordnad kvinnans. Mannens dominans har därmed medfört att skyddet har utvecklats på ett sätt så att mannen ska kunna uppnå *både* frihetens- och symbiosens [familjelivets] längtan medan kvinnans frihet är direkt beroende av mannens tillåtelse att få ta del av den. Här skulle även den starka vårdnads- och umgängesrätten kunna behandlas mer utförligt men på grund av uppsatsens utformning lämnar jag det därhän. Det skulle kunna tänkas att mannen som faktiskt är ansvarig för att ha utövat våld istället skulle anläggas *både* ett avståndstagande *och* ett ansvarstagande för situationen som uppkommer till följd av våldet. Ska regeringens jämställdhetsmål; *mäns våld mot kvinnor ska upphöra och kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet* bli verklighet är min uppfattning att det krävs ett fokusskifte vad gäller ansvarstagandet. Det nämnda kommer diskuteras vidare under nästkommande avsnitt.

6.2 Kan utökad användning av fotboja rättfärdigas utifrån Sveriges rättsstatliga grundantaganden?

För att besvara uppsatsens andra frågeställning om en utökad användning av fotboja kan rättfärdigas utifrån Sveriges rättsstatliga grundantaganden så kommer den utredningen genomföras utifrån ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv, med en genusrättsvetenskaplig metod. Min tanke är att behålla den pedagogiskt inrutade modellen *före, under* och *efter* processen i följande utredning. Vi lämnades med bilden nedan vad gäller vilket rättsligt skydd som i dag finns att tillgå.

För tillfället är användningen av fotboja i svensk rätt *möjlig* genom lagen om kontaktförbud samt genom lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Dessa två lagar *möjliggör* således användning av fotboja *före* och *efter* rättsprocessen. Vi vet genom uppsatsens utredning att det emellertid är obefintligt beviljade kontaktförbud som kombineras med fotboja - även i fall där de våldsutsatta kvinnorna utsatts för mycket allvarligt våld. Det rättsliga skydd som kontaktförbudet utgör kan dock användas *under hela* den rättsliga processen. Lagen ger därför en god grund för möjligheten att *utveckla* det rättsliga skyddet som en våldsutsatt kvinna kan erhålla *före, under och efter* en rättsprocess. Inledningsvis kan motiven till nu nämnda lag lyftas fram där det tydligt anges att skyddet ska verka *förebyggande*. Det bör således inte vara ett krav för att få skydd i form av fotboja på sin förövare att det ska gå att *belägga* att våld har förekommit. Inte heller att en överträdelse av ett ordinärt kontaktförbud redan skett, vilket lett till ytterligare våld mot kvinnan. Här kommer ett antal förslag läggas fram som i praktiken leder till ett fokusskifte d.v.s. att den våldsutövande mannen anläggs ett *ansvarstagande*.

6.2.1 Om det kan misstänkas att förövaren har utsatt kvinnan för våld

Lagen bör tillämpas så att *om det kan misstänkas* att mannen *har utsatt* kvinnan för våld, eller om kvinnan *riskerar att utsättas* för våld *ska* ett utvidgat kontaktförbud *med* villkor om elektronisk fotboja beviljas. Det ska således råda en presumtion om att mannen utgör ett reellt hot mot kvinnans säkerhet om det kan *misstänkas* att han utsatt, eller riskerar att utsätta kvinnan för våld. Utifrån ett brottsoffer-, kvinno- och jämställdhetsperspektiv skulle en sådan förändring medföra att mannen anläggs *både* ett krav om avståndstagande *och ett* krav om ansvarstagande. Det förflyttar således ansvaret till där det hör hemma, nämligen till den som hotar och utövar våld.

Att kravet *om det kan misstänkas* är lägre än vad som nu verkar vara fallet är av stor vikt och kan framförallt motiveras mot bakgrund av den omfattande statistiken som finns vad gäller mäns våld mot kvinnor. Vid bedömningen av *om det kan misstänkas* bör kvinnans berättelse om det upplevda våldet väga tungt. Vid proportionalitetsbedömningen bör dessutom, vid sidan av de konsekvenser som mannen kan få av skyddet, även konsekvenserna för kvinnan *att inte få skyddet* vägas in. Den våldsutövande mannen kan med den nu nämnda utformningen ges möjligheten att motbevisa att våld inte har förekommit. I fall där polisen avbryter pågående våld i hemmet kan ett sådant beslut samt dess verkställighet genomföras på plats efter en kontakt med jouråklagaren.

Om det utvidgade kontaktförbudet med villkor om elektronisk fotboja överträds *ska* mannen dömas för överträdelsen. Bevisningen för överträdelsen torde inte vara ett problem eftersom fotbojan har en GPS-funktion. Efter avtjänat straff används nuvarande lagstiftning och tillämpning vad gäller att ett *särskilt utvidgat kontaktförbud* istället ska beviljas. Eftersom det redan presumeras att ett överträtt utvidgat kontaktförbud ska ersättas med ett särskilt utvidgat kontaktförbud, kan åklagaren hantera det beslutet i samband med huvudförhandlingen om överträdelsen. Kvinnan frigörs därmed från *ansökningsprocessen*.

Jag ser inte att det skulle strida mot Sveriges rättsliga grundantaganden att utforma kontaktförbudet på ett sådant sätt. Mäns våld mot kvinnor är kriminaliserat och lagen om kontaktförbud erbjuder redan möjligheten att inskränka den våldsutövande mannens frihet på nämnda sätt. Det strider således inte mot rättssäkerheten eller legalitetsprincipen på ett sätt som inte kan motiveras av andra faktorer såsom jämställdhetsprincipen och effektivitetsprincipen. Vetskapen om att kvinnorna kommer skyddas på ett välfungerande sätt från samhället kan emellertid också bidra till ökad rättssäkerhet då det möjligen skulle medföra att fler kvinnor vågar anmäla sina förövare och gå igenom en rättsprocess. Enligt polismyndigheten är mod att anmäla och vittna om brott en av grunderna för ett fungerande rättssamhälle.

Förslaget styrks vidare av det konstaterade behovet av ett ökat genomslag för *rättstryggheten*, vilket lyfts fram i *Från himlen rakt ner i helvetet* – från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Den närmare utformningen av förändringen kräver enligt min uppfattning ingen lagförändring utan lagen ger redan en sådan tillämpningsmöjlighet - om den tolkas i ljuset av jämställdhetsprincipen.

Dock krävs, vad som i vissa rum anses vara ett *kontroversiellt agerande*, att jämställdhetsfrämjande åtgärder på en kollektiv nivå måste prioriteras ovanför en individs skyddade intresse att inte bli missgynnad. Här avses då framförallt en inskränkning i den enskilda [mannens] integritet och frihet. Skulle lagen tillämpas i enlighet med mitt förslag skulle skyddet inte längre vara utformat som att mannen är normen och att hans frihet är överordnad kvinnans. Åtgärden att använda det rättsliga skyddet på föreslagna sätt skulle därmed vara ett verktyg i riktning mot att uppnå jämställdhet i *resultat*, vilket ligger i linje med både Istanbulkonventionen och CEDAW.

Det förefaller naturligt att här kommentera att det utvidgade kontaktförbudet har utretts i SOU 2020:57 varvid ett lagförslag har lagts fram. Min uppfattning är dock att det lagförslaget inte påverkar de brister som jag lyft fram i *skyddet kontaktförbud*.

6.2.2 Om en förundersökning om brott i nära relation inletts

Då en förundersökning om brott i nära relation inleds och behov av skydd uppstår, alternativt består, befinner vi oss i ”boxen” det rättsliga skyddet *under* processen. Här kan två alternativa förslag läggas fram vad gäller utökad användning av fotboja. Det ena är i linje med vad som ovan angivits, nämligen att om en förundersökning inleds uppnås kravet *att det kan misstänkas* att mannen *har utsatt* kvinnan för våld, alternativt att kvinnan *riskerar att utsättas* för våld. Därmed *ska* ett utvidgat kontaktförbud *med* villkor om elektronisk fotboja beviljas. En presumtion för utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk fotboja ska i det fallet råda och polis eller åklagare kan därför *utan* en ansökningsprocess från kvinnan fatta ett beslut om ett beviljat skydd. Det räcker att polis eller åklagaren säkerställer att kvinnan vill ha nämnda skydd.

Nästa förslag är att införa fotboja som ett alternativt straffprocessuellt tvångsmedel. Vi vet från uppsatsens utredande kapitel att straffprocessuella tvångsmedel *inte syftar till att förebygga brott* men att följden av dess användning ändå kan utgöra ett sorts rättsligt skydd för en våldsutsatt kvinna. Införandet av fotboja som ett straffprocessuellt tvångsmedel skulle medföra att åklagaren vid en inledd förundersökning skulle kunna sätta in fotboja omedelbart. Frågan om fotboja som ett alternativ till häktning har utretts i SOU 2016:52. Syftet bakom utredningen var dock ett helt annat, nämligen att ha färre personer häktade och minska de misstänkta isolering. I utredningen benämndes tvångsmedlet fotboja som *hemarrest* och *områdesarrest*, jag kallar det dock även fortsättningsvis för elektronisk övervakning, eller fotboja.

Av utredningen framkommer att fotboja som alternativ till häktning har flera positiva aspekter. För den misstänkte är fotboja ett mer humant alternativ än häktning och den negativa inverkan som ett frihetsberövande har ansågs därmed kunnat lindras eller undvikas. Dessutom hade den misstänkte kunnat upprätthålla sitt vardagsliv i form av att gå till arbetet eller skolan. Andra positiva aspekter som lyfts fram är att en misstänkt som förses med fotboja istället för att häktas kan upprätthålla sina sociala kontakter bättre. Det lyfts dock fram att för en brottsutsatt person kan fotboja upplevas vara ett otryggare alternativ än häktning och det anges att om recidivfaran och kollusionsfaran är stor så ska alternativet inte vara möjligt att använda. Det anges dock att tvångsmedlet i kombination med ett kontaktförbud möjligen skulle kunna avhjälpa problemet.

Jag menar att införande av fotboja som ett straffprocessuellt tvångsmedel skulle kunna sänka tröskeln för åklagaren att använda sig av straffprocessuella tvångsmedel vid förundersökningen av brott i nära relation. Det kan utöver en ökad trygghet för kvinnan, möjligen leda till att förundersökningar inte läggs ned i fall där de hade kunnat fortsätta drivas. Framförallt i fall då kvinnan inte vill medverka. Eftersom fotbojan i detta avseende dock endast skulle verka *rörelseinskränkande* kan en våldsutsatt kvinnas behov av kontaktförbud kvarstå. Det ena alternativet utesluter visserligen inte det andra. En sänkt tröskel för att använda straffprocessuella tvångsmedel vid våld i nära relation är givetvis önskvärt ur ett brottsoffer- och kvinnoperspektiv, framförallt om det skulle leda till färre nedlagda förundersökningar. Möjligen skulle det dock mot bakgrund av syftet med straffprocessuella tvångsmedel, strida mot ändamåls- och behovsprincipen.

6.2.3 Om ett fall av våld i nära relation tas upp till huvudförhandling

Om ett fall av våld i nära relation tas upp till huvudförhandling är mitt förslag är att det rättsliga skyddet *kontaktförbud med villkor om fotboja* ska utfärdas utan en ansökningsprocess efter att huvudförhandlingen avslutats, om det inte är *uppenbart obehövt*. Detta bör ske oavsett utgången i målet. Om kvinnan uttalar att hon inte är i behov av sådant skydd skulle kunna utgöra ett fall av *uppenbart obehövt*. Att målet överhuvudtaget tagits upp i tingsrätten torde räcka för att det ska *presumeras* att mannen *kan misstänkas* utsätta kvinnan för våld eller hot om våld. Vidare i det fall mannen *döms* i tingsrätten bör det vara möjligt att kunna utfärda ett sådant kontaktförbud i upp till

fem år *efter* att mannen avtjänat sitt straff. För genomförande av det krävs emellertid en lagförändring. Om mannen avtjänar sitt fängelsestraff genom intensivövervakning med fotboja behåller han således fotbojan efter avtjänat straff eftersom kontaktförbudet då istället träder in.

Sammanfattningsvis kan det rättsliga skyddet mot bakgrund av jämställdhetsprincipen utvecklas på ett sätt så att lagen om kontaktförbud tillämpas annorlunda. Med en lagförändring av tidsbegränsningen av skyddet kan kvinnorna tillförsäkras säkerhet under en längre tid än vad som nu är möjligt. Förändringen som föreslagits i uppsatsen innebär att förövaren och samhällsaktörerna anläggs ett *krav på ansvarstagande* som medför en ökad *rättstrygghet* för våldsutsatta kvinnor.

Konsekvensen av förslaget skulle medföra att de våldsutsatta kvinnorna slipper den överhängande rädslan av att hennes förövare när som helst kan dyka upp var som helst och ges möjligheten att utsätta henne för våld. Det skulle medföra att kvinnan får tillbaka *en del* av hennes frihet. Här kan nämnas att 87,5 % av kvinnorna i uppsatsens empiriska studie angav att en utökad användning av fotboja på sin förövare skulle öka kvinnans möjlighet att leva fritt. Det kvinnorna främst lyfte fram som anledning till det var att de skulle känna en ökad trygghet om de antingen visste var förövaren befann sig, alternativt om de fick en notis eller indikation på att mannen befinner sig i närheten av henne. Flera av kvinnorna angav att de med denna förändring skulle slippa leva med de mer ingripande skydden; skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter, vilket också skulle medföra en ökad frihet i kvinnans liv.

7. SAMMANFATTANDE KOMMENTARER OCH SLUTSATS

Att mäns våld mot kvinnor är ett utbrett problem med långtgående konsekvenser på individ- och samhällsnivå är, enligt min uppfattning, helt klarlagt. Statistiken på våldsförekomsten kontra statistiken för uppklarade brott vid våld i nära relation är inget vårt rättsväsende kan vara stolt över. I praktiken är det, menar jag, vanligt förekommande att förövare kan komma att gå fria för brott de faktiskt har begått. Behovet av ett välfungerande rättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor kan därmed vara helt avgörande för en kvinnas liv.

Sverige har vissa juridiskt inrättade möjligheter för våldsutsatta kvinnor att erhålla ett rättsligt skydd *före, under* och *efter* en straffrättslig domstolsprocess. Iallfall finns den möjligheten *i teorin*. Utredningen i uppsatsen kom att visa att det var flera mödosamma "*ansökningsprocesser*" som den våldsutsatta kvinnan behövde gå igenom för att överhuvudtaget erhålla rättsligt skydd. Många kvinnor lever med en stor hälsopåverkan av våldet så orken att gå igenom de ansökningsprocesserna torde inte alltid finnas där. Det visade sig vidare att för samtliga rättsliga skydd så anlades kvinnan ett vidsträckt krav på *ansvarstagande*, trots att hon inte kan anses vara ansvarig för att ha utsatts för våld från sin partner, eller tidigare partner. Skyddens nuvarande utformning gör kvinnan ansvarig att *bevisa* att hon varit utsatt för våld. När det är bevisat presumeras att kvinnan ska ta ansvar och att *inskränka* hennes liv på ett sätt så hon kan *medverka* till att upprätthålla skyddet. Till och med när ett beviljat rättsligt skydd *misslyckats*, på grund av anledningar som inte är hänförliga till kvinnans agerande, visade det sig *också* vara kvinnan som fick ta ansvar för situationen.

I *praktiken* visade sig det rättsliga skyddet dessutom vara oerhört bristfälligt då skyddet i över hälften av alla beviljade skyddsinsatser misslyckades - antingen i tillgänglighet eller i funktion. Det framkommer i utredningen att det är betydligt större sannolikhet att en spelkula på roulett stannar på 'rätt' färg än att rättsligt skydd som en våldsutsatt kan erhålla fungerar i praktiken. Jag vet inte hur ofta du som läser har vunnit på roulett men min upplevelse är att jag aldrig vinner. Kvinnornas säkerhet, hälsa och ekonomi offras som insats när skyddet är så bristfälligt. Förlusten för dem är emellertid betydligt större än vad det är för mig om jag spelar roulett på casino - och inte vinner. Samhällets bristfälliga skydd spelar metaforisk roulett med kvinnornas liv. Det måste sägas vara en *orimlig sanning* i Sverige på 2020-talet.

Mitt första förslag för att uppnå ökad jämställdhet i Sverige är att lagen om kontaktförbud ska tillämpas i ljuset av jämställdhetsprincipen på så vis att *om det kan misstänkas* att mannen *har utsatt* kvinnan för våld, eller om kvinnan *riskerar att utsättas* för våld, *ska* ett utvidgat kontaktförbud *med* villkor om elektronisk fotboja beviljas. Det ska således råda en presumtion om att mannen utgör

ett reellt hot mot kvinnans säkerhet om det kan *misstänkas* att han utsatt, eller riskerar att utsätta kvinnan för våld. Det nämnda skulle förflytta ansvaret till där det hör hemma, nämligen till den som hotar och utövar våld. Mitt andra förslag är att i det fall då en förundersökning inleds och/eller en huvudförhandling hålls ska det även presumeras nå upp till att *det kan misstänkas* att mannen *har utsatt* kvinnan för våld, alternativt att kvinnan *riskerar att utsättas* för våld. Åklagaren ska i det läget kontrollfråga om kvinnan är i behov av ett utvidgat kontaktförbud med villkor om fotboja och vid ett jakande svar, bevilja det som en del av åklagarens arbetsprocess. Mitt tredje och sista förslag är att när en våldsutövande man döms i tingsrätten för brott i nära relation så bör det vara möjligt att kunna utfärda ett kontaktförbud med villkor om fotboja i upp till fem år *efter* att mannen avtjänat sitt straff. För genomförande av det krävs emellertid en lagförändring.

Det ska vidare sägas att jag inte är helt främmande för att det tillsätts ytterligare en utredning om fotboja ska införas som ett straffprocessuellt tvångsmedel. Jag kan se vissa fördelar med det, kvinnorna skyddas och männens tillvaro blir bättre - en så kallad win-win situation. Om jag tvingas välja är dock min uppfattning att lagen om kontaktförbud har bättre möjligheter att stärka våldsutsatta kvinnors rättsliga skydd, framförallt mot bakgrund av lagens motiv.

Mäns våld mot kvinnor och kvinnors rädsla för att utsättas för mäns våld utgör såväl ett samhälls- och demokratiproblem, som ett jämställdhetsproblem. Om regeringens jämställdhetsmål; "*Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.*", är det uppenbart att *något* behöver förändras. Här kan slutligen min ambition med uppsatsen återigen lyftas fram: Det är önskvärt att min uppsats används som ett verktyg för att göra regeringen uppmärksam på behovet av att tillsätta en ny kvinnofridsutredning; En heltäckande utredning som omfattar de våldsutsatta kvinnornas [bristande] möjligheter att erhålla [ett fungerande] rättsligt skydd. En utredning där lagförslag och direktiv för att komma tillrätta med problemet presenteras.

KÄLLFÖRTECKNING

Offentliga tryck

Författningar

Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform

Lag (1988:600) om kontaktförbud

Lag (1991:483) om fingerade personuppgifter

Folkbokföringslag (1991:481)

Brottsbalk (1962:700)

Rättegångsbalk (1942:740)

Socialtjänstlag (2001:453)

Lag (1988:609) om målsägandebiträde

Häkteslag (2010:611)

Lag (1988:600) om besöksförbud - *upphävd lag*

Lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll (1994:451)

Polislag (1984:37)

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (1971)

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979)

FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna (1948)

FN:s deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor (1993)

FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet (2000)

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (2011)

Propositioner

prop. 1987/88:137 - Om besöksförbud

prop. 1990/91:153 – Om ny folkbokföringslag m.m.

prop. 1997/98:9 – Skydd för förföljda personer, samordningsnummer, m.m.

prop. 1997/98:55 – Kvinnofrid

prop. 1986/87:89 – Om ett reformerat tingsrättsförfarande

prop. 2004/05:131 – En modernare rättegång

prop. 2005/06:166 - Barn som bevittnat våld

prop. 2006/07:38 – Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.

prop. 2010/11:45 Förbättrat skydd mot stalkning

prop. 2017/18:81 - Elektronisk övervakning av kontaktförbud

prop. 2017/18:145 - Ökat skydd för hotade och förföljda personer samt några åtgärder för att öka kvaliteten i folkbokföringen

prop. 2018/19:81 – Stärkt ordning och säkerhet i domstol

Statens offentliga utredningar

SOU 1990:50 - Ny folkbokföringslag

SOU 1995:60 - Kvinnofrid

SOU 2007:6 - Målsägandebiträdet - ett aktivt stöd i rättsprocessen

SOU 2007:52 - Beslutanderätt vid gemensam vårdnad m.m.

SOU 2007:67 - Regeringsformen ur ett könsperspektiv

SOU 2008:81 - Stalkning - ett allvarligt brott

SOU 2016:52 - Färrer i häkte och minskad isolering

SOU 2020:57 – Ett särskilt hedersbrott

Föreskrifter

SOSFS 2014:4 – Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1989 s. 131

NJA 1990 s. 636

NJA 2007 s. 272

NJA 1994 s. 497 I

NJA 1994 s. 497 II

Högsta förvaltningsdomstolen

RÅ 2007 ref. 43

Hovrättsavgöranden

Göta Hovrätt dom 2018-10-25 i Mål nr. B 2449–18

Svea Hovrätt dom 2014-04-25 Mål nr. B 2258-14

RH 2009:61 (Svea Hovrätt dom 2009-12-10 i Mål nr. B9145-09)

Kammarrättsavgöranden

Kammarrätten i Göteborg, dom den 6 maj 2019 i mål nr. 1821–18

Avgöranden från Europadomstolen

X mot Tyskland, nr 105565/83, dom meddelad den 9 maj 1984

Aygün mot Sverige, nr 1410288, dom meddelad den 9 oktober 1989

Litteratur

Gun Heimer, Annika Björck, Ulla Albért, Ylva Haraldsdotter, *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*, 4. uppl., Studentlitteratur (2019)

Claes Lernestedt, *Kriminalisering - problem och principer*, 1 uppl., Karnov Group (2003)

Maria Wendt Höjer, *Rädslans Politik – Våld och sexualitet i den svenska demokratin*, 1 uppl., Liber AB, Stockholm (2002)

Helena Sutorius Christian Diesen, *Bevisprövning vid sexualbrott*, 2 uppl., Nordstedts juridik (2013)

Lars Holmgård, *Bevisning i brottmål*, uppl., 1, Nordstedts Juridik (2019)

Malou Andersson, *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning: fridskränkningens brotten som rättslig konstruktion*, 1. uppl., Iustus förlag, Uppsala (2016)

Monica Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, 1 uppl., Iustus (2007)

Claes Lernestedt, Henrik Tham, *Brottsoffret och kriminalpolitiken*, 1 uppl., Nordstedts Juridik (2011)

- Stefan Melin, *Våra domstolar: organisation och verksamhet m.m.* 1 uppl., Norstedts juridik (2012)
- Åsa Gunnarsson, Eva-Maria Svensson, Jannice Käll, Wanna Svedberg, *Genusrättsvetenskap*, 2 uppl., Studentlitteratur Lund (2018)
- Yvonne Hirdman, *Maktutredningen Rapport 23 - Genussystemet – Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning* (1998)
- Nils Jareborg, *Prolog till straffrätten*, 1 uppl., Iustus Förlag (2011)
- Kerstin Nordlöf, *Argumentation i nordisk straffrätt*, 1 uppl., Norstedts Juridik (2013)
- Petter Asp, Magnus Ulväng, Nils Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, Iustus Förlag, 2 uppl., Uppsala (2013)
- Per-Olof Ekelöf, Henrik Edelstam, Torleif Bylund, Mikael Pauli, Simon Andersson, Henrik Bellander, *Rättegång. Tredje häftet*, 8 uppl., Nordstedts Juridik (2018)
- Mattias Derlén, Johan Lindholm, Markus Naarttijärvi, *Konstitutionell rätt*, 2 uppl., Nordstedts Juridik (2020)
- Martin Borgeke, Mari Heidenborg, *Att bestämma påföljd för brott*, 3 uppl., Wolters Kluwer Sverige AB (2016)
- David Fisher, *Mänskliga rättigheter*, 9 uppl., Norstedts Juridik (2020)
- Maria Näåw & Maouro Zamboni, *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund (2018)
- Monica Burman, *Genusperspektiv på straffrätt*, s.15, (Red.) Kerstin Nordlöf, publicerad i *Argumentation i Nordisk straffrätt*, Norstedts Juridik (2013)
- Åsa Gunnarsson, Eva-Maria Svensson, *Genusrättsvetenskap*, 1 uppl., Studentlitteratur Lund (2009)
- Moa Bladini, *I objektivitetens sken – en kritisk granskning av objektivitetsideal och legitimeringsstrategier i diskurser om dömande i brottmål*, 1 uppl., Makadam Förlag (2013)
- Linnea Wegerstad, *Skyddsvärda intressen och straffvärda kränkningar. Om sexualbrotten i det straffrättsliga systemet med utgångspunkt i brottet sexuellt ofredande*, 1 uppl., Lunds universitet (2015)
- Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel, hur och när får de användas?* 4 uppl., Karnov Group (2018)
- Carin Holmberg, Viveka Enander, *Hur går hon? - Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*, 2.uppl., Studentlitteratur Lund (2011)
- Maria Scheffer Lindgren, *Från himlen rakt ner i helvetet” – från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*, Karlstad University (2009)
- Roberth Nordh, *Tvångsmedel*, 2 uppl., Iustus Förlag, (2019)

Myndighetspublikationer

Åklagarmyndigheten, *Handläggning av brott i nära relation - Handbok*, Utvecklingscentrum Göteborg December 2006 senast uppdaterad i juli 2017, <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/handlaggning-av-brott-i-nara-relation.pdf> , hämtad 2020-10-01

Polis- och Åklagarmyndigheten, *Kontaktförbud – En kartläggning av tillämpningen med synpunkter på iakttagelserna – Tillsynsrapport 2020:1*. (2020) https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/tillsynsrapporter/tillsynsrapport-2020-1-kontaktforbud.pdf?t_tags=language%3Asv%2Csiteid%3A764c28f6-3ce5-48e7-a8ecb8f5f22e4245&t_hit.id=Aklagare_Web_Models_Media_Document_File/_9840005f-2c2f-4e19-8dcc-f4e42ebf7543&t_hit.pos=9, hämtad 2020-12-14

Polis- och Åklagarmyndigheten, *Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning – Tillsynsrapport 2019:1*, (2019), <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rapporter/tillsynsrapporter/tillsynsrapport-20191valdi-nara-relationer-och-sexualbrott-mot-vuxna.pdf>, hämtad 2020-12-14

Åklagarmyndigheten, *Bemötande av brottsoffer – Handbok*, [https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/bemotande-avbrottsoffer.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607826690.1607899347.29&_utmb=1.1.10.1607899347&_utmc=1&_utmx=&_utmz=1.1607899347.29.23.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmz=268049294](https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/bemotande-avbrottsoffer.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607826690.1607899347.29&_utmb=1.1.10.1607899347&_utmc=1&_utmx=&_utmz=1.1607899347.29.23.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmz=268049294)

Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westerstrand, Anne-Marie Kalliokoski, *Slagen dam, Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning* (2001), publicerad av Brottsoffermyndigheten, [https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Slagen%20dam.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607902415.1607957410.31&_utmb=1.1.10.1607957410&_utmc=1&_utmx=&_utmz=1.1607957410.31.25.utmcsr=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmz=267990926](https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Böcker/Slagen%20dam.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607902415.1607957410.31&_utmb=1.1.10.1607957410&_utmc=1&_utmx=&_utmz=1.1607957410.31.25.utmcsr=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmz=267990926), hämtad 2020-10-12

Brottsförebyggande rådet, *Kriminalstatistik 2019 - Konstaterade fall av dödligt våld, en granskning av anmält dödligt våld (2019)*, https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5304df57/1585642646319/Sammanfattning_Dödligtvåld_2019.pdf, hämtad 17 november 2020

Kriminalvården, *Utvärdering av Kriminalvårdens behandlingsprogram, sammanfattningsrapport*, <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/utvardering-av-kriminalvardens-behandlingsprogram.pdf>, hämtad 2020-12-10

Kriminalvården, *Nytt sexualbrottsprogram i Kriminalvården*, <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/nyheter/2019/april/nytt-sexualbrottsprogram-i-kriminalvarden/>, hämtad 2020-12-10

Regeringskansliet, *Delmål 6*, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhetsmal-6-mansvald-mot-kvinnor-ska-upphora-2/>, hämtad 2020-10-12

Statistiska centralbyrån, *Statistik om kvinnors medellivslängd*, <https://www.scb.se/hittastatistik/sverige-i-siffror/mann-iskorna-i-sverige/medellivslangd-i-sverige/>, hämtad 2020-12-10

Regeringskansliet, *Handlingsplan från FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking år 1995 - ett sammandrag*, <https://www.regeringen.se/49b76c/contentassets/f54355b6a734451496b6ad38464e1559/handlingsplanen-fran-fns-fjarde-kvinnokonferens-i-peking-1995>, hämtad 2020-12-20

Regeringskansliet, *Sveriges nationella handlingsplan för genomförande av FN:s säkerhetsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016–2020*, <https://www.regeringen.se/49ef7e/contentassets/e4d33c0dd10e47b1b614c413e756fac1/sveriges-nationella-handlingsplan-forgenomforande-av-fns-sakerhetsradsresolutioner-om-kvinnor-fred-och-sakerhet-20162020-.pdf>, hämtad 2020-12-20

Regeringens skrivelse 2016/17:10, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, (2016) https://www.regeringen.se/4ace09/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/makt-mal-och-myndighet---feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.2016_17-10.pdf, hämtad 2020-12-20

Socialstyrelsen, *Kostnader för våld mot kvinnor, en samhällsekonomisk analys* (2006), [https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-13134_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607957410.1607966716.32&__utmb=1.2.10.1607966716&__utmc=1&__utmz=1.1607966716.32.26.utmcsrc=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&__utmv=-&__utmkt=238574720](https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-13134_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1607957410.1607966716.32&__utmb=1.2.10.1607966716&__utmc=1&__utmz=1.1607966716.32.26.utmcsrc=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&__utmv=-&__utmkt=238574720), hämtad 2020-12-20

Socialstyrelsen, *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*, (2020), <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6817.pdf>, hämtad 2020-12-01

Socialstyrelsen, *Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende* (2013), s. 10, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2013-92.pdf>, hämtad 2020-12-15

Socialstyrelsens samhällsekonomiska analys, *Kostnader för våld mot kvinnor*, [https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-13134_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1608490252.1608493166.41&__utmb=1.2.10.1608493166&__utmc=1&__utmz=1.1608493166.41.35.utmcsrc=google%7Cutmccn=\(organic\)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=\(not%20provided\)&__utmv=-&__utmkt=41967525](https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/711/2006-13134_rev.pdf#_utma=1.573871922.1584440455.1608490252.1608493166.41&__utmb=1.2.10.1608493166&__utmc=1&__utmz=1.1608493166.41.35.utmcsrc=google%7Cutmccn=(organic)%7Cutmcmd=organic%7Cutmctr=(not%20provided)&__utmv=-&__utmkt=41967525), hämtad 2020-12-20

Övrigt

Nationellt centrum för kvinnofrid, *Våld i samkönade relationer, en kunskaps och forskningsöversikt*, Uppsala (2009) <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/494/nck-rapport-valdisamkonade-relationer-2009-2.pdf>, hämtad 17 november 2020

Nationellt centrum för kvinnofrid (NKC), *Våld och hälsa, en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, https://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/418/NCKrapport_p_revalens_Vald_och_halsa_www.pdf, hämtad 2020-11-20

Staffan Jansson, *Barn som lever med våld i hemmet - Utdrag ur NCK rapport 2010:04/!SSN1654-7195*, publicerad av Nationellt centrum för kvinnofrid (NKC) (2010)

Elektroniska källor

Mia Skäringer, *Utdrag från talet på Fadimegalan den 19 januari 2020*, <https://www.facebook.com/miaaakaringer/photos/mias-tal-pa-gapf-galan-2020-om-jag-vore-en-gud-sa-skulle-jag-overvaga-att-lyfta-2782038535244520/>, hämtad 2020-10-10

Gömdakvinnor, Instagram-profil, <https://www.instagram.com/gomda.kvinnor/>, hämtad 2020-10-10

GöteborgsPosten, *“Maja” håller sig gömd någonstans i Sverige - livrätt för exmaken*, <https://www.gp.se/livsstil/maja-haller-sig-gömd-någonstans-i-sverige-livradd-för-exmannen1.26177914>, hämtad 2020-09-16.

Studio Ett radioprogram, *Gömda kvinnor gör uppror*, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=7500223>, hämtad 2020-09-25

”Petra” och ”Jonna”, Debattartikel 21 juni 2020, *Vi tvingas leva på flykt från våldsamma män*, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRgQKQ/vi-tvingas-leva-pa-flykt-fran-valdsamma-man>, hämtad 2020-09-25

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), *Kan han ta barnen ifrån mig?*, <https://www.roks.se/har-finns-hjalp-stanna-eller-ga/kan-han-ta-barnen-ifran-mig>

www.skatteverket.se

www.polisen.se

www.aklagare.se

www.socialstyrelsen.se

Skatteverket, *Skyddade personuppgifter*, <https://skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter.4.18e1b10334ebe8bc80001711.html?q=ansoka+om+skyddad+folkbokforing>, hämtad 2020-12-01

Birgitta Persson, Folkbokföringslag (2991:481) karnovkommentar till 16 §, hämtad 2020-12-15 i Juno

Mikaela Bexar, kommentaren till 1 § i Lag (1988:688) om kontaktförbud, hämtad 2020-12-05 i Juno

Polisen, *Skydd för hotade*, <https://polisen.se/utsatt-for-brott/hjalp-och-stod-fran-samhallet/skydd-for-hotade/>, hämtad 2020-12-17

Birgitta Persson, Lag (1991:483) om fingerade personuppgifter karnovkommentar till 1 §, hämtad 2020-12-05 i Juno

<https://www.domstol.se/amnen/brott-och-straff/for-dig-som-ar-kallad-till-brottmalsrattegang/vittne/>

Rättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor

Jag vill på förhand rikta ett stort tack till dig som väljer att besvara det här frågeformuläret. Svaren kommer vara en del av min examensuppsats på juristprogrammet, i vilken jag bl.a. undersöker hur det rättsliga skyddet kan förbättras för er kvinnor som tvingas leva gömda från era förövare.

I uppsatsen granskar jag hur skyddet kan förbättras både före, under och efter en eventuell rättsprocess. Era erfarenheter är ett viktigt kunskapsbidrag för att uppnå förändring och personligen är det viktigt för mig att era röster lyfts fram.

Fokuset på frågorna nedan är riktat mot skyddsinsatserna beviljat kontaktförbud, skyddad folkbokföring, fingerade personuppgifter och tillfälligt boende på skyddat boende, samt om ökad användning av fotboja på förövaren skulle kunna förbättra gömda kvinnors livssituation.

Alla frågor är möjligen inte relevanta för din specifika situation, i så fall kan du skriva det i svarsrutan.

Tack igen för din medverkan!

1. Är din förövare dömd för att han utsatt dig för brott?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

2. Om du vet för vilka brottsrubriceringar och hur långt straff han fick får du gärna ange det h

3. Hur länge har du behövt leva gömd från din förövare?

4. På vilket sätt påverkar det dig i ditt vardagsliv att leva gömd från din förövare?

5. Har du barn tillsammans med din förövare?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

6. Om ja, lever de gömda tillsammans med dig?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

7. Om du har barn tillsammans med din förövare, har olika lagar och regler försvårat din möjlighet till skydd?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

8. Om ja, i så fall hur?

9. På vilket sätt har din hälsa påverkats negativt av dina erfarenheter?

Fortsätt till fråga 10

Vilka skyddsinsatser har du / har du haft?

10. Vilka olika skyddsinsatser har du just nu?

Markera alla som gäller.

- Kontaktförbud
- Skyddad folkbokföring
- Fingerade personuppgifter
- Tillfälligt boende på skyddat boende
- Annat skydd

11. Om du har valt "annat skydd" och vill dela med dig om vilket, ange det här.

12. Vilka skyddsinsatser har du haft tidigare, men har inte kvar längre?

Markera alla som gäller.

- Tillfälligt boende på skyddat boende
- Kontaktförbud
- Skyddad folkbokföring
- Fingerade personuppgifter
- Annat skydd

13. Om du har fått beviljat kontaktförbud, vilken grad av kontaktförbud?

Markera alla som gäller.

- Ordinärt kontaktförbud
- Kontaktförbud för gemensamt boende
- Utvidgat kontaktförbud med villkor om fotboja
- Särskilt utvidgat kontaktförbud

14. Om du har fått beviljat kontaktförbud, upplevde du att det fungerade väl?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

15. Varför fungerade skyddet väl, eller inte?

16. Om du har beviljats ett kontaktförbud, har någon överträdelse av kontaktförbudet skett?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

17. Om en överträdelse av kontaktförbudet skett, ledde det isåfall någon brottslig gärning från den personen du skyddas ifrån såsom hot, trakasserier, våld eller annat brott?

18. Behövde du förlänga kontaktförbudet? Hur fick du information om behovet av förlängning?

19. Om du har haft skyddade personuppgifter, har några av de skyddsinsatserna misslyckats ett, eller flera tillfällen?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

20. Om så, hur? (röjd adress, röjd identitet etc.)

21. Ledde det isåfall till någon brottslig gärning från personen du skyddas från såsom hot, våld, trakasserier eller annat brott?

22. Om jag missat någon fråga som du tycker är viktig, kan du föra fram ytterligare kommentarer här.

Förbättring/förändring
av skydd

Följande frågor handlar om ökad användning av fotboja före, under och efter en eventuell rättsprocess.

23. Vissa kvinnor som lever gömda har beskrivit det som att sitta frihetsberövad, trots att de är oskyldiga, delar du den känslan?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

24. Tror du att en utökad användning av fotboja på förövaren både före, under och efter en rättsprocess kan öka gömda kvinnors möjlighet att leva fritt?

Markera endast en oval.

Ja

Nej

25. Hur tror du att en utökad användning av fotboja skulle påverka dig personligen?

26. Vad är det första du skulle göra om du slapp leva i rädsla och oro för att utsättas för våld, eller hot om våld från din förövare?

27. Finns det behov av något annat skydd, eller någon annan förändring som du tror kan göra att ni kvinnor som lever gömda, istället kan leva fria?

28. Har jag glömt någon fråga, eller om du har något annat du vill föra fram om hur skyddet kan förbättras kan du kommentera det här.

Det här innehållet har varken skapats eller godkänts av Google.

Google Formulär